

Stina Svendsen
Marko Valenta
Berit Berg

FRA INTRO TIL ARBEID

INTEGRERINGSUTFORDRINGER OG MULIGHETER I FLORA KOMMUNE

Stina Svendsen, Marko Valenta og Berit Berg

Fra intro til arbeid

Integreringsutfordringer og muligheter i
Flora kommune

NTNU Samfunnsforskning
Mangfold og inkludering

Samfunnsforskning

Postadresse: NTNU Dragvoll, 7491 Trondheim

Besøksadresse: Dragvoll Allé 38 B

Telefon: 73 59 63 00

Telefaks: 73 59 62 24

E-post: kontakt@samfunn.ntnu.no

Web.: www.samforsk.no

Foretaksnr. NO 986 243 836

NTNU Samfunnsforskning

Mangfold og inkludering

Januar 2017

ISBN 978-82-7570-480-9 (web)

ISBN 978-82-7570-479-3 (trykk)

Forord

På oppdrag fra Flora kommune har NTNU Samfunnsforskning i løpet av 2016 gjennomført et forskningsprosjekt om kommunens flyktningsarbeid. KF Innvandrarsenteret i Flora ønsket en undersøkelse av hvordan det har gått med flyktingene som har gjennomført kommunens introduksjonsprogram i årene 2004 til 2015. Hovedmålet med prosjektet var ifølge kommunens utlysning å evaluere introduksjonsprogrammet i Flora og kommunens integreringsarbeid for å få et faktabasert grunnlag til å gjøre forbedringer.

I studien har vi hatt fokus både på innholdet i og gjennomføringen av introduksjonsprogrammet og på tida etter avsluttet introduksjonsprogram. For å belyse de ulike problemstillingene har vi gjennomført en breddeundersøkelse og en intervjuundersøkelse blant tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet, samt intervjuer med ansatte og arbeidsseminarer i samarbeid med kommunen.

Vi vil rette en stor takk til alle tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet i Flora som har tatt seg tid til å svare på spørreskjema og som har stilt til intervju med oss. Deres deltakelse har vært helt avgjørende for undersøkelsen.

Takk også til ansatte og ledelse ved KF Innvandrarsenteret som har ønsket oss velkommen og tilrettelagt for oss, i tillegg til å stille til intervju. Takk til andre ansatte innen det offentlige og innen næringslivet i Flora som har bidratt. En spesiell takk går til Silje Jansen Nybø, som har vært med som prosjektmedarbeider fra kommunen.

Trondheim, januar 2017

Stina Svendsen, Marko Valenta og Berit Berg

Innhold

Forord	iii
1. Innledning – bakgrunn, tema og metodevalg	1
Bakgrunn for studien	1
Metodisk gjennomføring	4
Rapportens oppbygning	7
2. Statistikk og trender i integreringsarbeidet	8
Migrasjonstrender	8
Sysselsetting og arbeidsledighet	12
Introduksjonsprogram: Innhold og tilfredshet	18
Deltakernes status etter avsluttet introduksjonsprogram	20
3. Flyktningenes erfaringer med Flora som bosettingskommune – funn fra breddeundersøkelsen	24
Botid og utdanningsnivå	25
Erfaringer med introduksjonsprogrammet i Flora kommune	26
Perspektiver på integrering etter avsluttet introduksjonsprogram	30
Sekundærflytting fra Flora kommune	32
Generelle perspektiver – en oppsummering	35
4. Erfaringer med introduksjonsprogrammet	38
Innledning	38
Innhold i programmet og endringer over tid	38
Hva kunne vært bedre i introduksjonsprogrammet?	42
5. Veien videre etter introduksjonsprogrammet	51
Overganger etter introduksjonsprogrammet	51
Overgang til grunnskole og EGF-klassen	51
Overgang til videregående	53
Overgang til arbeid	55
Manglende tiltaksvifte	60
Bli eller flytte?	64
Finnes det et bosettingstak?	71
6. Oppsummering og anbefalinger	74
Anbefalingene fra rapporten i 2012	74
Introduksjonsprogrammet	76
Fra intro til utdanning	77
Deltakelse på arbeidsmarkedet – en viktig integreringsfaktor	78
Integrering	80
Anbefalinger	81
Referanser	83
Vedlegg	84

Tabeller

Tabell A. Sysselsetting og arbeidsledighet i Flora, Førde, Sogndal og Stryn. Prosent.....	17
Tabell 1. Respondentenes botid i Norge, prosent.....	25
Tabell 2. Respondentenes høyeste fullførte utdanning, prosent.....	25
Tabell 3. Faglig innhold i introduksjonsprogrammet, prosent.....	26
Tabell 4. Introduksjonsprogrammets betydning for forskjellige typer integrering, prosent N=73.	27
Tabell 5. Respondentenes tilfredshet med norskundervisningen, prosent.....	27
Tabell 6. Tilfredshet med introduksjonsprogrammet i Flora, prosent.....	28
Tabell 7. Erfaringer med den individuelle planen, prosent.....	29
Tabell 8. Egen vurdering av norskkunnskaper, prosent.....	30
Tabell 9. Deltakelse på de sentrale integreringsarenaene rett etter avsluttet introduksjonsprogram og nåværende situasjon. Prosent.....	31
Tabell 10. Arbeidstid per uke. Prosent.....	32
Tabell 11. Andel respondenter som fremdeles bor i Flora kommune eller som har flyttet.....	33
Tabell 12. Forskjellige grunner til flytting fra Flora. Prosent.....	33
Tabell 13. Grunnene til at man har blitt boende i Flora kommune. Prosent.....	34
Tabell 14. Vurdering av kommunens integreringshjelp. Prosent.....	35
Tabell 15. Respondentenes trivsel med nærmiljøet. Prosent.....	36

Figurer

Figur 1. Innvandring og netto innvandring i Flora i perioden 2003-2015.....	9
Figur 2. Bosatte flyktninger i Flora, 2013-2015.....	10
Figur 3. Innvandrerbefolkning i Flora etter nasjonalitet, 2016.....	11
Figur 4. Antall innvandrere fra Europa, Asia og Afrika i Flora (2000-2016).....	12
Figur 5. Sysselsetting og arbeidsledighet i Flora i 2015 (4.kvartal). Prosent.	13
Figur 6. Arbeidsledige innvandrere og deltakere på tiltak 15-74 år, 2. k 2016.....	15
Figur 7. Deltakere i introduksjonsprogrammet i Flora i 2014 fordelt på tiltak.....	18
Figur 8. Introduksjonsprogram: Brukertilfredshet.....	19
Figur 9. Status etter avsluttet introduksjonsprogram, 2012-2014 (N = 39).....	20
Figur 10. Andel i arbeid og utdanning 5 år etter endt program (2012-2014).....	21
Figur 11. Deltakere som har avsluttet introduksjonsprogram og som er i arbeid eller utdanning (2012-2014), Flora.....	22
Figur 12. Tenkte kategorier ut fra dimensjonen «bli i kommunen eller flyttet» kombinert med dimensjonen «ønsket situasjon eller ikke ønsket situasjon».....	64

1. Innledning – bakgrunn, tema og metodevalg

Denne rapporten baserer seg på en evaluering av Flora kommunes flyktingarbeid, gjennomført i 2016. Et viktig formål med evalueringen, slik dette er formulert i kommunens prosjektbeskrivelse, har vært å få et faktabasert grunnlag til å gjøre forbedringer. Kommunen ønsket en bred gjennomgang der både flyktinger, ansatte og andre sentrale aktører i kommunen kom til orde. Videre ble det understreket at evalueringen skulle inneholde både en tallmessig gjennomgang med statistiske analyser og en kvalitativ del som fokuserte på de ulike aktørenes erfaringer og vurderinger. I utlysningen av forskningsprosjektet ble det understreket at fokus skulle være på *integreringen* av flyktinger som er bosatt i Flora kommune over en drøy tiårsperiode, og at gjennomføringen av *introduksjonsprogrammet* for nyankomne flyktinger skulle være en sentral del av evalueringen.

Bakgrunn for studien

Flora omtales ofte som en foregangskommune på bosettingsfeltet, både fordi kommunen bosetter mange og fordi de har lang erfaring. Flora kommune har drevet systematisk bosettings- og integreringsarbeid overfor flyktinger siden slutten av 1980-tallet, noe som gjør Flora til en av Norges mest erfarne bosettingskommuner. Vedtakstallene for bosetting i 2016 og 2017¹ viser at Flora fremdeles er den kommunen i Sogn og Fjordane som bosetter flest.

Flora har eget mottak og de har organisert alle tiltak rettet mot flyktinger i et eget kommunalt foretak, KF Innvandrarsenteret. Foretaket har eget styre og eget driftsregnskap som de siste årene har vist mange millioner² i overskudd. KF Innvandrarsenteret administrerer all kommunal aktivitet på flykting- og innvandrerfeltet i Flora, og senterets hovedoppgaver er å drifte asylmottaket, bosette flyktinger, tilby norskundervisning til alle voksne innvandrere i kommunen, samt sørge for introduksjonsprogram til nylig ankomne flyktinger og innvandrere i kommunen. Senteret har også ansvaret for å formidle tolketjenester internt i kommunen og til fastleger. Innvandrarsenteret har lenge vært et kompetansesenter i flykting- og innvandrespørsmål for alle i kommunen. Fordi Flora i mange år har vært en foregangskommune på bosetting og integrering av flyktinger, har kommunen nå i tillegg fått bevilget midler til å kunne bli et regionalt kompetansesenter for innvandring. I

¹ Se: [http://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/anmodning-og-vedtak/#sogn og fjordane](http://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/anmodning-og-vedtak/#sogn%20og%20fjordane)

² I følge leder ved KF Innvandrarsenteret gikk foretaket med et overskudd på rundt 6 millioner i 2015, og for 2016 regner de med å ha et overskudd på noen millioner over det igjen. Se også for eksempel: <http://www.aftenbladet.no/okonomi/Her-tjener-kommunen-millioner-pa-asylsokere-og-innvandrere-8556b.html>.

kommuneplanen for 2016-2020 beskrives dette som et kunnskaps- og utviklingssenter som skal vise gode modeller for integrering.

Flora var en foregangskommune når det gjaldt å fokusere på norskopplæring og kvalifisering som virkemidler i integreringsarbeidet og var tidlig ute med å innføre introduksjonsstønad som et alternativ til «passiv sosialhjelp». Da kommunen deltok i det såkalte FLY-prosjektet (Utviklingsprosjekt for kommunalt flyktningarbeid) tidlig på 1990-tallet, var det nettopp fokuset på arbeid og kvalifisering som sto sentralt. De var opptatt av å unngå klientifisering og ble en foregangskommune når det gjaldt å løfte fram kvalifisering som virkemiddel i integreringsarbeidet (Berg og Thorseth 1995). I dag oppfattes dette som selvsagt, men det skulle gå nesten et tiår fra Flora var med å sette dette på dagsorden til vi fikk introduksjonsordningen som en nasjonal ordning.

Introduksjonsordningen

Siden 2003 har introduksjonsordningen stått sentralt i det kommunale flyktningarbeidet. Formålet med introduksjonsloven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet til deltakelse i yrkes- og samfunnsnivå og gi mulighet til økonomisk selvstendighet. Loven om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere trådte i kraft i 2003 som en frivillig ordning, men fra året etter ble loven obligatorisk for kommunene. Introduksjonsordningen består av introduksjonsprogram og introduksjonsstønad. Målet med introduksjonsprogrammet er å gi nyankomne flyktninger grunnleggende ferdigheter i norsk, grunnleggende innsikt i norsk samfunnsnivå og forberede for arbeid eller utdanning. Programmet skal være individuelt tilpasset kvalifisering på fulltid.

En gjennomgang av introduksjonsordningen 10 år etter at den ble implementert, viste at den innebar betydelige omlegginger i det kommunale integreringsarbeidet. Selv om mye av implementeringen har gått bra, er det fremdeles betydelige utfordringer, særlig knyttet til etablering av heldags- og helårs tilbud og individuell tilpasning av programmer (Djuve og Kavli 2015). Gjennomgangen viser videre at disse utfordringene er knyttet til at den lokale tiltaksvifta i mange kommuner ikke gir et tilstrekkelig utvalg av relevante kvalifiseringstilbud. Djuve og Kavli viser også at det er utfordringer knyttet til innslusing i programmet, at noen grupper har nokså lav deltakelse, og at introduksjonsstønad må bli et reelt alternativ til sosialhjelp. De finner dessuten betydelig lokal og individuell variasjon i hvordan og i hvilken grad brukermedvirkning praktiseres.

Fra og med 2010 har det vært en nasjonal målsetting at minst 70 prosent av deltakerne i introduksjonsordningen skal være i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet program. Statistikk presentert senere i rapporten viser at Flora ikke helt når denne målsettingen. SSB-rapporten *Introduksjonsordningen i kommunene* (Lillegård og Seierstad 2013) ser på ulikheter mellom kommunene når det gjelder hvor lang tid det går fra en flyktning blir bosatt i en kommune til han/hun kommer i arbeid eller utdanning. Ved hjelp av en forløpsmodell finner

de en forventet varighet for hver flyktning, gitt karakteristika ved personen og bosettingskommunen. Datamaterialet deres viser at Flora havner blant de kommunene der det tar lengst tid for flyktninger å komme seg videre i arbeid eller utdanning. Vi har gjennom egne forskningsprosjekt i kommunen³ sett at selv om kommunen er dyktig på veldig mange områder, så finnes det også en del utfordringer når det gjelder muligheter for arbeid og utdanning etter avsluttet program.

Fra flyktning til floraværing – evalueringsrapport fra 2012

På oppdrag fra Flora kommune gjennomførte vi i 2012 en evaluering av arbeidet med flyktninger og innvandrere i kommunen. Målet med evalueringen var å belyse ulike strategier og utfordringer i arbeidet for å vurdere videre bosetting av flyktninger, samt planlegging av tiltak for å gjøre kommunen til en mer inkluderende og bedre kommune for innvandrerbefolkningen. I rapporten fra dette prosjektet (Svendsen og Berg 2012) peker vi blant annet på at lave sysselsettingstall og høy ledighet gjør *arbeid* til et sentralt forbedringspunkt. Gjennom introduksjonsprogrammet forberedes flyktninger og innvandrere for arbeidslivet, men å få jobb forutsetter at det lokale arbeidslivet (både i privat og offentlig sektor) kommer mer på banen. I rapporten antydes det at et sterkere fokus på arbeidspraksis i løpet av introduksjonsperioden kunne vært et forbedringspunkt. Selv om ikke rapporten fra 2012 går grundig inn i selve introduksjonsprogrammet, er det verdt å ta med seg dette poenget i evalueringen av selve introduksjonsordningen.

En utfordring som gjelder kommunen generelt er den store utflyttingsraten. Av de 215 personene som ble bosatt i perioden 2002-2006 hadde hele 159 flyttet til andre kommuner eller utvandret per november 2010. Flora har fram til nylig hatt en negativ nettoinnflytting per år, med en befolkningsvekst på omtrent null. En av de store demografiske utfordringene for Flora er derfor å sørge for at kommunen blir attraktiv å bli boende i – også for innvandrere.

Hovedkonklusjonen i rapporten fra 2012 er likevel at Flora er en god bosettingskommune. Både flyktninger og kommuneansatte trakk fram at kommunen har lang erfaring, den har et stort engasjement, og de beskriver Flora som en kommune med lite diskriminering. Mange av flyktningene vi snakket med sa samtidig at de synes det er vanskelig å bli ordentlig kjent med folk i Flora. De savner ”å bli sett” og de savner nære venner. Sagt på en annen måte: De føler seg ikke ekskludert, men de føler seg heller ikke inkludert. Lav sysselsetting i flyktninggruppa pekes på som en årsak til at de kjenner så få nordmenn. I tillegg til arbeid, er det flere som peker på at de savner flere møteplasser mellom flyktninger og floraværing. Utfordringer knyttet til integrering og inkludering går igjen i en rekke utredninger og forskningsrapporter på innvandringsfeltet. Det er med andre ord ingen særegen utfordring for Flora, selv om dette ikke gjør problemene mindre for dem det ramme

³ Forskerteamet fra NTNU Samfunnsforskning har gjennom flere prosjekter studert flyktningarbeidet som gjøres i Flora kommune, blant annet gjennom FLY-prosjektet i 1992-1995; som en del av en studie om kommuners fremskaffelse av boliger til flyktninger i 2011; evaluering av flyktningarbeidet i Flora i 2012.

Metodisk gjennomføring

I dette prosjektet har vi benyttet flere ulike datainnsamlingsmetoder⁴. Et av hovedmålene med studien har vært å undersøke hva deltakerne i introduksjonsprogrammet har gjort videre etter endt program og å kartlegge deres erfaringer med programmet og kommunens flyktning- og integreringsarbeid mer generelt. Designen i studien måtte derfor i utgangspunktet ha et brukerfokus. I tillegg har vi ønsket å innhente erfaringer fra ansatte som arbeider med bosettingsarbeidet i kommunen. Vi gjennomførte derfor en spørreskjemaundersøkelse rettet mot tidligere deltakere i programmet, samt en intervjuundersøkelse blant både deltakere og ansatte. Vi har gjennom hele prosjektperioden hatt et tett samarbeid med kommunen, og fått mange gode innspill gjennom møter og arbeidsseminar i Flora. I tillegg har vi gjort en gjennomgang av tilgjengelig statistikk, først og fremst hentet fra Statistisk Sentralbyrå og IMDi, men også fra kommunen selv. Denne gjennomgangen blir beskrevet og presentert videre i kapittel to. Under gir vi en kort gjennomgang av de øvrige metodene nevnt over.

Spørreskjemaundersøkelsen

Dette prosjektet baserer seg først og fremst på data fra breddeundersøkelse og intervju med *brukerne* av introduksjonsprogrammet i Flora kommune. Ut fra egen og andres forskning har vi imidlertid erfaring med at denne målgruppa ikke alltid er den enkleste når det gjelder å få høy svarprosent på spørreskjema. Vi la derfor ned et grundig forarbeid før vi sendte ut skjemaene. Det første vi måtte ta hensyn til var norskkunnskapene i målgruppa antakelig er veldig varierende. Det var derfor viktig å lage et spørreskjema som ikke var for langt og som var enkelt og entydig i språket. Vi fikk god hjelp og mange konstruktive tilbakemeldinger fra en gruppe norsklærere og andre ved innvandrersenteret i Flora som gjennomgikk første utkast av skjemaet. I neste runde satte vi sammen en pilotgruppe bestående av 4 deltakere fra introduksjonsprogrammet som testet skjemaet. Dette ga oss verdifulle tilbakemeldinger, både med tanke på språk og opplevelse av spørsmålenes/svaralternativenes relevans, om noe kunne oppleves som støtende og lignende.

Vi vurderte en stund å oversette selve spørreskjemaet til flere språk, noe som er en ganske møysommelig prosess som forvansker både datainnsamlingen og analysearbeidet betraktelig. Når vi samtidig kunne anta at en god del av respondentene som har bodd en stund i Norge kan brukbart norsk, slo vi fra oss ideen om å få hele skjemaet oversatt. Likevel var det svært viktig for undersøkelsen å unngå en ekskludering av respondenter som ikke behersket norsk godt nok til å forstå skjemaet. Løsningen ble å lage en veileder som et tillegg til spørreskjemaene, der alle spørsmål og svaralternativ var listet opp og oversatt til arabisk, tigrinja og somali som er de språkene flest av flyktingene i utvalget har som morsmål. Spørreskjemaet de skulle krysse av på var imidlertid fremdeles på norsk slik at vi som ikke kan språkene nevnt over lett kunne lese og analysere svarene. Informasjonsskrivet som lå ved spørreskjemaet ble også

⁴ Bakerst i rapporten har vi lagt ved diverse dokumenter/verktøy fra datainnsamlingen.

oversatt til de tre språkene nevnt over. Der sto det blant annet hvem de skulle ta kontakt med om de ønsket hjelp fra tolk til utfyllingen av skjemaet. Vi oppfordret ansatte i kommunen til å snakke om undersøkelsen på skolen og ellers for å inspirere flest mulig til å delta. Vi gjennomførte i tillegg to purrerunder via melding på mobiltelefon.

Siden introduksjonsloven trådte i kraft i 2004 og fram til i dag, er det ifølge kommunen omtrent 350 personer som har vært tilknyttet introduksjonsprogrammet i Flora. I utgangspunktet var alle disse tenkt inn i breddeundersøkelsen. Under utarbeidelsen av spørreskjemaet og i samråd med kommunen valgte vi imidlertid å ekskludere den gruppa som fremdeles går på introduksjonsprogram, først og fremst fordi undersøkelsen i stor grad har fokus på tida etter avsluttet program, og store deler av skjemaet ville dermed være irrelevant for denne gruppa. Gjennom et grundig oppsporingsarbeid klarte prosjektmedarbeideren vår i kommunen å finne adressen til 305 tidligere deltakere. Alle disse fikk tilsendt skjema. Vi fikk 12 skjema i retur på grunn av feiladressering og svar fra 77 personer, noe som tilsvarer en svarprosent på rundt 25 prosent. Hva dette betyr for studiens overføringsverdi diskuteres innledningsvis i kapittel 3. Der blir det også gitt en presentasjon av respondentene ut fra ulike bakgrunnsvariabler som viser at det er en god variasjonsbredde i utvalget.

Intervjuundersøkelse

I tillegg til spørreskjemaundersøkelsen har vi gjennomført kvalitative intervjuer med tilsammen 57 personer; 29 personer som har gått på introduksjonsprogrammet i kommunen og 28 representanter fra ulike tjenester, næringsliv og kommuneadministrasjon i Flora. Vi intervjuet til sammen 29 personer som var blitt bosatt i Flora fra 2004 og fram til 2015. Fem av dem vi intervjuet gikk fremdeles på introduksjonsprogram i Flora, mens resten var tidligere deltakere. Utvalget besto av 14 menn og 15 kvinner. Aldersmessig var spennet fra begynnelsen av 20-årene til midten av 50-årene, men hovedparten av dem vi snakket med var i 30-40-årene. 19 av intervjupersonene bodde fremdeles i Flora. Ti personer i utvalget hadde flyttet. Sju informanter ble derfor intervjuet i Bergen og Oslo, mens tre ble intervjuet over telefon. 13 av personene hadde sin opprinnelse fra Afrika, mens 16 kommer fra ulike land i Asia. Over halvparten av utvalget kom fra Somalia, Eritrea eller Afghanistan.

Det var stor variasjon både når det gjelder utdanningsbakgrunn, og når det gjelder hva de hadde gjort i etterkant av introduksjonsprogrammet. På det tidspunktet vi møtte intervjupersonene var seks av dem i jobb, mens seks var arbeidsledig, sykmeldt eller hjemmeværende av andre grunner. To gikk på grunnskole, mens fire fortalte at de var i gang med yrkesfag på videregående. En ventet på lærlingplass, mens to andre håpet på å få en praksisplass gjennom arbeidsmarkedstiltak. En gikk på universitetet. Fem gikk som nevnt fremdeles på introduksjonsprogram, mens det er uklart hva de to siste i utvalget gjorde på intervjutidspunktet. De fleste vi intervjuet hadde bodd i Norge 5-8 år og snakket godt norsk – noen av dem omtrent flytende. Tre av dem vi intervjuet ble intervjuet med tolk.

For ikke å komme i konflikt med taushetsplikten overfor deltakere i introduksjonsprogrammet var det en ansatt ved innvandrersenteret som forespurte nåværende og tidligere deltakere om de ønsket å delta på intervju. Hun gjorde deretter avtaler for oss med de som ønsket å være med. Hovedkriteriet for utvalget var at vi ønsket en størst mulig variasjonsbredde. Utvalget besto til slutt av en svært heterogen gruppe, og selv om det ikke er et mål at de kvalitative dataene skal være representative for hele deltakergruppa, har vi fanget opp en god bredde når det gjelder erfaringene deltakerne har.

I tillegg til intervjuer med deltakere fra introduksjonsprogrammet, besto den kvalitative delen av undersøkelsen av intervjuer med ansatte fra ulike deler av kommunen. En god del av disse intervjupersonene ga seg selv, som for eksempel ansatte som er direkte involvert i bosettingsarbeidet. I tillegg ønsket vi også her å få et bredt utvalg. Bosettings- og integreringsarbeid i en kommune angår langt flere enn bare de som er «tettest på». Utvalget av ansatte besto til slutt av 28 personer. Den største gruppa besto naturlig nok av ansatte ved innvandrersenteret, inkludert voksenopplæringen. I tillegg har vi intervjuet ansatte i NAV og ulike arbeidsmarkedsbedrifter, samt representanter fra det private næringsliv. Vi har intervjuet ansatte fra barnehage, ordinær grunnskole, helsestasjon og barnevernet. I tillegg består utvalget av representanter fra kommuneadministrasjonen. Intervjuer med ansatte ble gjennomført enten som gruppeintervju eller ansikt-til-ansikt. To av intervjuene ble gjort på telefon. I tillegg til formelle intervju har vi også fått innspill gjennom arbeidsseminarer og de mange uformelle samtalene vi har hatt når vi har besøkt kommunen.

Arbeidsseminar og samarbeid med kommunen gjennom prosjektperioden

Kommunen ønsket at denne undersøkelsen skulle ha en lokal forankring og at det gjennom hele prosessen skulle være et tett samarbeid mellom forskergruppa og kommunens ansatte. Tanken bak var blant annet å sikre at undersøkelsen opplevdes som relevant og matnyttig for de involverte i kommunen. Som del av det metodiske opplegget hadde vi derfor lagt inn flere arbeidsseminar i løpet av prosjektperioden. Denne arbeidsformen forutsatte bred medvirkning fra ulike instanser som er involvert i kommunens flyktningarbeid, både på deltaker- og arbeidstakersiden. Flora kommune hadde relativt nylig startet opp igjen et flyktningfaglig forum bestående av representanter for ulike tjenester og aktører som har avtaler med eller får støtte fra innvandrersenteret. Forumet inkluderer også representanter fra innvandrersorganisasjoner i kommunen. Deltakerne i det flyktningfaglige forumet ble derfor invitert til å delta på arbeidsseminarene. Vi har brukt seminarene til å gi informasjon og fortløpende presentere funn fra undersøkelsen, men møtene har også vært viktige for å få innspill og «korrigeringer» underveis fra arbeidsgruppa.

Som en del av teamet vårt deltok Silje Jansen Nybø, som er ansatt på innvandrersenteret i Flora, som prosjektmedarbeider. Hun har hatt hovedansvar for alt av intervjuavtaler, avtaler med tolk, organisering av arbeidsseminar, utsending av spørreskjema og purrerunder i

breddeundersøkelsen. I tillegg har hun vært en viktig diskusjonspartner gjennom hele prosjektperioden.

Rapportens oppbygning

Rapporten inneholder seks kapitler og vedlegg. Etter dette innledende kapitlet presenterer vi i kapittel 2 tilgjengelig statistikk som viser den tallmessige utviklingen når det gjelder bosetting og integrering av flyktninger i Flora kommune. Her vil vi også presentere sysselsettings- og ledighetstall og se dette i sammenheng med tilsvarende tall for befolkningen som helhet. I kapittel 3 presenteres resultatene fra breddundersøkelsen som er gjennomført blant bosatte og tidligere bosatte flyktninger i Flora. Hovedfokus i dette kapitlet er erfaringene med introduksjonsprogrammet, arbeidstilknytning og spørsmål knyttet til trivsel og integrering. I forlengelsen av det siste drøftes også spørsmål om flytting. Kapittel 4 er basert på kvalitative intervjuer med flyktninger og ansatte i kommunen. Her presenterer vi erfaringer med introduksjonsprogrammet og drøfter innhold, organisering og utbytte av programmet. I kapittel 5 ser vi nærmere på det som har skjedd med flyktninggruppa etter avsluttet introduksjonsprogram, med overgangen til arbeid eller utdanning som et særlig fokusområde. Kapittel 6 er en oppsummering av de viktigste resultatene fra evalueringen – med anbefalinger for det videre arbeidet. Helt til slutt i rapporten er det en relativt omfattende liste av vedlegg, med blant annet informasjonsbrev, spørreskjema og godkjenninger fra NSD (personvernombudet for forskning).

2. Statistikk og trender i integreringsarbeidet

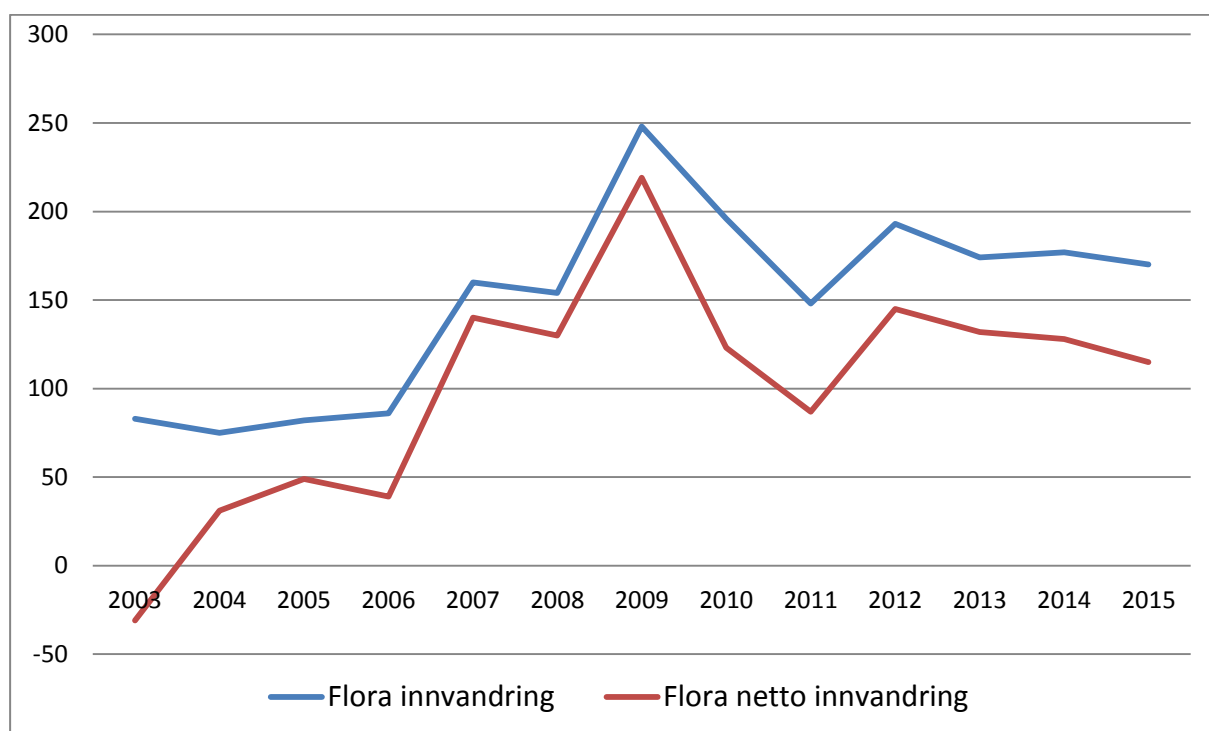
I dette kapitlet presenterer og diskuterer vi tilgjengelig statistikk som kan bidra til å kaste lys over integreringsarbeidet i Flora kommune. Mesteparten av statistikken er innhentet fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og inneholder data som direkte og indirekte kan bidra til å tallfeste utviklingstrender på integreringsområdet. Vi har supplert SSBs materiale med statistikk fra IMDi fordi den på en del områder er bedre tilpasset problemstillingene i prosjektet vårt. Begrensningen i statistikken fra IMDi er at den på flere relevante områder kun inneholder data fram til 2014. Vi har derfor vært nødt til å supplere tallmaterialet fra IMDi med mer generell statistikk fra SSB – blant annet oversikt over land- og migrasjonsbakgrunn.

Data fra SSB og IMDi vil også kombineres med tilgjengelige data fra Flora kommune, samt data Flora kommune har fått tilgang til via deltakelsen i forskjellige kommunale samarbeid og nettverk. Vi starter fremstillingen med å vise en del generelle trender knyttet til utviklingen i befolkningssammensetningen, trender knyttet til bosetting av flyktninger og migrasjonstrender. Deretter viser vi tilgjengelig sysselsettings- og arbeidsledighetsstatistikk. Avslutningsvis presenteres og diskuteres statistikk som viser forskjellige aspekter ved Floras introduksjonsprogram, dets innhold og mulige resultater.

Migrasjonstrender

Flora har hatt en betydelig økning i innvandrerbefolkningen de siste årene, primært fordi arbeidsmarkedet i kommunen har tiltrukket seg mange arbeidsinnvandrere, særlig fra Øst-Europa. Siden 2001 er innvandrerbefolkningen nesten tredoblet. I 2016 bodde det 1595 innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn i Flora, noe som tilsvarer 13,4 prosent av kommunens totale befolkning. 522 av disse var flyktninger (tallet inkluderer både personer med flyktningbakgrunn og deres familieinnvandrede). Flora kommune har siden slutten av 1980-tallet vært bosettingskommune for flyktninger, og selv om en del av de som er blitt bosatt i Flora har valgt å flytte til andre kommuner etter hvert, har flyktninger og arbeidsinnvandrere bidratt til at kommunen det siste tiåret har hatt en netto økning av innvandrerbefolkningen. Figur 1 viser innvandring og netto innvandring i Flora i perioden 2003-2015.

Figur 1. Innvandring og netto innvandring i Flora i perioden 2003-2015

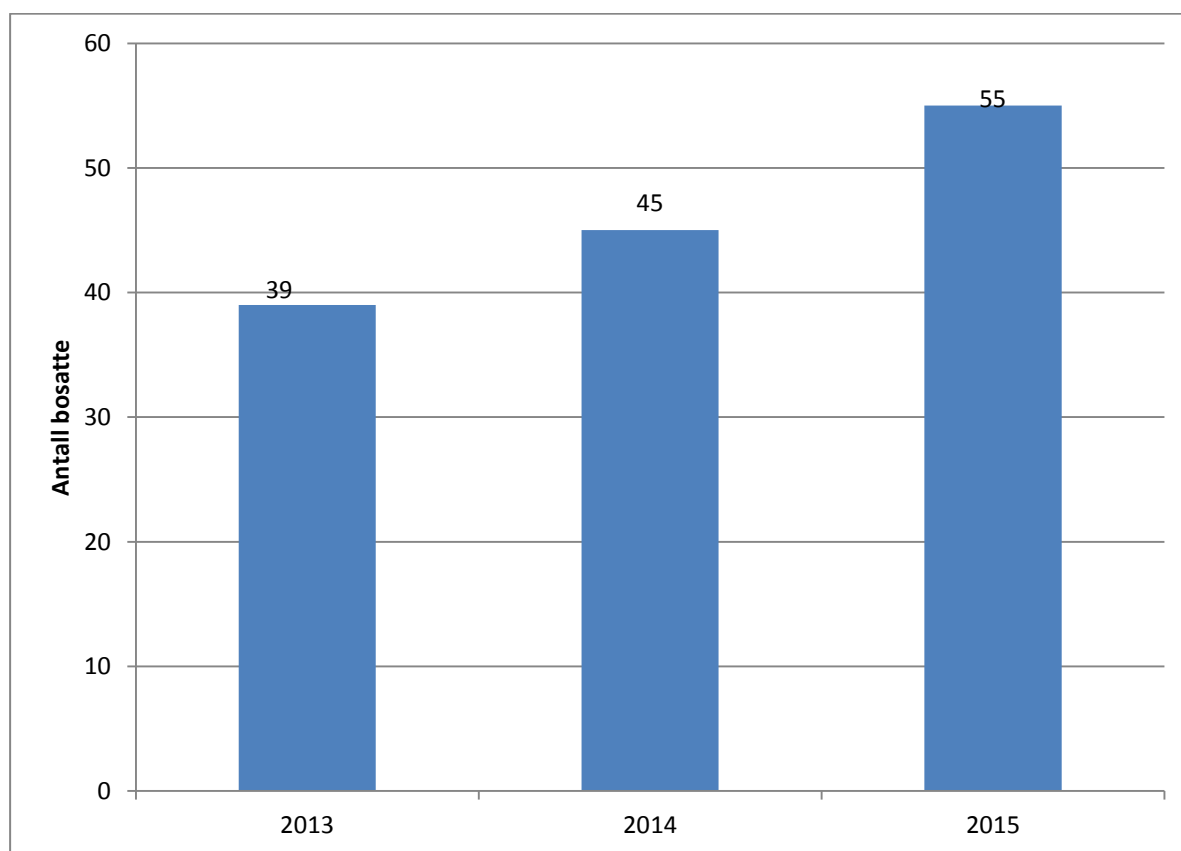
Kilde: SSB

Figuren viser en økning i innvandringen fram til 2009 og en reduksjon i innvandringen etter 2009. Innvandringen har deretter økt litt og stabilisert seg siden 2012. Differensen mellom innvandring og netto innvandring viser at 20 til 50 personer hvert år har flyttet fra kommunen. De siste årene har den årlige utvandringsraten holdt samme nivå på ca. 50 personer.

Når det gjelder endringer i innvandringen til Flora før og etter 2009, må det sees i lys av de generelle trendene i arbeidsinnvandringen til Norge. Arbeidsinnvandringen til Norge økte i et høyt tempo etter EU-utvidelsen i 2004 som innebar at arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa fikk mulighet til å jobbe i Norge. I de første årene etter utvidelsen kunne ikke arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa fritt søke etter jobb i Norge siden Norge i likhet med flere land i Europa innførte overgangsregler/begrensninger med hensyn til denne typen innvandring. I perioden 2004-2009 kunne arbeidsinnvandrere fra Polen og de baltiske statene bare komme hvis de fikk jobbtilbud i Norge av en viss varighet. Men til tross for disse formelle begrensningene, har altså arbeidsinnvandringen vist en jevn økning. Overgangsreglene ble faset ut i 2009, og etter dette kunne arbeidsinnvandrere søke jobb og bosette seg uten formelle begrensninger. Det ser imidlertid ikke ut til at innvandringstrendene ble påvirket av utfasingen. Derimot ser det ut til at økonomiske faktorer og svingninger i etterspørselen etter utenlandsk arbeidskraft har mest innvirkning på arbeidsinnvandringen. Arbeidsinnvandringen til Norge ble først redusert i perioden rett etter finanskrisen i 2008, men økte igjen fra 2009 for deretter å gå ned i perioden 2010-2015.

Arbeidsinnvandringen til Flora viser samme tendens som den nasjonale trenden. Men samtidig som den totale innvandringen til Norge gikk ned i perioden 2012-2015, noe som i første rekke skyldes nedgangen i arbeidsinnvandringen, ble nedgangen i Flora mindre synlig på grunn av økt bosetting av flyktninger. Tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere har variert fra år til år, men over tid har innflyttingen vært større enn utflyttingen. Samlet sett har derfor innvandrerdelen økt. Ifølge oversikter fra IMDi er Flora den største bosettingskommunen for flyktninger i fylket, etterfulgt av Stryn, Førde og Sogndal. Figur 2 viser antall nye bosettinger i Flora kommune per år i perioden mellom 2013 og 2015.

Figur 2. Bosatte flyktninger i Flora, 2013-2015

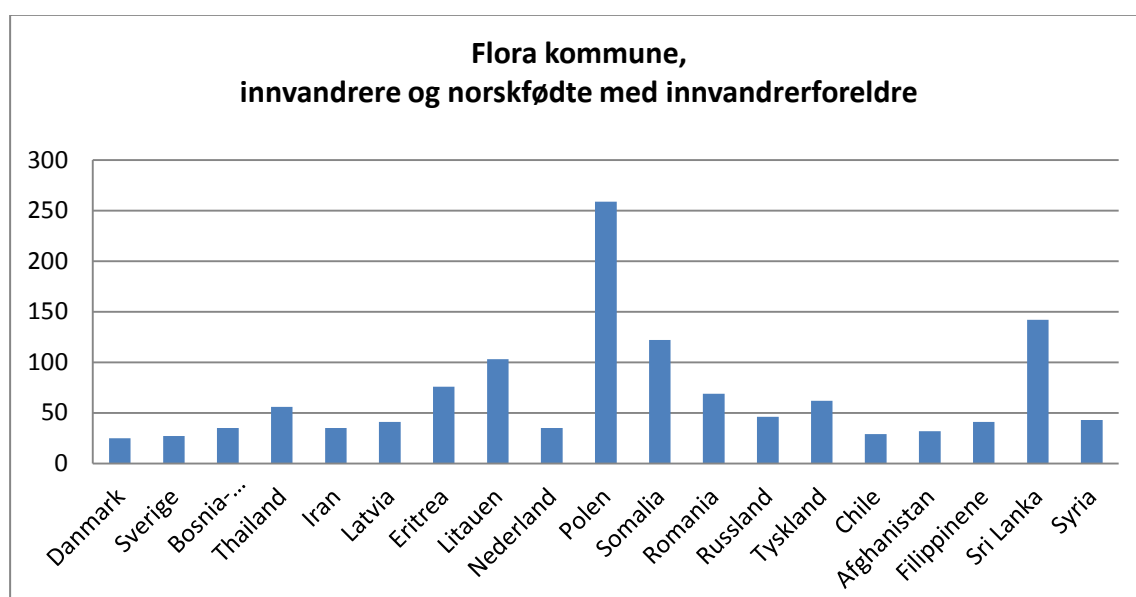
Kilde: IMDi

I 2012 ble det bosatt 31 flyktning i Flora kommune, og hvert av de påfølgende årene har bosettingen økt. På landsbasis er Flora blant kommunene som bosetter flest flyktninger per innbygger. I 2015 bosatte Flora 4,6 flyktninger per tusen innbygger, mens gjennomsnittstallet for hele landet var 2,22 flyktninger per tusen innbygger.

Innvandrerbefolkningen i Flora - sammensetting og trender

Innvandrer- og flyktningbefolkningen i Flora kommune er en sammensatt gruppe som både består av personer som har innvandret for mange år siden og nykommere, personer med forskjellige innvandringsgrunner og mange nasjonalitetsgrupper. Figur 3 viser innvandrerbefolkningen etter nasjonalitet.

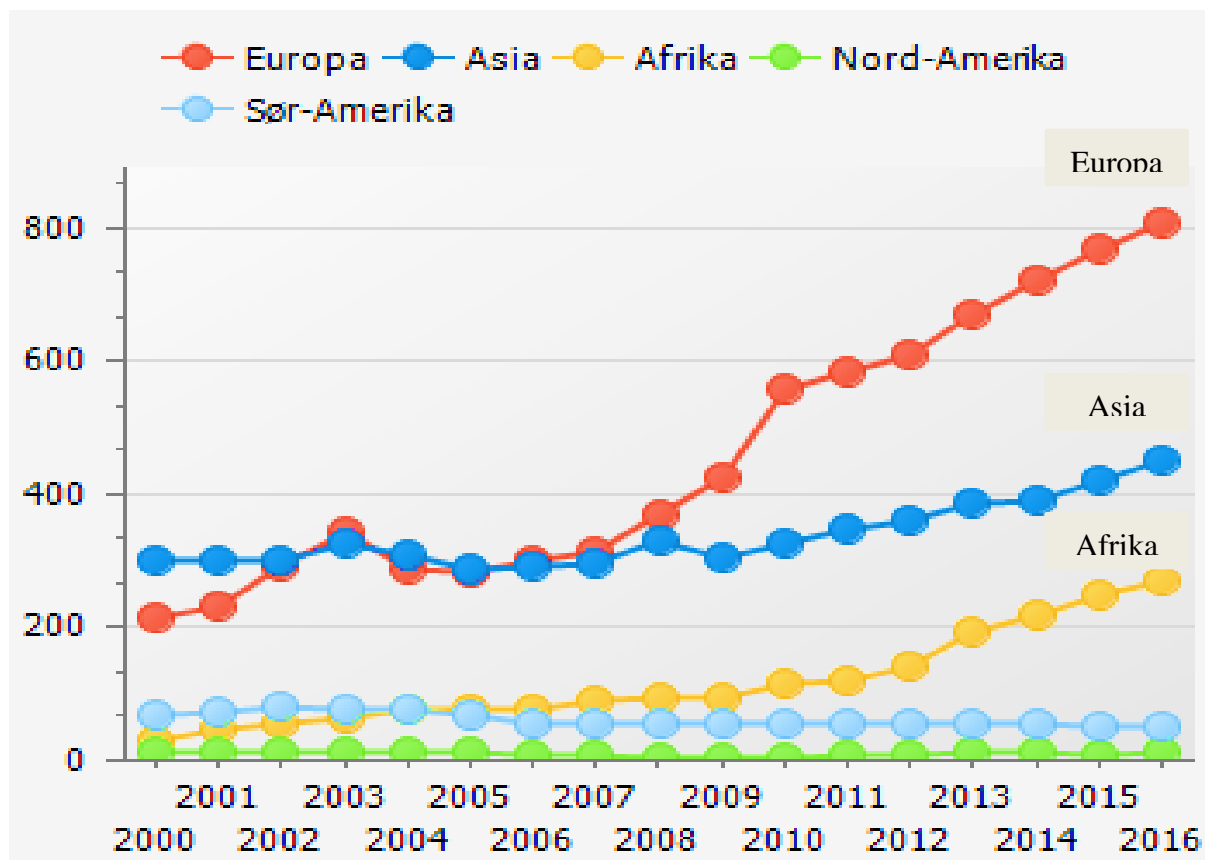
Figur 3. Innvandrerbefolkning i Flora etter nasjonalitet, 2016

Kilde: SSB

Av figuren kan vi se at innvandrerbefolkningen i kommunen består av nasjonalitetsgrupper som vi assosierer med både nye og gamle grupper av innvandrere, samt forskjellige innvandringskategorier. Arbeidsinnvandringen fra Polen og de baltiske statene har økt i de siste årene, og de er blitt de største innvandrergruppene i Flora. Mens noen flyktninggrupper har vært i kommunen i mange år, som flyktninger fra Bosnia og Sri Lanka, har andre vært i kort tid – for eksempel flyktninger fra Syria. Hvis vi ser på verdensdeler så har andelen innvandrere fra Europa økt mest. Andelen av innvandrere fra Afrika har også økt betydelig i Flora, særlig i de siste årene, mens andelen av dem som har opprinnelse fra Asia har hatt en mindre økning. Figur 4 viser antall innvandrere etter verdensdel.

Figur 4. Antall innvandrere fra Europa, Asia og Afrika i Flora (2000-2016)

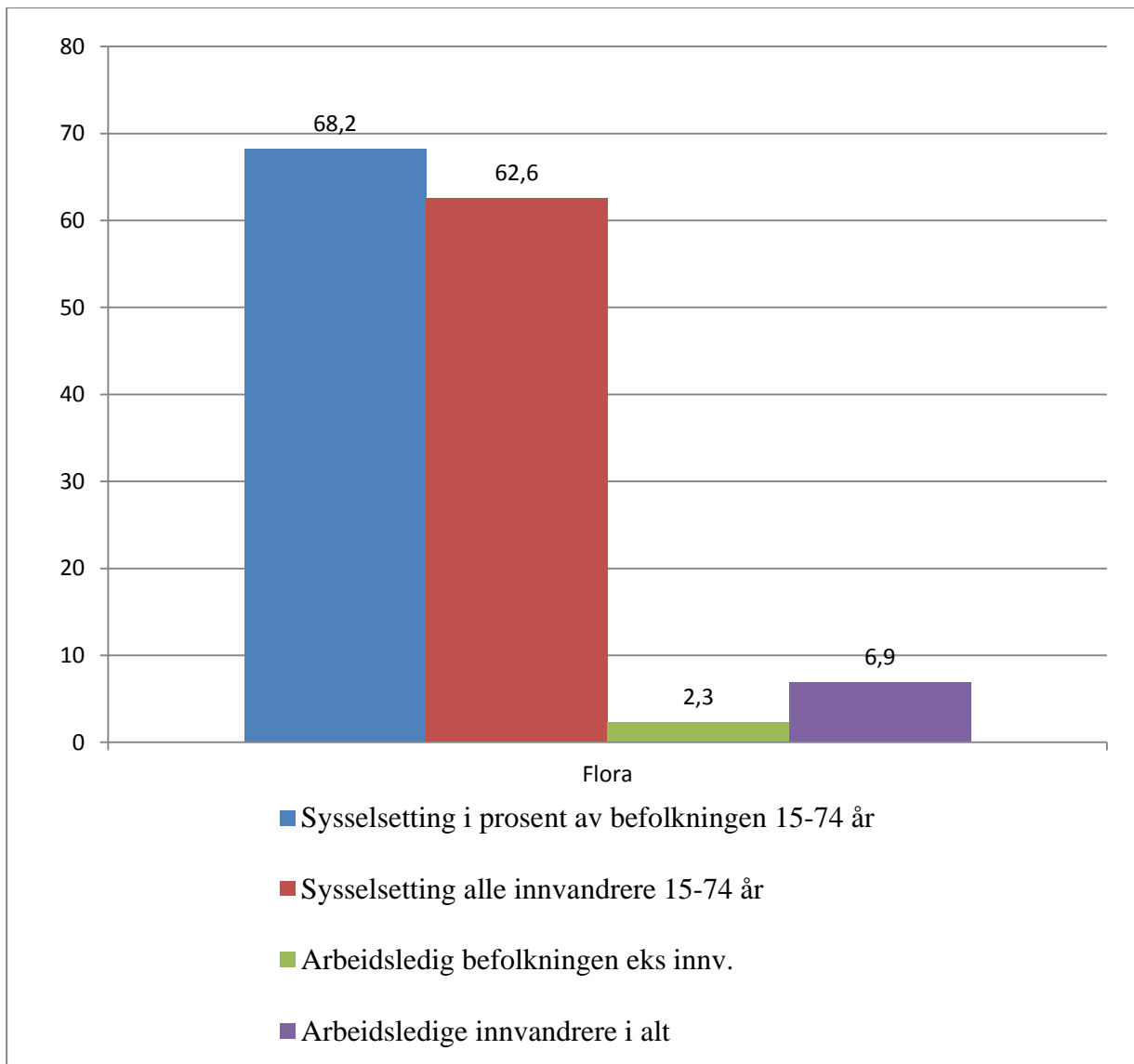
Kilde: SSB

SSBs levekårsindikatorer viser til dels store variasjoner når det gjelder deltakelse i arbeidslivet. Landbakgrunn, kjønn, oppholdstid i Norge, sosial bakgrunn og alder er i denne sammenhengen viktige bakgrunnsvariabler som henger nøye sammen med integreringsresultater. For eksempel må vi forvente at flyktninger som har kort botid i Norge vil ha dårligere språkkunnskaper og lavere sysselsetting og deltakelse på andre samfunnsarenaer. Mange andre individuelle og kontekstuelle faktorer kan også innvirke på integreringen – for eksempel om de har deltatt på introduksjonsprogram eller ikke. Arbeidsinnvandrere har for eksempel ikke rett til introduksjonsprogram, og en del flyktninger kom før introduksjonsprogrammet ble innført. Samtidig har enkelte innvandrere en yrkesbakgrunn som lettere lar seg tilpasse et norsk arbeidsmarked enn andre.

Sysselsetting og arbeidsledighet

Sysselsettingsstatistikken viser at innvandrerbefolkningen i Flora kommune har lavere sysselsettingsgrad enn befolkningen for øvrig. I perioden 2006-2014 har denne forskjellen variert mellom 7 og 13 prosent. Det er også høyere arbeidsledighet blant innvandrere enn i resten av befolkningen. Figur 5 viser sysselsetting og arbeidsledighet blant innvandrere og i resten av befolkningen i 2015.

Figur 5. Sysselsetting og arbeidsledighet i Flora i 2015 (4.kvartal). Prosent.

Kilde: SSB

SSB definerer sysselsatte som alle 'personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuka/-dagen, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon e.l. Personer som er inne til førstegangs militærtjeneste regnes som sysselsatte. Sysselsatte er summen av lønnstakere og selvstendig næringsdrivende (eiere). Ufrivillig helt permitterte, med en sammenhengende varighet på inntil 3 måneder, blir regnet som sysselsatte, midlertidig fraværende.⁵

I figuren sammenlignes den samlede innvandrerbefolkningen i Flora med resten av innbyggerne i kommunen. Men vi kan også se variasjoner i sysselsettingen innenfor innvandrerbefolkningen i kommunen. En mer detaljert analyse av sysselsettingen i perioden

⁵ Se <http://www.ssb.no/a/metadata/conceptvariable/var dok/1116/nb>

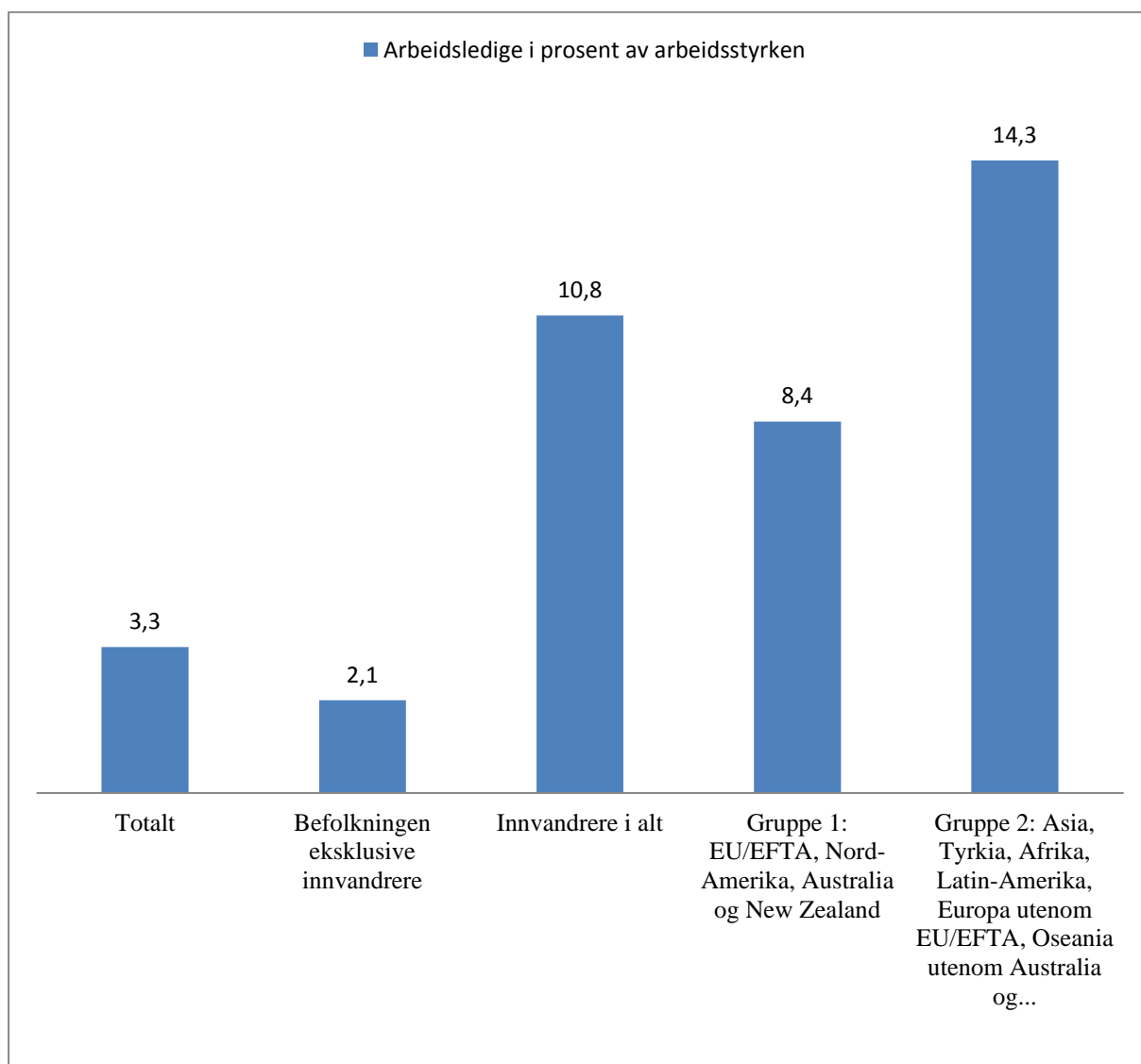
mellom 2006-2014 viser for eksempel at sysselsettingen var lavest blant innvandrere mellom 18 og 29 år og at de som hadde vært i kommunen i kortere tid enn 4 år hadde betraktelig lavere sysselsetting enn de som hadde vært i kommunen i 10 år eller mer. Forskjellen er enda større hvis vi sammenligner landbakgrunn og botid. SSB skiller mellom to kategorier innvandrere. Den første kategorien omfatter innvandrere fra EU/EFTA-land, Nord-Amerika, Australia og New Zealand, mens den andre omfatter innvandrere fra Øst-Europa utenom EU, Asia (inkl. Tyrkia), Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand. Den siste kategorien er mest interessant for oss siden det er i der vi finner de fleste personene med flyktningbakgrunn.

Sysselsettingsnivået i Flora blant innvandrere som tilhører den første kategorien er svært høyt, og det forandres lite med botid. En viktig faktor som bidrar til høy sysselsetting i denne gruppa er at mange arbeidsinnvandrere får jobbtilbud via forskjellige arbeidsformidlingsbyråer og nettverk før de migrerer til Norge og Flora. Overgangsreglene som vi nevnte tidligere i dette kapitlet krevde at alle arbeidsinnvandrerne fra Øst-Europa som kom til Norge i de første årene etter EU utvidelsen hadde gyldig arbeidskontrakt for å få oppholdstillatelse. Mens arbeidsinnvandrere fra EU flytter til en jobb og ofte er rekruttert på forhånd med utgangspunkt i spesifikke kompetansebehov i kommunen, flytter flyktninger til kommunen til en bolig, og starter deretter kvalifiseringen som etterfølges av en gradvis integrering i arbeidsmarkedet. Dermed blir gjerne sysselsettingsnivået i denne kategorien veldig lavt for de med kort botid, men det øker jevnt med botid.

Her er det viktig å legge merke til to trender. På den ene side har vi identifisert en negativ trend der sysselsettingen blant de som har kort botid (under 4 år) og som hører til gruppa som domineres av flyktninger gradvis har gått ned de siste årene (fra 39 prosent i 2007 helt ned til 20 prosent i 2014). På den annen side er det viktig å understreke at sysselsettingen i denne gruppa øker med botid. De som har vært ti år eller lengre i Norge og som er bosatt i Flora har like høyt sysselsettingsnivå som befolkningen ellers. Sysselsettingen for denne gruppa har de siste årene holdt seg godt over 70 prosent og er dermed på samme nivå som hos resten av befolkningen.

Samlet sett er likevel arbeidsledigheten flere ganger høyere blant personer med innvandrerbakgrunn i Flora kommune sammenlignet med personer uten innvandrerbakgrunn. I perioden 2012-2016 var ledigheten i innvandrerbefolkningen mellom 5 og 7 prosent, mens den for den øvrige befolkningen i samme perioden vekslet mellom 1 og 2 prosent. I 2016 økte arbeidsledigheten blant innvandrere i Flora til hele 11 prosent. Her er det imidlertid viktig å ta høyde for at mange i målgruppa har kort botid i Norge.

Figur 6. Arbeidsledige innvandrere og deltakere på tiltak 15-74 år, 2. k 2016

Kilde: SSB

Figur 6 viser arbeidsledige innvandrere og deltakere på tiltak i aldersgruppa 15-74 år, etter landbakgrunn, i prosent av arbeidsstyrken. Her ser vi at befolkningen eksklusive innvandrere har en nokså lav arbeidsledighet på 2,1 prosent, mens arbeidsledigheten blant innvandrere fra landgruppe to er rundt sju ganger høyere (14,3 prosent). Statistikken for hele Norge viser at arbeidsledigheten i andre kvartal 2016 i befolkningen eksklusive innvandrere var omtrent som i Flora, mens den for innvandrere fra landgruppe 2, der vi finner personer med flyktningbakgrunn, var på 8 prosent.

Når det gjelder andre marginaliseringsindikatorer, som vedvarende lav inntekt og avhengighet av sosialhjelp, er innvandrere i landgruppe 2 i Flora igjen overrepresentert. I denne gruppa finner vi en større andel personer med vedvarende lav inntekt enn i andre kategorier av befolkningen. Blant Floras innvandrere med bakgrunn utenfor EU var det i 2014 hele 35 prosent som hadde vedvarende lav inntekt. I kategorien 'befolkningen unntatt innvandrere'

var det 5 prosent som bodde i husholdninger med vedvarende lav inntekt i samme periode. Det at innvandrere fra land utenfor Europa oftere har vedvarende lav inntekt, er en trend vi finner på landsbasis og i andre kommuner i fylket. I Førde var det for eksempel 26 prosent av innvandrere med bakgrunn utenfor Europa som i 2014 hadde vedvarende lav inntekt. Det tilsvarende tallet for Sogndal var 45 prosent. På landsbasis hadde 32 prosent av innvandrerne med bakgrunn utenfor EU vedvarende lav inntekt.

I perioden 2013-2015 mottok 10 prosent av innvandrerne i Flora sosialhjelp, mens det tilsvarende tallet i resten av befolkningen var 2 prosent. NAVs dokumentasjon over utbetalinger av økonomisk støtte til flyktninger i Flora viser at det i perioden januar 2012 til september 2016 var totalt 111 brukere med flyktningbakgrunn som fikk utbetalinger fra NAV og at antallet brukere med flyktningbakgrunn økte fra 27 i 2012 til 64 brukere i 2016. Hvordan kan vi forklare disse tallene? Snakker vi om tilfeldige variasjoner, eller snakker vi om utviklingstrender? Utviklingen må sees i sammenheng med endringer i det lokale arbeidsmarkedet og andre strukturelle forhold i kommunen. Det må også sees i sammenheng med sammensettingen av innvandrerbefolkningen. Relativt mange flyktninger med kort botid bidrar til at gruppa med lav inntekt øker. Økningen i arbeidsinnvandringen har medført en større konkurranse på arbeidsmarkedet. I praksis har arbeidsinnvandrere utkonkurrert flyktninger innenfor en del av lavtlønnsarbeidsmarkedet. Dette er en tendens vi også ser ellers i landet, og det er en tendens vi har sett over tid. Risikoen for å bli utkonkurrert øker selvsagt også når arbeidsinnvandringen øker. Når dette skjer parallelt med at bosettingen av flyktninger øker, er nok dette hovedforklaringen på den høye arbeidsledigheten blant flyktninger. Spørsmålet er om det har skjedd en metning innenfor visse bransjer eller om flyktningene av andre grunner har havnet bakerst i køen. Dette er spørsmål vi vil drøfte mer konkret i kapitlene som følger.

I tabell A sammenlignes bosetting, arbeidsledighet og sysselsetting i Flora med tilsvarende tall fra flere andre sammenlignbare kommuner i fylket. Tabellen baseres på det som er tilgjengelig av nyeste tall på de forskjellige relevante områdene hos SSB og IMDi. Prosentandelene i tabellen er avrundet til nærmeste heltall.

Tabell A. Sysselsetting og arbeidsledighet i Flora, Førde, Sogndal og Stryn. Prosent

	Bosatte flykt. per 1000 inn- byggere (2015)	Andel innv. (2015)	Sysselsetting blant personer uten innvandrer- bakgrunn (2015)	Sysselsetting blant innvandrere med bakgrunn utenfor EU (2015)	Arbeidsledighet blant personer uten innvandrer- bakgrunn (2016)	Arbeids- ledighet blant innvandrere med bakgrunn utenfor EU (2016)
Flora	5	11	69	50	2	14
Førde	3	9	76	56	1	5
Sogndal	4	9	73	42	1	6
Stryn	5	15	74	50	1	8

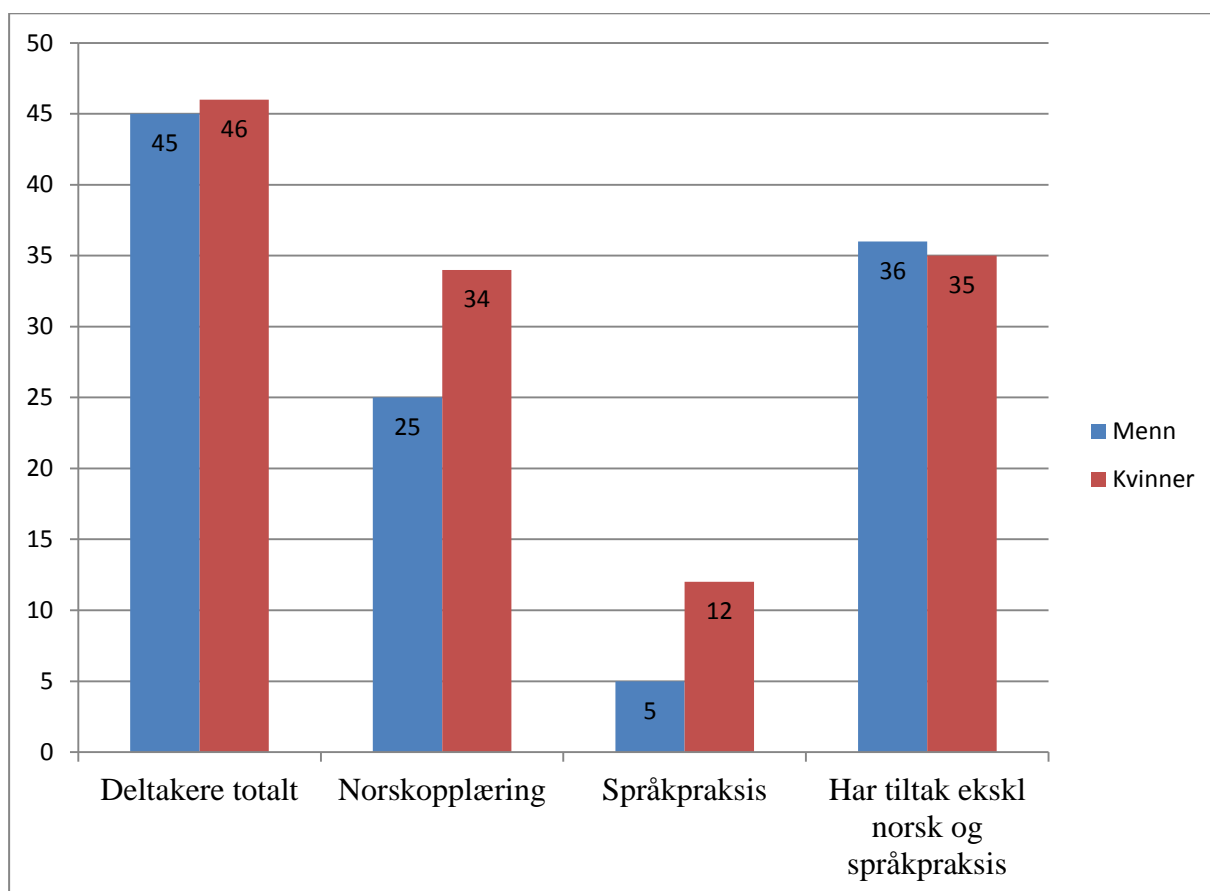
Tabellen viser at det er store forskjeller i sysselsetting og arbeidsledighet mellom innvandrere med bakgrunn utenfor EU og resten av befolkningen. Det er også forskjeller mellom europeiske arbeidsinnvandrere og resten av befolkningen (ikke vist i tabellen). Europeiske arbeidsinnvandrere har høyere sysselsetting og høyere arbeidsledighet enn den øvrige befolkningen i alle kommuner i tabellen. Men den klareste forskjellen i tabellen kommer frem når en sammenligner befolkningen uten innvandrerbakgrunn med ikke-europeiske innvandrere, dvs. kategorien der det finnes flest personer med flyktningbakgrunn. Vi kan også se at Flora skiller seg ut i forhold til de øvrige kommunene i tabellen ved at arbeidsledigheten blant ikke-europeiske innvandrere er betraktelig høyere enn den er i de andre kommunene.

Det kan som sagt være flere forklaringer på dette, og tabellen kan kun antyde noen mulige faktorer som virker inn. Vi kan blant annet se at sysselsettingen blant personer uten innvandrerbakgrunn er noe lavere enn i andre kommuner og at arbeidsledigheten er høyere, noe som kan tyde på at det er noe trangere arbeidsmarked i Flora enn i de andre kommunene representert i tabellen. Samtidig ser vi at Flora er den største bosettingskommunen i fylket sammen med Stryn. Disse to kommunene har også høyest arbeidsledighet blant innvandrere med bakgrunn utenfor EU. Kombinasjonen av relativt høy bosetting av flyktninger i Flora kombinert med et noe trangere arbeidsmarked enn i andre sammenlignbare kommuner i fylket kan være noe av årsaken til den høye arbeidsledigheten blant innvandrerne i Flora.

Introduksjonsprogram: Innhold og tilfredshet

Introduksjonsprogrammet i Flora har utviklet seg de siste årene, og bredden i tilbudet har økt år for år. I 2012 fikk 63 prosent kvalifiseringstilbud utover norsk og samfunnsfag, noe som var under landsgjennomsnittet på 70 prosent. Men tilbudet er utvidet siden den gang, og flere og flere har fått annet tilbud i tillegg til norskopplæring.

Figur 7. Deltakere i introduksjonsprogrammet i Flora i 2014 fordelt på tiltak

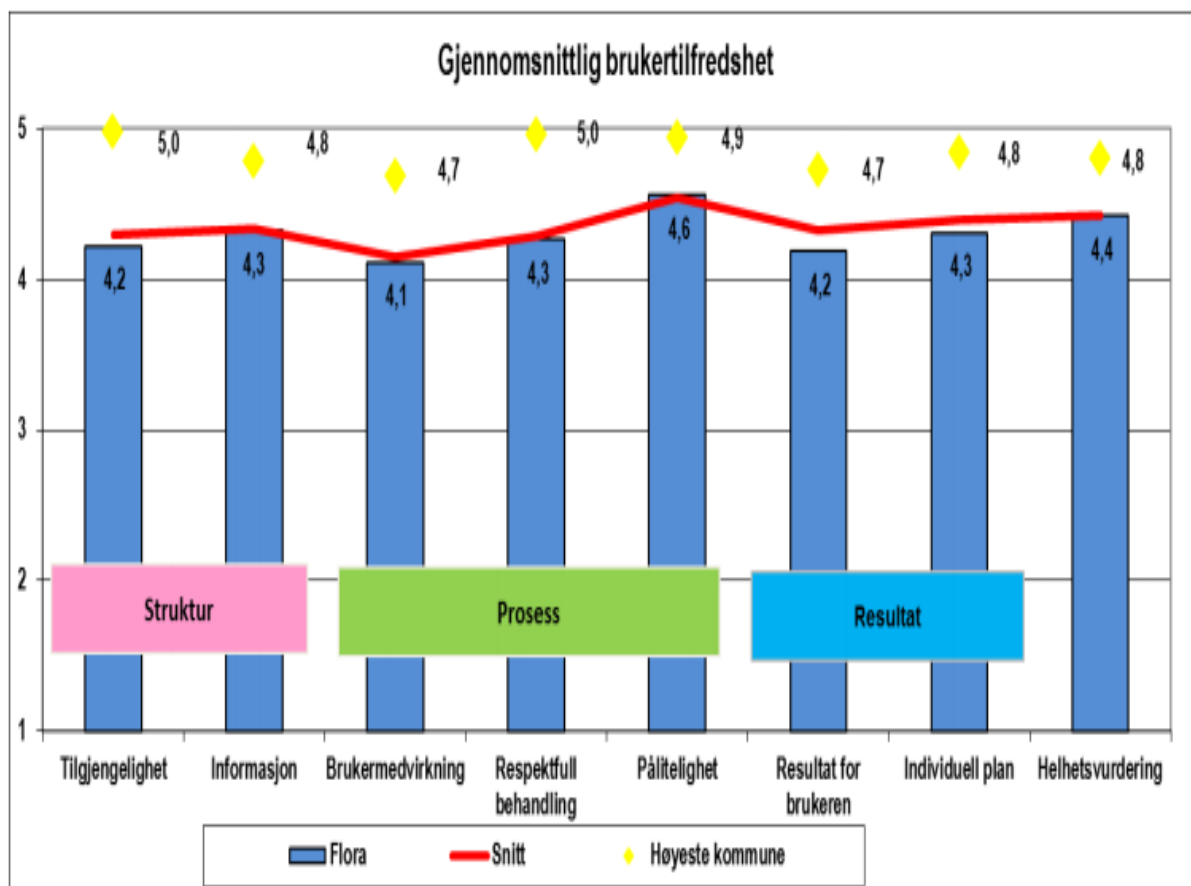
Figur 7 viser antall deltakere fordelt på tiltak⁶. Vi ser at en betydelig del av deltakerne i introduksjonsprogrammet fikk tilbud om tiltak i tillegg til norskopplæring og språkpraksis. I intervjuene med ansatte og flyktninger i Flora kommer det fram at deltakerne blant annet tilbys engelskundervisning og datakurs. I den kommunale tjenesteanalysen konstateres det at hele 92 prosent av deltakerne i 2015 fikk kvalifiseringstilbud utover norsk og samfunnsfag (i 2015 var landsgjennomsnittet 70 prosent). Her må det imidlertid nevnes at den tilgjengelige statistikken begrenses til å vise hvor stor andel av deltakere som fikk forskjellige tilbud, og det er uklart hva som er omfanget av disse tilbudene. Statistikken viser ikke hvor mange av timene de får per uke som hører til kategorien ‘tiltak ekskludert norsk og språkpraksis’.

⁶ I 2013 avsluttet 20 deltakere introduksjonsprogram i Flora, i 2014 var det 18 som avsluttet programmet.

Intervjuene med deltakere og ansatte, som vi kommer tilbake til senere i rapporten, viser imidlertid at når det gjelder antall timer per uke, utgjør norskopplæring fremdeles kjernen i tilbudet, mens andre tiltak, som engelsk- og datakurs begrenses til noen få timer i uka.

I 2015 ble det gjennomført en brukerundersøkelse blant deltakerne i introduksjonsprogrammene i flere kommuner som bosetter flyktninger (figur 8).

Figur 8. Introduksjonsprogram: Brukertilfredshet

Flora var en av kommunene som deltok i undersøkelsen, og her svarte 50 av 55 deltakere i introduksjonsprogrammet (mer enn 90 prosent) på spørreskjemaet som ble utformet av KS. De skulle uttrykke sin tilfredshet/misnøye med programmets struktur, prosesser og resultater. 5 var høyeste score. Snittet for Flora var 4,3 noe som også var gjennomsnittet for utvalgs kommunene. Figur 8 viser deltakernes oppfatninger av introduksjonsprogrammet i Flora kommune. Som vi kan se scorer Flora nokså godt på de fleste områdene som ble berørt i undersøkelsen, men får en litt lavere score på området 'resultater for brukeren' enn det som er gjennomsnittet i utvalgs kommunene.

Igen kan det være flere faktorer utenfor selve programmet som gjør at deltakerne i Flora har en slik oppfatning av programmets resultater. Det er også flere måter å vurdere resultater av

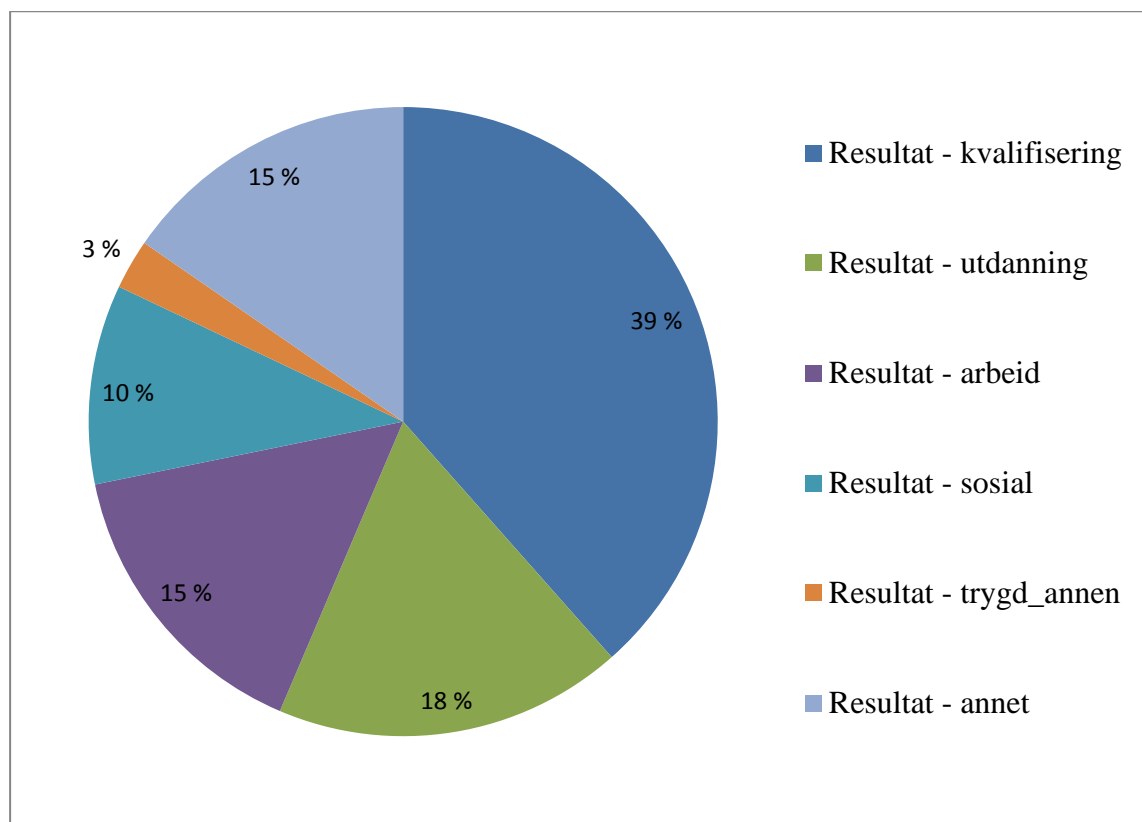
introduksjonsprogram. Vi kan blant annet se på utviklingen i språkkunnskaper og overgangen til utdanning og jobb etter avsluttet program. Samtidig bør det nevnes at det ikke bare er selve tilbudet, men også flere individuelle og kontekstuelle forhold som påvirker utfallet – både på kort og lang sikt. For eksempel kan et trangt arbeidsmarked i kommunen resultere i at få går over i jobb etter avsluttet introduksjonsprogram, selv om norskopplæringen og andre kompetansehevende tiltak som inngår i programmet fungerer godt.

Deltakernes status etter avsluttet introduksjonsprogram

Med de nevnte forbehold i bakhodet kan vi se på mulige kortsiktige og langsiktige integreringskarrierer etter at flyktningene har avsluttet introduksjonsprogrammet.

Figur 9 viser at 15 prosent av deltakerne som avsluttet introduksjonsprogrammet i Flora i perioden 2012-2014 gikk direkte ut i arbeid, 18 prosent fortsatte i forskjellige former for utdanning, mens det store flertallet begynte på ulike kvalifiseringsløp. Tilgjengelig statistikk fra kommunen viser at i perioden 2013-2015 gikk halvparten av deltakerne direkte ut i arbeid eller utdanning (inklusive grunnskoleopplæring for voksne). Vi kan se en positiv utvikling ett år etter avsluttet introduksjonsprogram: 59 prosent av dem som avsluttet introduksjonsprogrammet i 2012 var i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet program, mens 76 prosent av dem som avsluttet introduksjonsprogrammet i 2014 var i arbeid eller utdanning ett år etter.

Figur 9. Status etter avsluttet introduksjonsprogram, 2012-2014 (N = 39)

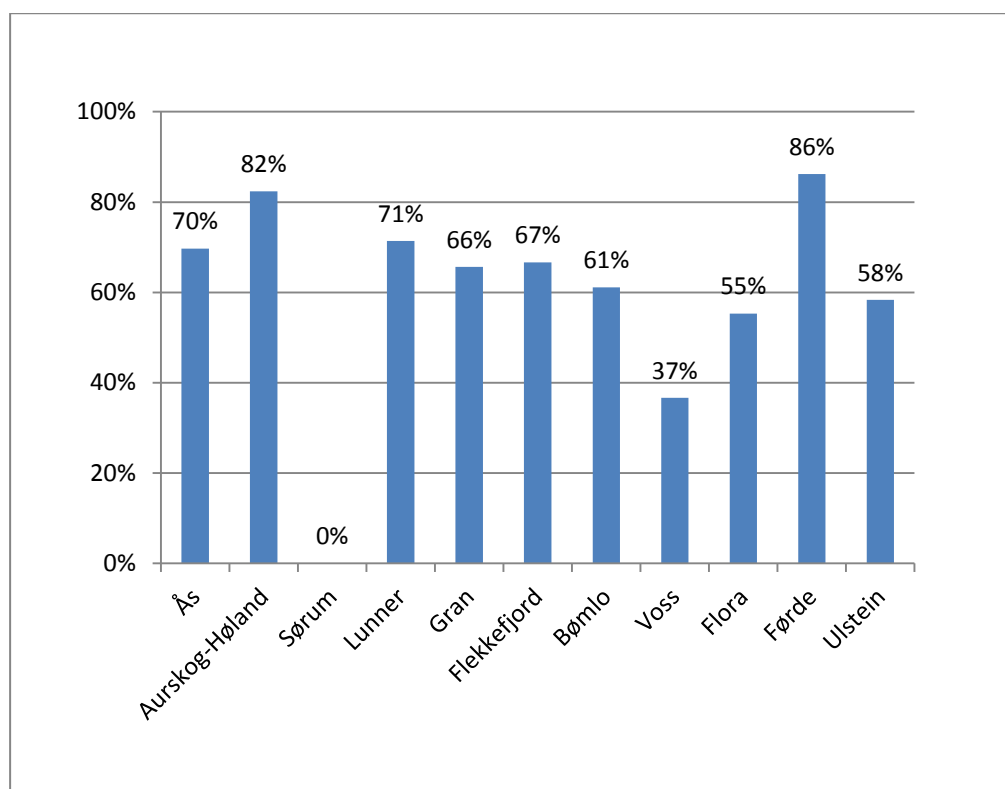
Når det gjelder langsiktige resultater, kan det være aktuelt å se deltakernes status flere år etter avsluttet introduksjonsprogram. Her kan vi skille mellom tre kategorier deltakere:

- (1) Deltakere som inngår i målingen ett år etter endt program (2012-2014), og som gikk ut av introduksjonsprogrammet i tidsperioden 2011-2013.
- (2) Deltakere to år etter endt program (2012-2014) som gikk ut fra introduksjonsprogrammet i tidsperioden 2010-2012.
- (3) Deltakere fem år etter endt program (2012-2014) som gikk ut av introduksjonsordningen i tidsperioden 2007-2009.

Vi har tilgjengelig statistikk både for Flora og for et utvalg av sammenlignbare kommuner inklusive nabokommunen Førde. Statistikken begrenser seg til dem som fortsatt bor i kommunen.

Figur 10 viser at 55 prosent av de tidligere deltakerne på introduksjonsprogrammet i Flora er i jobb eller utdanning 5 år etter endt program, noe som er godt under gjennomsnittet for utvalgskommunene.

Figur 10. Andel i arbeid og utdanning 5 år etter endt program (2012-2014)

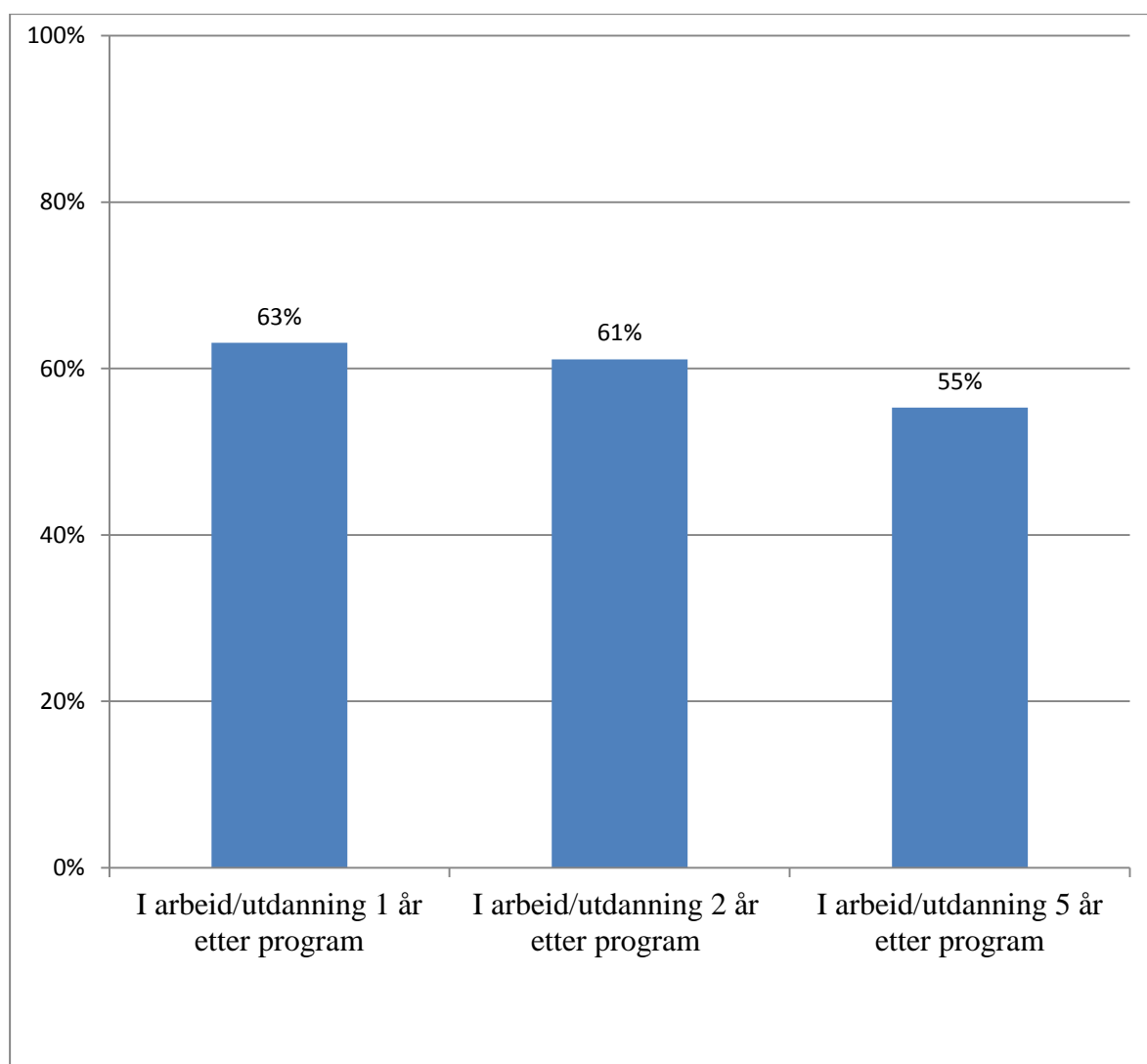

Det er rimelig å forvente at flyktninger som har vært lenge i Norge og avsluttet introduksjonsprogrammet for flere år siden vil ha høyere deltakelse i utdanning og arbeid. Og i flere kommuner i utvalget er det som forventet en høyere andel som er i arbeid og utdanning

etter 5 år enn etter 1 eller 2 år. I Førde for eksempel er 50 prosent av de som avsluttet programmet for ett år siden i jobb/utdanning, 64 prosent av de som avsluttet for to år siden er i jobb/utdanning og 86 prosent av de som avsluttet programmet for fem år siden er i jobb/utdanning.

Det finnes samtidig flere kommuner i utvalget som ikke følger det samme mønsteret, blant annet Flora. Figur 11 viser andelen flyktninger bosatt i kommunen som er i utdanning og jobb fem, to og ett år etter avsluttet introduksjonsprogram.

Figur 11. Deltakere som har avsluttet introduksjonsprogram og som er i arbeid eller utdanning (2012-2014), Flora

Figuren antyder en mulig negativ trend, men den bør tolkes med visse forbehold. For det første representerer søylene i figuren forskjellige kull av deltakere som avsluttet programmet på forskjellige tidspunkter. Sammensetningen av programdeltakere varierer fra kull til kull. Tiltakene kan variere, og de forskjellige kullene kan erfare ulike forhold på arbeidsmarkedet. I tillegg viser søylene andelen i arbeid og utdanning under ett, og det kan forventes at

sammensetningen av de som er i arbeid og utdanning endres med tiden. Vi vet heller ikke hvor sterk tilknytning til jobb og utdanning personene i de forskjellige gruppene har hatt. Likevel kan vi ikke se bort fra at andelen av de som er i arbeid fem år etter avsluttet introduksjonsprogram er forholdsvis lav i Flora. En forklaring på en mulig nedadgående trend i deltakelsen er at flertallet av deltakerne i de første årene etter avsluttet program gikk over i utdanning og kvalifisering, men at disse tilbudene ble avsluttet etter hvert uten å føre til videre utdanning eller arbeid. Denne forklaringen finner en viss støtte i intervjuene vi har gjort med flyktninger og ansatte i kommunen. Som vi skal se i det neste kapitlet, viser også breddeundersøkelsen vi har gjennomført blant flyktninger at av dem som har bodd i Norge/Flora i over ti år, er omtrent halvparten uten jobb.

3. Flyktingenes erfaringer med Flora som bosettingskommune – funn fra breddeundersøkelsen

Høsten 2016 gjennomførte vi en breddeundersøkelse blant flyktinger som har deltatt i introduksjonsprogrammet i Flora kommune. Utvalget inkluderer både de som bor i Flora kommune og de som tidligere bodde i kommunen, men som på det tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført hadde flyttet. Spørreskjema ble sendt per post til 305 adresser. Etter to purrerunder endte vi til slutt opp med 77 svar. 12 av skjemaene fikk vi i retur på grunn av ukjent adresse. Dermed kan vi si at svarprosenten er på ca. 25 prosent, noe som kan betraktes som en akseptabel svarprosent i slike undersøkelser.⁷

Vi har oppnådd en god variasjonsbredde når det gjelder respondentenes nasjonalitet, kjønn og oppholdstid i Norge/Flora. Utvalget gjenspeiler populasjonen i nokså stor grad, også når vi sammenligner med data fra Statistisk sentralbyrå (se kapittel 2). Når det gjelder respondentenes alder, er flertallet (55 prosent) mellom 30-39 år, 20 prosent er 20-29 år, mens 15 prosent er 40-49 år. De fleste av flyktingene i utvalget kommer fra land i Afrika (53 prosent) og Asia (41 prosent). Vi har også en nokså balansert kjønnsfordeling i utvalget (45 prosent kvinner, 55 prosent menn). Når det gjelder botid i Norge, finner vi igjen en jevn, nærmest normalfordeling i utvalget.

Også når det gjelder flere andre variabler, er utvalget jevnt fordelt og reflekterer sammensettingen av bosatte flyktinger de siste årene. 65 prosent av dem som ble bosatt i Flora bodde på asylmottak før bosetting. De resterende 35 prosent består av kvoteflyktinger og flyktinger som er familiegjennforent med en flykting. Når det gjelder holdninger til å bli bosatt i Flora, svarer drøyt halvparten (53 prosent) at de ønsket seg til Flora, mens de resterende 47 prosent ønsket seg til andre kommuner. 30 prosent av respondentene i utvalget har etter noen år flyttet fra Flora, mens 70 prosent fortsatt bor i kommunen, noe som samsvarer godt med kommunens tall på sekundærflytting. Alt i alt anses derfor utvalget som har besvart breddeundersøkelsen som representativt og som et godt grunnlag for relevante kvantitative analyser av flyktingenes erfaringer med Flora kommune.

⁷ Fra tidligere forskning vet vi at svarprosenten i brukerundersøkelser generelt er lav, og at den ofte er betydelig lavere i undersøkelser som retter seg mot minoritetsspråklige brukere. Selv om vi i denne undersøkelsen hadde lagt til rette rent språklig (veiledning på morsmål og tilbud om telefontolk i forbindelse med utfyllingen av skjemaet), kan språket likevel ha vært en barriere.

Botid og utdanningsnivå

Tabell 1 viser hvordan utvalget fordeler seg når det gjelder respondentenes botid i Norge. Botiden er, slik vi også så i kapittel 2, en sentral faktor når det gjelder integrering. Det har betydning for språkutvikling, det har innvirkning på utdanningsnivå og det påvirker sysselsettingsgraden.

Tabell 1. Respondentenes botid i Norge, prosent

N=76

0-3 år	16	
4-5 år	28	
6-10 år	33	
Over 10 år	24	
Total	101	

Hvis vi deler utvalget i to og setter fem år som et skille mellom de to gruppene, ser vi av tabell 1 at 44 prosent har en botid på 0-5 år, mens de resterende 57 prosent har bodd mer enn fem år i kommunen.

I tillegg til botid, nasjonalitet og andre nevnte bakgrunnsvariabler som kan ha innvirkning på integreringserfaringer, er flyktingenes utdanningsbakgrunn en sentral variabel i analyser av flyktingers integrering og levekår. Det er imidlertid ofte en utfordring å få en tilstrekkelig variasjonsbredde i utvalget når det gjelder denne variabelen ettersom personer med lavere utdanning har større tendens til å avstå fra å delta i undersøkelsen enn personer med høyere utdanning. I denne undersøkelsen har vi imidlertid oppnådd en jevnere fordeling enn det som i utgangspunktet ble antatt. Tabell 2 viser hvordan respondenter i utvalget fordeler seg når det gjelder deres utdanningsbakgrunn.

Tabell 2. Respondentenes høyeste fullførte utdanning, prosent

	Før de kom til Norge		Høyeste fullførte utdanning i 2016	
Ingen utdanning	11		14	
Grunnskole	36		29	
Videregående	28		30	
Høgskole/Universitet	23		14	
Annet	3		4	
Total	N=75	101	N=72	101

Tabellen viser stor spredning når det gjelder utdanningsnivå. En stor andel har lite eller ingen utdanning, noe som skiller denne gruppa fra befolkningen for øvrig. Det overraskende er imidlertid at utdanningsnivået i liten grad har økt mens de har bodd i Norge. Vi ser at andelen

som oppgir ikke å ha utdanning, har økt fra 11 til 14 prosent fra de kom til Norge til 2016. En sannsynlig forklaring på dette er at vurderingene av hva som regnes som utdanning kan ha endret seg. Noen kan kanskje ha gått på skole i regi av menigheten (for eksempel koranskole) eller de har hatt sporadisk undervisning uten at dette nødvendigvis kvalifiserer som det vi vil kalle utdanning. På tilsvarende måte ser vi at andelen som oppgir å ha høgskole- eller universitetsutdanning er redusert. Det er forskjell på å ha gått på høgskole eller universitet og det å ha fullført høyere utdanning. Både de med lite og de med mye utdanning kan med andre ord ha justert vurderingen av eget utdanningsnivå og vurderer i dag sin utdanning fra hjemlandet med utgangspunkt i norske kriterier. Når det gjelder midtsjiktet, er tendensen som forventet. Flere av de som hadde grunnskole som høyeste fullførte utdanning har nå fullført videregående skole (en økning på 11 prosent). Det er en svært positiv utvikling.

Erfaringer med introduksjonsprogrammet i Flora kommune

Når det gjelder respondentenes deltakelse i introduksjonsprogram, er det flere som oppgir at de gikk på introduksjonsprogram de siste årene sammenlignet med dem som oppgir at de gikk for ti år siden. Det er fem personer i utvalget som oppgir at de avsluttet introduksjonsprogrammet i Flora for mer enn ti år siden, 24 personer oppgir at de avsluttet programmet for mellom fem og ti år siden og 47 oppgir at de avsluttet det i løpet av de siste fem årene.

*Tabell 3. Faglig innhold i introduksjonsprogrammet, prosent
N=77*

Norsk	96	
Samfunnsfag	77	
Praksis	54	
Data	42	
Matematikk	42	
Naturfag	39	
Engelsk	39	
Grunnskole	38	

Introduksjonsprogrammet er det mest sentrale integreringsvirkemidlet kommunene har i arbeidet med nybosatte flyktninger, og en stor del av breddeundersøkelsen omhandler erfaringer med kommunens introduksjonsprogram. Vi har blant annet spurt flyktningene om å gi oss informasjon om innholdet i introduksjonsprogrammet, brukervedvirkning, deres generelle vurderinger av introduksjonsprogrammet og dets relevans for deres videre integrering. Tabell 3 viser hva informantene oppgir å ha hatt som fag i introduksjonsprogrammet. Vi begrenser oss til å gi oversikt over det de opplevde som de mest sentrale elementene i tilbudet. Prosentandelene viser andelen av respondentene som har svart bekreftende på forskjellige alternativer til hva de husker var innholdet i programmet.

I tillegg til de mest sentrale elementene i introduksjonsprogrammet, oppga enkelte at de også husket andre typer tilbud – som for eksempel kvinnegruppe, ‘trimigrering’ og samfunnsfag på morsmål. Som forventet ser vi at norskundervisningen oppleves som det sentrale elementet i introduksjonsprogrammet etterfulgt av samfunnsfag og praksis. Dette er helt i tråd med omfanget av de ulike elementene i introduksjonsprogrammet. Norskopplæringen dominerer introduksjonsprogrammet når det gjelder det gitte antallet timer. 62 prosent av respondentene svarer at de hadde 4 timer norsk per dag, 31 prosent svarer at de hadde 3 timer per dag. Samtidig oppgir 43 prosent at de totalt sett hadde 5 eller flere undervisningstimer per dag og 34 prosent oppgir at de hadde 4-5 timer undervisning totalt per dag. Nesten alle (97 prosent) mener at det viktigste ved introduksjonsprogrammet var å lære norsk, og i svarkommentarene råder det enighet om hvor viktig norsken er for integrering i Norge.

Tabell 4 viser hvilken betydning introduksjonsprogrammet hadde for den enkelte. Som nevnt mener de fleste at læring av det norske språket er det mest sentrale elementet i introduksjonsprogrammet. I de utfyllende kommentarene understrekes også programmets betydning for integreringen i samfunnet generelt.

Tabell 4. Introduksjonsprogrammets betydning for forskjellige typer integrering, prosent N=73.

Introduksjonsprogrammet var viktig for å:

Lære det norske språket	97	
Lære om det norske samfunnet	89	
Gi mulighet til videre utdanning	80	
For å komme i arbeid	78	
Bli kjent med folk/få nettverk	67	

Respondentene ble også bedt om å gi en generell vurdering av norskundervisningen og introduksjonsprogrammet. Som vi snart vil se har respondentene en positiv oppfatning av introduksjonsprogrammet i Flora, samlet sett. Og flertallet av informantene svarer at de er veldig fornøyd med norskundervisningen. En betydelig andel svarer at de er ‘litt fornøyd’ med tilbudet, og veldig få svarer at de ikke er fornøyd. Tabell 5 viser hvor fornøyd respondentene er med norskundervisningen.

Tabell 5. Respondentenes tilfredshet med norskundervisningen, prosent N=77

Veldig fornøyd	52	
Litt fornøyd	43	
Ikke fornøyd	5	
Total	100	

Mer detaljerte analyser viser en sammenheng mellom graden av tilfredshet med norskundervisningen og respondentenes utdanningsbakgrunn. Dette kommer særlig frem når det gjelder respondenter med grunnskolebakgrunn som tenderer til å være mer fornøyde enn andre kategorier respondenter. I denne kategorien er det dobbelt så mange som svarer at de er veldig fornøyd med norskundervisningen enn de som svarer at de er litt fornøyd. I andre utdanningskategorier er det tilnærmet like mange som svarer at de er veldig fornøyd som det er dem som svarer at de er litt fornøyd med norskundervisningen. De som oppgir at de har fått flest timer norsk uttrykker også større tilfredshet med introduksjonsprogrammet enn de som fikk færre timer.

Tilfredshet med norskundervisningen varierer også med botid. De som har bodd i Norge i inntil fem år er mer fornøyd med norskundervisningen enn de som har bodd i Norge i mer enn fem år. Dette kan tyde på at kvaliteten på norskundervisningen har blitt bedre de siste årene. Her må det imidlertid understrekes at variasjoner i sammensetting av flyktninggruppa også kan ha betydning for vurdering av tilfredshet. Flertallet av dem som har en botid på mer enn 10 år i Norge svarer også at de er veldig fornøyd med norskundervisningen. De minst fornøyde respondentene er de som har bodd i Norge fra 6 til 10 år. Denne gruppa har oftere svart at de har fått færre timer norskundervisning sammenlignet med de andre gruppene. Dette tyder på at omfanget av norskundervisningen har betydning for hvor fornøyd deltakerne er.

Tabell 6. Tilfredshet med introduksjonsprogrammet i Flora, prosent
N=74

Veldig fornøyd	38	
Ganske fornøyd	34	
Verken/eller	22	
Ganske misfornøyd	5	
Veldig misfornøyd	1	
Total	100	

Tabell 6 viser samlet vurdering av introduksjonsprogrammet. Her ser vi at flertallet av respondentene er fornøyd med tilbudet de fikk i Flora. Det er veldig få som svarer at de er misfornøyd med programmet, men det er nokså mange som gir en 'verken/eller vurdering'. Igjen tenderer respondentene med kortere botid i Norge oftere å svare at de er veldig fornøyd med introduksjonsprogrammet enn de med lengre botid. Flyktningene er også fornøyd med oppfølgingen de fikk fra de ansatte på innvandrersentret (59 prosent) og det store flertallet svarer at de hadde god kontakt med ansatte på innvandrersentret (78 prosent). De ble også spurt om forskjellige aspekter ved brukermedvirkning, oppfølging og individuell tilpasning av programmet. Her svarer om lag halvparten at det ble tatt hensyn til deres individuelle behov og situasjon, at timeplanen ble tilpasset deres faglige nivå og at det ble laget en individuell plan for dem på introduksjonsprogrammet. Individuell tilpasning er et viktig element i introduksjonsprogrammet, noe som gjør at man kunne forventet høyere tall. 28 prosent svarer at det ikke ble laget en individuell plan. Det ser imidlertid ut til at fokuset på individuell

tilpasning er styrket de seinere årene. Av de med kortere botid svarer samtlige at det ble laget en individuell plan, mens blant de med botid fra 6-10 år svarer flertallet at dette ikke var tilfellet.

På spørsmålene om medvirkning og individuell tilpasning svarer mange at de ikke vet hva de skal svare. Når det gjelder tilpasningen til individuelle behov, er 'vet ikke kategorien' faktisk større enn andelen som svarer negativt. Når det gjelder tilpasninger til faglig nivå er det 30 prosent som svarer negativt og 29 prosent som ikke vet. Mer detaljerte analyser indikerer at oppfatninger av individuell tilpasning ser ut til å variere avhengig av respondentenes utdanningsbakgrunn. Det er de med grunnskole og videregående skole som oftest svarer at det ble tatt hensyn til deres individuelle behov og faglige nivå enn de med høyskole og universitetsbakgrunn. Dette antyder at introduksjonsprogrammet har mer fokus på de som har lite utdanning fra før enn på de med høy utdanning. Dette vil vi diskutere mer i detalj senere i rapporten.

Når det gjelder differensiering og tilpasning av tilbudet og bruk av individuelle planer har vi også spurt flyktninger om deres generelle oppfatninger og tilfredsheten med bruken av individuelle planer (tabell 7).

Tabell 7. Erfaringer med den individuelle planen, prosent
N=65

	Ja	Nei	Vet ikke
Den individuelle planen ble brukt aktivt	44	33	23
Jeg nådde målene i planen	40	35	25
Den tok utgangspunkt i utd/arb.erf. jeg hadde fra før	52	37	11
Jeg bestemte selv hva som skulle være målene	64	19	16
Den individuelle planen var nyttig	54	17	29

Igjen er det nokså mange som har krysset av 'vet ikke'. Tross høy 'vet ikke prosent' gir besvarelsene knyttet til individuelle planer nyttig informasjon. Flertallet av respondentene gir uttrykk for at de er fornøyd når det gjelder selve utarbeidelsen av planen, men en betydelig andel svarer at planen ikke ble brukt aktivt. Mange mente også at de ikke nådde målene i planen og at planen i for liten grad tok utgangspunkt i utdanning og arbeidserfaring fra hjemlandet.

Respondentene ble også bedt om å vurdere sin egen innsats og sine norskkunnskaper. Svarene indikerer at innsatsen, målt i antall timer brukt på lekser, varierer mye, men at flertallet (64 prosent) har brukt mellom 1 til 3 timer på lekser pr dag; 15 prosent brukte over 3 timer på lekser hver dag, mens kun 4 prosent svarer at de ikke gjorde noen lekser. Når det gjelder vurdering av norskkunnskaper, svarer det store flertallet at de hadde lite eller ingen norskkunnskaper før de begynte på introduksjonsprogrammet. Etter avsluttet program svarer et flertall at de hadde ganske gode (51 prosent) eller veldig gode (13 prosent)

norskkunnskaper. Men en nokså stor andel (36 %) svarer at de kunne kun litt norsk rett etter avsluttet introduksjonsprogram.

Vi finner ingen klar sammenheng mellom utdanningsbakgrunn fra hjemlandet og disse vurderingene. Når det gjelder egen innsats, tenderer de som har brukt flere timer på lekser til å ha en noe mer positiv vurdering av sine norskkunnskaper rett etter avsluttet introduksjonsprogram. Når vi sammenligner menn og kvinner i utvalget, finner vi ingen store forskjeller i vurderingene av norskkunnskaper. Vi finner heller ikke store aldersforskjeller, men det er en tendens til at aldersgruppa 40-49 år har en noe mer positiv oppfatning av sine norskkunnskaper enn andre aldersgrupper. Forskjellen er imidlertid ikke stor, og den kan derfor like gjerne være uttrykk for tilfeldigheter enn en systematisk tendens. En mulig forklaring på at vi ikke klarer å avdekke noe sammenhengende trender er at vi baserer oss på respondentenes egne, subjektive vurderinger av deres norskkunnskaper. Disse kan variere mye fra person til person uten at det nødvendigvis sier noe om de språklige ferdighetene. Samlet sett er det imidlertid viktig å understreke at den dominerende oppfatningen er at introduksjonsprogrammet i Flora har hatt stor betydning for utviklingen av norskferdighetene til deltakerne og at det store flertallet var fornøyd med tilbudet.

Perspektiver på integrering etter avsluttet introduksjonsprogram

I spørreundersøkelsen ble flyktingene bedt om å vurdere sin situasjon etter avsluttet introduksjonsprogram. Flere av svarene kan relateres til deres integreringskarriere i Flora kommune, blant annet deres kompetanse, deltakelse på arbeidsmarkedet, sekundær migrasjon og forskjellige aspekter ved deres sosiale integrasjon i Flora. Når det gjelder respondentenes norskkunnskaper, ser vi som forventet en positiv utvikling over tid – nemlig at språkkunnskapene ble oppfattet som bedre med tiden. Tabell 8 gir en oversikt over hvordan respondentene oppfatter denne utviklingen.

Tabell 8. Egen vurdering av norskkunnskaper, prosent
N=76

	Ingen	Litt	Ganske gode	Veldig gode
Før introprogram	60	34	4	3
Rett etter introprogram	0	36	51	13
Norskkunnskaper nå, i dag	3	12	42	43

Tabellen viser at de aller fleste har forbedret sine norskkunnskaper etter at de var ferdige med introduksjonsprogrammet. Hele 85 prosent vurderer nå norskkunnskapene som ganske eller veldig gode. Det tilsvarende tallet var 64 prosent rett etter at de hadde avsluttet introduksjonsprogrammet og 7 prosent før de begynte på intro. Det er likevel et lite mindretall av dem vi har intervjuet som opplever at norskkunnskapene har blitt dårligere etter at de sluttet på intro. Dette forklares i første rekke med manglende deltakelse på arenaer der

det snakkes norsk – som for eksempel arbeid eller videre utdanning. Selv om dette kan være tilfelle for noen, viser breddeundersøkelsen at de fleste har hatt en positiv utvikling. Tabell 9 viser hvilke integreringsarenaer flyktningene deltar på etter avsluttet introduksjonsprogram og i dag.⁸

Tabell 9. Deltakelse på de sentrale integreringsarenaene rett etter avsluttet introduksjonsprogram og nåværende situasjon. Prosent

N=77

	Rett etter intro	Nåværende situasjon
Arbeidsledig	17	13
Jobb	34	47
Tiltak via NAV	30	16
Grunnskole	20	25
Videregående skole	31	(grunn- + videregående skole)
Høyere utdanning	5	7
Sykemeldt/trygdet	1	5
Annet	1	1

Som vi ser av tabellen er knapt halvparten av respondentene i jobb i dag (47 prosent). Dette er lavt sammenlignet med befolkningen som helhet, men det er en økning på 13 prosent sammenlignet med situasjonen rett etter avsluttet introduksjonsprogram. Ved avsluttet program delte deltakerne seg i tre nokså jevnstore grupper: 34 prosent var i jobb, 30 prosent var i tiltak via NAV, mens 36 prosent var under utdanning (på videregående eller høyere nivå). Andelen som var helt utenfor arbeid, utdanning eller tiltakssystem har holdt seg konstant på 19 prosent. Den største endringen i perioden etter intro har vært at færre er på tiltak via NAV.

Mer detaljerte analyser viser en klar positiv sammenheng mellom antall år i Norge og sysselsetting. Med økt botid er det flere og flere som oppgir at de er i jobb. Unntaket fra hovedtrenden er de som har bodd over ti år i Norge. Av dem som har bodd i Norge mellom 6 til 10 år svarer to av tre at de er i jobb. Blant dem som har bodd over ti år i Norge er det mindre enn halvparten som svarer at de er i jobb.

Vi har også bedt informantene beskrive med stikkord hva slags jobb de har. Svarene viser en fordeling over et stort antall yrker, men jobber som renholder, helsefagarbeider, miljøarbeider, butikkmedarbeider og tospråklig assistent er det som oftest blir nevnt. Mer enn halvparten svarer at de har jobber som samsvarer med deres utdanning og arbeidserfaring. Flertallet svarer imidlertid at de jobber deltid. Tabell 10 viser hvor mange timer respondentene som er i arbeid vanligvis jobber per uke.

⁸ Det var mulig å krysse av for flere kategorier – f eks skole og arbeid, arbeid og trygd eller delvis sykmelding og arbeid. Derfor blir summen mer enn 100.

Tabell 10. Arbeidstid per uke. Prosent
N=48⁹

Under 5 timer	10	
5-10 timer	17	
11-20 timer	15	
21-30 timer	17	
Over 30 timer	42	
Total	101	

Vårt utvalg inkluderer både flyktninger som bor i Flora kommune og de som har flyttet til en annen kommune. Det er ca. 70 prosent av respondentene som bor i kommunen. Av disse er under halvparten i jobb, og av disse er det kun halvparten som jobber mer enn 20 timer per uke. Om lag en tredel jobber over 30 timer per uke. Mer detaljerte analyser viser en positiv sammenheng mellom botid i Norge og antall timer jobb per uke. De som har vært i Norge i mer enn 6 år jobber flere timer i uka enn de som har bodd i Norge kortere tid. Av de tjue personene som svarer at de jobber over 30 timer i uka, er det bare én kvinne.

Hvis vi sammenligner de som flyttet ut med dem som fortsatt bor i Flora, ser vi klare forskjeller i arbeidsdeltakelsen. De som har flyttet fra Flora har høyere arbeidsdeltakelse enn de som har blitt boende i kommunen. Mens om lag en tredel av de som flyttet er uten jobb, er det mer enn halvparten av dem som er i Flora som er utenfor arbeidsmarkedet. Her bør det imidlertid understrekes at en slik sammenligning kan være misvisende siden den delen av utvalget som ikke bor i Flora kommune har bodd lenger i Norge. Videre er det slik at for mange er flyttingen knyttet til at de har en jobb de kan flytte til. Dette er forhold som det må tas hensyn til når man sammenligner tallene. Det ser likevel ut til at integrering av flyktninger i det lokale arbeidsmarkedet er en av de største utfordringene Flora har, noe som også kom tydelig fram i de kvalitative intervjuene med flyktninger, ansatte i kommunen og representanter for det lokale næringslivet. Forskjellige aspekter ved dette vil vi diskutere i senere kapitler.

Sekundærflytting fra Flora kommune

Flyktingene har begrensede muligheter til å velge bosettingskommune, noe som kan forklare at mange flyktninger flytter videre når de har avsluttet introduksjonsprogrammet. Det som ofte omtales som sekundærflytting er utbredt, og flyttestrømmen går særlig fra mindre til større kommuner – med Oslo som den kommunen som registrerer størst tilflytting. Grunner

⁹ 48 respondenter har krysset av på spørsmålet om arbeidstid. Dette utgjør 62 prosent av utvalget. Kun 47 prosent svarer imidlertid at de er i arbeid i dag (jamfør tabell 9). Mulige årsaker til dette kan være at enkelte har oppgitt tid i tiltak i NAV som arbeidstid, at noen jobber litt ved siden av studier, o.l. Selv om dette spørsmålet kun skulle besvares av respondenter som er i jobb, kan det i tillegg være at enkelte som er arbeidsledige har misforstått og dermed er blitt med i gruppa som har svart «under 5 timer» her.

som oppgis for flytting er økte jobbmuligheter, flere utdanningsmuligheter og/eller ønske om å komme nærmere et større miljø av landsmenn. Tabell 11 viser hvor stor andel av respondentene i utvalget som fortsatt bor i Flora og hvor stor andel som har flyttet eller ønsker å flytte. Vi ser her at utvalget deler seg i to. Om lag halvparten bor i Flora og ønsker å fortsette med det. Den andre halvparten har enten flyttet (30 prosent) eller ønsker å flytte (23 prosent).

Tabell 11. Andel respondenter som fremdeles bor i Flora kommune eller som har flyttet

Bor i Flora, og ønsker å bli	47
Bor i Flora, men ønsker å flytte	23
Har flyttet fra Flora	30
Total	100

Omtrent halvparten av de som ikke lenger bor i Flora flyttet fra kommunen i perioden 2012-2014. Av disse flyttet 71 prosent til en storby, mens 23 prosent flyttet til en mellomstor by og 6 prosent til et tettsted. Breddeundersøkelsen gir flere indikasjoner på hva som er de vanligste motivene for å flytte og hva det er som gjør at en ønsker å bli i Flora kommune. Når det gjelder de som bor i Flora, men ønsker å flytte, viser mer detaljerte analyser at det er like mange kvinner og menn i denne kategorien. Videre er det i denne gruppa flere personer som også svarer at de i utgangspunktet ikke ønsket å bosette seg i Flora. Når det gjelder arbeidstilknytning, er den nokså svak både hos dem som ønsker å flytte og blant dem som ønsker å bli. I gruppa 'ønsker å flytte' finner vi likevel litt flere personer med en svak tilknytning til det lokale arbeidsmarkedet, enn blant de som ønsker å bli i Flora.

Når det gjelder mulige grunner til at flyktningene flyttet fra Flora, ble respondentene bedt om å velge mellom forskjellige alternativer som representerer mulige motivasjoner for flytting. Tabell 12 gir oversikt over de hyppigst valgte alternativene.

*Tabell 12. Forskjellige grunner til flytting fra Flora. Prosent
N=22*

Det var vanskelig å finne jobb i Flora	64	
Jeg ønsket å bo i en større by	45	
Jeg fikk jobb i en annen kommune	41	
Jeg ønsket å ta utdanning	41	
Jeg flyttet til familie/venner	27	
Det var vanskelig å få venner i Flora	27	
Det var vanskelig å finne bolig i Flora	18	

Respondentene kunne velge mellom flere alternativer, og mange har gjort det, noe som indikerer at de har sammensatte motivasjoner for flytting fra Flora kommune. Samtidig ser vi at jobbrelaterte forhold og et generelt ønske om å bo i en større by er de mest sentrale flyttegrunnene. Mer detaljerte analyser indikerer at mangel på sosial integrasjon og en generell følelse av ensomhet kan generere et ønske om å flytte fra kommunen. Dette er i samsvar med tidligere forskning om bosetting av flyktninger på små og store steder som viser at flyktninger som klarer å finne sin plass i lokale sosiale nettverk i små og oversiktlige lokale kontekster kan oppleve disse stedene som veldig inkluderende. Samtidig vil de som ikke klarer å etablere sosiale relasjoner i slike kontekster ha en følelse av isolasjon og utenforskap som overgår det vi finner i urbane strøk (Valenta 2007, 2008a).

Også når det gjelder årsaker til at respondentene har blitt boende i Flora, har de fleste oppgitt flere årsaker. Det ser imidlertid ut til at en sentral faktor er at Flora betraktes som et godt og trygt sted å bo. Familier ser ut til å trives i Flora og betrakter stedet som et godt miljø for barns oppvekst (se tabell 13). Det at familier opplever Flora som en trygg og inkluderende kommune for sine barn, ble også understreket av flere flyktninger vi intervjuet i den kvalitative delen av undersøkelsen. Den andre viktige trivselsfaktoren er jobbtilknytning. Tabell 13 gir oversikt over årsakene til at flyktningene i undersøkelsen har blitt boende i Flora kommune.

Tabell 13. Grunnene til at man har blitt boende i Flora kommune. Prosent
N=51

Av hensyn til barn/familie	49
Fikk jobb i Flora	43
Trives i bolig og lokalmiljø	37
Har venner/nettverk i Flora	35
For å ta/fortsette utdanning i Flora	29
Det er vanskelig å flytte	24

De som opplever seg integrert i lokalsamfunnet og det lokale arbeidsmarkedet, og som opplever at deres barn og familie har det godt i Flora, har ikke planer om å flytte. Denne gruppa opplever sjelden ensomhet og er stort sett fornøyd med å bo i Flora. Dette kommer også klart frem i respondentenes kommentarer og i vårt kvalitative datamateriale. Tabellen viser imidlertid at nokså mange også mener at det er vanskelig å flytte, noe som bør sees i sammenheng med at enkelte blir værende i Flora fordi de ikke har noen alternativer – ikke fordi de ønsker å bli boende i kommunen. Som tabell 11 har vist ønsker mer en 20 prosent av respondenter i utvalget å flytte, det vil si en av tre av dem som fortsatt bor i Flora. I denne kategorien finner vi personer som føler seg lite integrert, som ofte føler seg ensomme og som er misfornøyd med livet i Flora. Det er imidlertid viktig å understreke at dette representerer et mindretall.

Generelle perspektiver – en oppsummering

Det generelle inntrykket er at flyktningene i Flora er fornøyd med kommunens integreringsarbeid, og de fleste setter pris på norskopplæringen de har fått. Samtidig viser breddeundersøkelsen at det er et forbedringspotensial på noen områder, særlig knyttet til tilpasning og differensiering av introduksjonsprogrammet. Andre utfordringer er primært knyttet til integrering av flyktninger i det lokale arbeidsmarkedet. Relativt få flyktninger i kommunen har en sterk jobbtilknytning. Noen av utfordringene kan håndteres ved å forbedre deler av introduksjonsprogrammet og annet integreringsarbeid i kommunen. Men som vi skal se seinere i rapporten er det også kommunens størrelse og de strukturelle begrensningene dette medfører som legger føringer på hva som er realistiske ambisjoner når det gjelder kommunens integrerings- og kvalifiseringsarbeid.

Vi har bedt respondentene om å svare på hva de mener om kommunens hjelp i integreringsprosessen. Som vi ser mener respondentene at kommunen har hjulpet dem på mange områder, men at det fortsatt er områder hvor de hadde ønsket en større innsats. Når det gjelder det å finne bolig, er det mange som mener at kommunen har hjulpet dem i stor grad, mens langt færre mener at de har fått hjelp til å finne jobb. Tabell 14 gir en oversikt over hvordan respondentene generelt sett vurderer kommunens integreringshjelp.

Tabell 14. Vurdering av kommunens integreringshjelp. Prosent
N=77

	Stor grad	Liten grad	Vet ikke
Finne bolig	50	33	17
Informasjon om skole/utdanning	42	45	13
Informasjon om offentlige tjenester	34	47	30
Legge til rette for fritidsaktiviteter	33	33	34
Kvalifisering til arbeidslivet	27	44	30
Skape nettverk/bli kjent med folk	24	51	24

Svarene som gis kan brukes som utgangspunkt for en drøfting av hva som gjøres bra i kommunen og hvor det finnes forbedringspotensial i kommunens arbeid med flyktninger. Det som skårer høyest er kommunens hjelp til å finne bolig. Når det gjelder kvalifisering for arbeidslivet, mener betraktelig flere at kommunen i liten grad hjalp dem på dette området. Også når det gjelder andre områder, blant annet det som er knyttet til informasjon og nettverksarbeid, er det mange som mener kommunen hjalp dem i liten grad, noe som kan indikere at kommunen har et forbedringspotensial på disse områdene. Når hjelp til å skaffe bolig topper lista (50 prosent sier de i stor grad har fått hjelp, 33 prosent svarer i liten grad), kan det likevel være grunn til å spørre om man skal si seg fornøyd med dette. Anskaffelse av bolig til flyktninger en av forpliktelsene alle bosettingskommuner har. Når en av tre sier de har fått lite hjelp, er det grunn til å se nærmere på hva som ligger i dette tallet. Hvis det handler om hjelp til å skaffe den første boligen, er dette dramatisk. Hvis det imidlertid handler om en videre boligkarriere, stiller saken seg annerledes. Boligspørsmålet var en av

hovedsakene i evalueringen av Flora kommunes flyktningarbeid (Svendsen og Berg 2012). Intervjuene vi har gjort med både ansatte og flykninger tyder på at kommunen har tatt tak i denne utfordringen.

I tillegg til de områdene som er listet opp i spørreskjemaet, kan det være andre områder og sosiale aspekter som kan være sentrale for enkeltpersoner og familier. Noen av disse kan relateres til kommunens bosettings- og kvalifiseringsarbeid, mens andre handler mer om de uformelle aspektene ved livet i kommunen. Derfor har vi også forsøkt å få tak i disse, og blant annet undersøkt om respondentene er fornøyd med naboene, om de er ensomme, hvor fornøyd de er med boligen og hvordan de ser på sin egen integrering i det norske samfunnet.

Som vi kan se av tabell 15 opplever de fleste at de er godt integrert og er fornøyd med boligen. Videre har de god kontakt med naboene sine, de deltar i fritidsaktiviteter og kjenner mange i nærmiljøet. Samtidig bør det også nevnes at en av fire opplever at de ofte føler seg ensomme og at flertallet i fritiden omgås andre innvandrere. Når det gjelder sosialt samvær, svarer flykningene i Flora omtrent det samme som vi finner i andre undersøkelser (Valenta 2008a). Tendensen er at innvandrere generelt sett i liten grad omgås etniske nordmenn i fritiden. Dette gjør det særlig viktig å vektlegge arbeidstilknytning både som inntektssikring og som bidrag til innvandreres integrering. Det finnes mange hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet, samtidig som arbeidslivet for mange innvandrere er den eneste møteplassen mellom dem og majoritetsbefolkningen (Valenta 2007, 2008a, 2008b). Tabell 15 viser hva som har størst betydning for trivsel i nærmiljøet.

Tabell 15. Respondentenes trivsel med nærmiljøet. Prosent
N=69

	Stor grad	Liten grad	Vet ikke
Jeg føler meg godt integrert	73	11	16
Jeg kjenner mange i nærmiljøet	72	23	5
Jeg har god kontakt med naboene mine	72	17	11
Jeg er fornøyd med boligen min	70	26	4
Jeg er mest sammen med andre innvandrere i fritiden	69	22	9
Jeg deltar i fritidsaktiviteter sammen med andre	66	20	14
Jeg er sammen med norske venner i fritiden	37	55	8
Jeg føler meg ofte ensom	26	67	7

Tabell 15 inkluderer hele utvalget, både de som bor i Flora og de som har flyttet ut. Når vi sammenligner de to gruppene, ser vi flere forskjeller. Sammenlignet med dem som har flyttet ut svarer de som bor i Flora litt oftere at de er fornøyd med boligen og at de omgås nordmenn litt oftere i fritiden enn de som har flyttet ut. De som har flyttet svarer imidlertid oftere at de føler seg godt integrert. De har også sterkere tilknytning til arbeidslivet. Samtidig er det, som allerede nevnt, viktig å huske at det finnes flere respondenter i kategorien 'flyttet' som har

bodd lenge i Norge, og med tiden øker som regel integreringsgraden. Vi ser også at de som bor i Flora mye oftere svarer at de føler seg ensomme, og dette gjelder både de som fortsatt ønsker å bo i Flora og de som ønsker å flytte. I den siste kategorien kommer ensomhetsfølelsen likevel klarest fram og de er overrepresentert blant de som svarer at de ikke har god kontakt med naboene sine. Generelt sett er det de som bor i Flora, men som ønsker å flytte ut, som er minst fornøyd med nærmiljøet.

4. Erfaringer med introduksjonsprogrammet

Grunnlaget for at jeg kunne få min første jobb ble lagt i Florø. De brukte tida veldig godt der. De ga oss en sjanse. Jeg hadde ikke vært der jeg er i dag uten introduksjonsprogrammet.
(Tidligere deltaker)

Innledning

Vi vil i dette og det neste kapitlet presentere funn fra den kvalitative delen av undersøkelsen. Som beskrevet innledningsvis i rapporten besto denne delen av studien av intervjuer med tidligere og nåværende introduksjonsprogramdeltakere, samt intervju med aktører som på ulike måter er involvert i arbeidet med flyktninger i Flora kommune. I tillegg inngår kommentarer fra spørreskjemaundersøkelsen som en del av det kvalitative materialet. I kapittel 4 vil hovedfokuset være på innholdet i introduksjonsprogrammet og de tidligere deltakernes erfaringer med det tilbudet de fikk. Vi ønsker i tillegg å belyse suksesskriterier og utfordringer sett fra ansattes perspektiv. I det neste kapitlet ser vi videre på hva deltakerne gjorde etter at de var ferdige på introduksjonsprogrammet i Flora.

Innhold i programmet og endringer over tid

Det er et stort spenn i denne undersøkelsen når det gjelder tidspunktet deltakerne gikk på introduksjonsprogram i Flora kommune. Inntrykket vi har fått gjennom intervjuer med ansatte i kommunen er samtidig at introduksjonsprogrammet har endret seg mye i løpet av den perioden programmet har eksistert. Når ansatte beskriver endringene de har sett over tid peker mange på det vi nevnte innledningsvis; at Flora har vært en foregangskommune når det gjelder bosetting av flyktninger og utvikling av introduksjonsprogram. De opplever at de selv har tråkket veien og utviklet programmet til å bli stadig bedre og mer innholdsrikt:

For oss er det slik at veien blir til fordi vi selv går den. Jeg føler at alt er som nybrottsarbeid. Hvis man ser 10-12 år tilbake i tid så er det introduksjonsprogrammet vi hadde da og det vi har nå som natt og dag. Introduksjonsprogrammet har etter

hvert blitt fylt opp med mye bra. Alt er mye bedre nå, og det er mye mer spennende å jobbe. (Ansatt, voksenopplæringen)

Programmet, slik det er i dag, beskrives på følgende måte av en ansatte ved voksenopplæringen:

Vi er nå oppe i 4 timer norsk per dag for alle og så er det ulike fag etterpå. Noen er ute i språkpraksis, noen har engelsk og de har trimigrering¹⁰. Vi har samfunnskunnskap på ulike språk – vi har vel 5 ulike språk nå så det har jo også blitt bedre med årene. Vi har klart å kvalifisere tospråklige assistenter til å ha det kurset. I tillegg har vi litt datakurs. Noen av de som går i grunnskole for voksne er fremdeles i introduksjonsprogram. De kan være i slutten av sitt introduksjonsprogram når de går på grunnskole for voksne. (Ansatt, voksenopplæringen)

I forrige kapittel ble det vist til at respondentene i breddeundersøkelsen i stor grad svarte norsk og samfunnsfag på spørsmål om hva som hadde vært innholdet i introduksjonsprogrammet deres. Tilsvarende er det norsk og samfunnsfag de tidligere deltakerne vi intervjuet først og fremst husker fra introduksjonsprogrammet, noe som ikke er overraskende i og med at norskkurs med samfunnsfag er kjernen i programmet. Samtidig er det en god del som nevner andre tilbud de fikk og som de husker som positivt, blant annet trimigrering, data og kvinnegruppe. I tillegg er det en del som syntes at muligheten til å ta grunnskole, enten som en del av introduksjonsprogrammet eller i etterkant av programmet, var et flott tilbud. Spesielt EGF-klassen blir nevnt som positivt, noe vi kommer tilbake til senere i rapporten.

Hva fremheves som mest positivt?

Gjennomgangen av det kvalitative materialet gir først og fremst et inntrykk av at deltakerne har vært fornøyde med tilbudet de har fått gjennom introduksjonsprogrammet. De fleste er positive både til introduksjonsprogram som system og med den konkrete gjennomføringen av programmet i Flora kommune. Flere sier at introduksjonsprogrammet oppleves som helt avgjørende for en god start etter bosetting. I første rekke pekes det på at introduksjonsprogrammet er viktig for å lære språk. Følgende utsagn oppsummerer punkter som mange ellers nevner som viktige i tillegg til språkopplæring – samfunnsfag med informasjon om rettigheter og plikter, individuell oppfølging, kompetente ansatte og felles aktiviteter:

¹⁰ Trimigrering UB er en ungdomsbedrift bestående av 3. klasse idrett ved Flora videregående skole. Gjennom et tilpasset aktivitetstilbud driver de trim og integreringsarbeid for deltakere ved innvandrersenteret. Bedriften har fått mye ros for sitt initiativ og entreprenørskap, og har blant annet fått 3. plass i NM for ungdomsbedrifter.

Først og fremst så er min mening at Flora gjør en kjempebra jobb. Det tror jeg mange jeg kjenner er enig i også. Jeg har fantastisk positive erfaringer med norsksenteret. Norsk og samfunnsfag var veldig bra. Og vi fikk oppfølging, også privat, fra lærerne der. Vi fikk informasjon om det som var viktig i Norge. Så en felles følelse er at vi var veldig glad og fornøyd og ikke minst takknemlig – både overfor Flora kommune og Norge. Det var veldig dyktige lærere i norsk. De brukte alle mulige midler for å forklare oss. Det var kjempegod opplæring i introduksjonsprogrammet. Og det var masse samlinger, for eksempel julebord før jul i samfunnshuset. Og vi var på tur sammen og på kino. (Tidligere deltaker)

Andre ting som nevnes som viktig i intervjuene er å få en god kontaktperson og grundig veiledning. Som en tidligere deltaker uttrykker det så var de ansatte *gode til å vise oss muligheter*. Flere peker på at det var et godt miljø på innvandrersenteret. Og *folkene ved innvandrersenteret gjorde en fantastisk jobb, de var snille og de behandlet folk som medmennesker, sier en*. En annen skriver følgende i spørreskjemaet:

Det er en god plass å lære norsk og om det norske samfunnet. Selv om et er en småby så liker jeg Florø veldig. Det var min første by i Norge. Norsk lærerne var veldig gode og ville hjelpe hver enkelt elev. De håpet at vi kunne få et godt liv videre i Norge. (Tidligere deltaker)

Flere nevner med navn ansatte ved innvandrersenteret som de husker som spesielt viktige, dyktige eller betydningsfulle. Det kan for eksempel være enkeltpersoner de beskriver som *«en veldig snill lærer som tok seg god tid og så alle»* eller en som *«selv hadde innvandrerbakgrunn som derfor kunne hjelpe mye med språket og til å forklare»*. Både i intervju og i kommentarfelt i spørreskjemaet ble deltakerne spurt om hva de mener kommunen burde gjort annerledes. Enkelte er såpass positive til kommunen at de også her benytter sjansen til å rose arbeidet som gjøres:

Jeg tror Flora kommune er best. De samarbeider med innvandrerne og integreringen er god. De gjør forskjellige ting med oss og de jobber veldig bra. Jeg er fornøyd med Flora kommune. Mitt forslag er at de fortsetter å jobbe slik de gjør nå. Jeg ser ikke noe dårlig. De hjelper hele tiden og gir råd om hva som er best for min framtid. (Tidligere deltaker)

For meg er Flora et bra sted å starte et nytt liv. Jeg elsker Flora som hjemlandet mitt. (Tidligere deltaker)

Flere opplever det som *helt fantastisk* at man kan få betalt for å gå på skole, andre mener at «pliktaspektet» ved introduksjonsprogrammet var det mest nyttige, for det tvinger folk ut og inn i en rutine:

Det er helt fantastisk at staten betaler for at man skal lære seg språk! Det er veldig lurt at man gis penger, og at man trekkes hvis man ikke møter opp. Det gir folk en motivasjon til å komme og lære seg språk. Og spesielt er dette viktig i begynnelsen, når man kommer til et nytt land. For da kan det være vanskelig, man savner venner, og har mest lyst til bare å være i fred og ligge hjemme hele tiden. Men man må ha mat og da må man ha penger. Og da tvinges man til å være aktiv for å få pengene. Jeg tror det er riktig. (Tidligere deltaker)

Også andre vektlegger at introduksjonsprogrammet bidrar til aktivitet og meningsfulle dager:

Introduksjonsprogrammet var veldig nyttig. Jeg våknet tidlig hver dag og var på skolen fram til klokka 12. Etter det så spiste vi sammen eller det var andre aktiviteter som for eksempel svømming. Jeg var ute av huset fra klokka sju til klokka tre hver dag. Noen dager var jeg ikke hjemme før klokka åtte på kvelden fordi det skjedde så mye. Det var veldig bra. Når jeg var der så følte det som jeg hadde to jobber. Først var det skole fra åtte til tolv, og så var det alle de andre tingene som vi kunne være med på. Jeg var aldri ledig for det var aktiviteter hele tiden – turer, fotball, svømming. (Tidligere deltaker)

Praksis som en del av introduksjonsprogrammet

Både ansatte og tidligere deltakere vi intervjuet framhever at det er viktig å komme seg ut for å praktisere det man har lært av norsk, og ikke bare sitte på skolen. En del av de tidligere deltakerne framhever gode praksisplasser som en positiv del av introduksjonsprogrammet¹¹:

Språkpraksis var spesielt bra. Og det ble tilpasset at jeg fikk være på omsorgssenter fordi jeg har lyst til å bli sykepleier. Og det var veldig greit med en individuell plan hvor jeg kunne sette opp det jeg ønsker å gjøre. Jeg lærte veldig mye nynorsk ved å være ute i språkpraksis. Så det var veldig bra. (Tidligere deltaker)

Inntrykket er at det i stadig større grad satses på praksis som en del av introduksjonsprogrammet for de fleste deltakerne i Flora, både for å praktisere språk og for å få erfaringer med arbeidslivet. I tillegg har det blitt opprettet en egen praksisklasse som et tilbud både for de som ønsker arbeid fortest mulig og for de som ønsker å gå videre for eksempel for å ta et fagbrev. I praksisklassen er alle ute i praksis hver onsdag og torsdag, og det undervises to timer i uka om arbeidsliv. Det skal dessuten være en lærer tilknyttet klassen som skal være mye ute i praksis og dermed knytte praksis til teorien på skolen. Det skal henge sammen. Før har det vært veldig løsrevet fra norskundervisningen, forklarer en ansatt. Innvandresementet har også ansatt en egen praksiskoordinator, noe flere setter veldig pris på:

¹¹ Praksis var et tema mange av dem vi intervjuet var opptatt av. Når det var snakk om praksis som del av introduksjonsprogrammet hadde de fleste deltakerne positive ting å si om det. Mange var imidlertid mindre positive til utstrakt bruk av praksis som tiltak i etterkant av introduksjonsprogrammet. Dette vil vi diskutere videre i kapittel 5.

Jeg syns innvandrersenteret og praksiskoordinatoren der har blitt mye flinkere til å se hvem som passer hvor – til å finne de rette personene. Denne gruppa er jo like sammensatt som alle andre. Men der har praksiskoordinatoren gjort en veldig bra jobb. Det har blitt mer strømlinjeformet. Vi vet hvem vi skal ringe og motivasjonen til å ta i mot folk øker fordi hun er flink til å sende rett folk. Når man får gode folk og når det blir positive opplevelser, så hjelper det til å bygge ned fordommer også. Snakken på pauserommet blir en helt annen når det går bra. (Leder for arbeidsplass som tar i mot mange på praksis)

Hva kunne vært bedre i introduksjonsprogrammet?

Det var ingen av de tidligere deltakerne vi snakket med som var direkte misfornøyde med tilbudet de hadde fått. Breddeundersøkelsen viste tilsvarende en stor grad av tilfredshet. Bare noen få uttrykte misnøye i kommentarfeltene i spørreskjemaet. Det var likevel en del som hadde ting å utsette på programmet, og ganske mange hadde forslag til forbedringer. Enkelte tema gikk igjen oftere enn andre, både i kommentarfeltene i spørreskjemaene og i intervjuer. Når det gjelder undervisningen, så er det en god del av deltakerne som savner litt flere fag generelt, og en større grad av samfunnskunnskap spesielt. Flere savner mer innhold i introduksjonsprogrammet, flere timer per dag og et mer intensivt opplegg. Både lærere og elever opplever det som en stor utfordring at nivået i klassene er så varierende. Og når det kommer til undervisning i norsk, så var spørsmålet om bokmål eller nynorsk viktig for mange. Vi vil utdype noen av temaene i det følgende.

Variierende kunnskapsnivå som en stor utfordring

Ett gjennomgående tema i intervjuene, både med tidligere deltakere og ansatte ved innvandrersenteret, er de store forskjellene blant deltakerne når det gjelder kunnskapsnivå. Det er svært varierende hva deltakerne har av tidligere skolegang. Også i vårt utvalg av intervjupersoner var det et stort spenn når det gjelder tidligere skolegang, fra de med høyere utdanning og universitetsgrader til funksjonelle analfabeter med lite skolegang fra før. Det pekes på at det er vanskelig både for lærere og deltakere når det blir store forskjeller innad i klassene. Tilsvarende funnene i breddeundersøkelsen var det også i intervjuene en tendens til at de med høyere utdanning fra før var mindre fornøyde med opplegget og kunne ønske seg mer nivådeling for å få økt utbytte av introduksjonsprogrammet:

Det var mange på introduksjonsprogrammet som hadde høy utdanning og det var mange unge – folk som har evne til å lære seg språk fort. Men vi var nødt til å sitte sammen med folk som ikke hadde gått på skole. Ingen må bli lei seg for at jeg sier dette – dette handler bare om å få et mer effektivt introduksjonsprogram. Folk er forskjellige. Noen har utdanning, andre har ikke. Noen har evne til å lære fort, mens andre har ikke. Det ville kanskje vært lurt om flere fikk godkjent sin utdannelse, og at de dermed kunne gått mer sine egne veier og lært språk som er mer faglig rettet. Det vil kanskje være vanskelig å tilpasse helt til alle individuelle behov, men det ville vært

langt mer effektivt om man tilpasset introduksjonsprogrammet bedre. (Tidligere deltaker)

Andre opplever at nivåforskjellene er urettferdige både for de som har lite skolegang og de som har mye – den sterkeste gruppa blir fort *oversett og glemt* mener en deltaker, noe som igjen kan gå utover motivasjonen:

Det er litt vanskelig at noen trenger lang tid og noen trenger kort tid. Noen er jo ferdige med universitet. De som lærer fort de orker ikke å vente på de andre for de vil videre i utdanningen sin. Det blir litt vanskelig for de som kan mye. Jeg kjenner folk som har sluttet fordi de var raske, men læreren ventet hele tiden på de andre. Det ble kjedelig og de sluttet tidlig. Og noen blir etter hvert vant til at det går sakte og at det er kjedelig – og de blir dermed vant til å bli late. De bare sitter og blir late og mister motivasjonen. (Tidligere deltaker)

Også blant de som hadde svakest utgangspunkt nevnes de store nivåforskjellene som et problem. I denne gruppa er det imidlertid flere som opplevde at de fikk god oppfølging og at lærerne tok hensyn til at de trengte ekstra tid når de ikke lærte like fort som de andre. Flere av lærerne viser til at de har en egen alfaklasse for elever som ikke kan skrive og lese. Der får elevene egen norskundervisning, de har gruppe med alfabetisering 20 timer i uka og de får morsmålsundervisning. Selv om dette beskrives som et veldig godt tilbud som har eksistert i 6 år, så er det fremdeles store utfordringer når det gjelder nivåforskjeller innad i klassene. Ansatte sier at mange deltakere og lærere er frustrerte over dette, og at det stadig diskuteres ved voksenopplæringen hvordan man skal få til mer ensartede grupper. Samtidig pekes det på at det i små kommuner kan være vanskelig å få til en veldig stor grad av nivådeling.

I tillegg til at flere av deltakerne opplevde at *opplegget blir litt for slapt* grunnet nivåforskjellene, mener de programmet ble mindre effektivt fordi undervisningen ble avbrutt ved at det stadig begynte nye deltakere i klassen:

Det var litt dumt at det hele tiden kom inn nye folk det første halvåret. Man har begynt å lære seg litt og så kommer det helt nye folk og så må man begynne helt på nytt igjen. Vi ble veldig lei av at vi måtte vente på at de andre kom etter hele tiden. Vi hadde vært der et halvt år kanskje og så kom det nye og vi måtte igjen begynne med «jeg heter», «jeg kommer fra». (Tidligere deltaker)

Dette er en kjent problemstilling blant ansatte ved innvandrersenteret, og de stadige avbruddene er en av flere grunner til at de er i gang med å prøve ut tilbud om forkurs. Med et slikt forkurs kan man gi deltakere i introduksjonsprogrammet et tilbud i påvente av oppstart av nytt norskkurs, i tillegg til at en del praktiske ting i forbindelse med bosettingen kan *ryddes av banen* slik at fokus i større grad kan være på undervisningen når den starter opp. Som en del av forkurset tenker man også at det kan legges inn informasjonsbolker til deltakerne om ulike tjenester, det kan være undervisning om studieteknikker, man kan benytte tiden til å kartlegge deltakeren bedre og lignende. Det pekes videre på at deltakerne på

introduksjonsprogrammet har fått et utvidet tilbud om språkassistenter i norskopplæringen, noe som spesielt har gagnet de svakeste. De har nå assistent på arabisk, somali på tigrinja.

Individuelle planer og kartlegging av ønsker og ressurser

De må ta mer hensyn til de som er annerledes, enten kunnskapsmessig eller personlig. Alle må ikke behandles likt!
(Tidligere deltaker).

Som nevnt tidligere savnes det en større grad av individuell tilrettelegging blant deltakerne i undervisningssituasjonen. Den individuelle tilpasningen i programmet handler imidlertid ikke bare om å tilpasse selve undervisningen, men også om å utarbeide opplegg og individuelle planer ut fra hva som er målsettingene etter endt program. Som en tidligere deltaker påpeker så går to år veldig fort og da er det viktig å ha en plan for hva som skal skje videre. Hun fortsetter:

Introduksjonsprogrammet er nyttig, men det bør bli mer individuelt tilrettelagt. Man må ha en klar plan og vite hva man vil videre. De må vise ulike folk riktig vei. Noen vil kanskje bare lære litt norsk og så være hjemme etter to år på introduksjon. Da trenger de andre ting enn om man vil jobbe. Alle trenger for eksempel ikke å lære engelsk. Mange er fornøyd med å jobbe med renhold eller på kjøkken. Da trenger man kanskje bare A2 i norsk. Og det er viktig å fortelle folk hvilke muligheter man har. Om man er kvinne på 40 med barn så har man likevel muligheten i Norge til å studere. Man har veldig mange muligheter. Så rådgivning er veldig viktig. Mange vet hva de vil i hjertet, men de trenger veiledning om hva som er det beste for dem. (Tidligere deltaker)

Også ansatte ved innvandrersenteret mener de bør bli flinkere til å lage enda mer spissede opplegg for deltakerne. Det pekes på at deltakerne nå får fire timer norsk hver dag, men at timene etter norskundervisningen ikke alltid treffer godt nok og må tilpasses bedre.

En av de tidligere deltakerne som har flyttet fra Florø har erfaring med at individuelle planer kan være viktige verktøy:

Individuelle planer er en veldig god ide. Jeg jobber som tolk og jeg ser at det å ha en individuell plan er veldig viktig og fungerer veldig bra her [i byen hun har flyttet til]. Jeg tolker for introduksjonsprogrammet her og de fokuserer veldig mye på den individuelle planen og ser på hva folk vil. Og så sender de folk på praksisplass ut fra det de ønsker. Jeg fikk også praksis i Flora i en barnehage, men det var ikke det jeg ville. De gjorde det fordi det var en del av introduksjonsprogrammet, men det hadde ikke noe å gjøre med min individuelle plan. Det passet ikke inn i min plan. Jeg tror det er viktig at de fokuserer på målene til personen. Her har de samtaler to ganger i året hvor de vurderer hvilket nivå de er på i norsk og de ser om målene i den individuelle planen er nådd og sånn. Jeg husker ikke at vi hadde sånne samtaler i Flora. Jeg hadde ikke samtale med lærer i det hele tatt i Flora. Og med kontaktpersonen min snakket jeg

bare om praktiske ting, som at jeg trengte klær og mat og sånn. Så et forslag er at lærere og kontaktperson bør jobbe litt tettere, og de bør ha flere samtaler med deltakerne. Kontaktpersonene og lærerne snakker ikke sammen. Kontaktpersonen er bare opptatt av at man ikke sulter i hjel og at man har klær nok. Lærerne vet ingenting om de individuelle planene. Man går ikke i samme retning. (Tidligere deltaker)

På samme måte som deltakeren over, ble veldig mange av dem vi intervjuet litt usikre når vi spurte om arbeidet med individuell plan på introduksjonsprogrammet. De husket ofte ikke om de hadde hatt en plan eller hva som eventuelt sto i den. Inntrykket er at det den individuelle planen ikke var en veldig viktig del av programmet – i hver fall ble den ikke oppfattet som så viktig blant deltakerne. Også i breddeundersøkelsen så vi at det var mange som hadde krysset alternativet «Vet ikke» på spørsmål rundt dette. Ansatte vi intervjuet er imidlertid i større grad opptatt av de individuelle planene, og vektlegger viktigheten av kartlegging og oppfølging:

Den individuelle planen skal ideelt sett lages innen tre måneder etter at de har begynt. Men det blir jo en veldig enkel plan til å begynne med. De vet jo ofte ikke selv hva de vil. Så vi bygger videre hele veien og får mer og mer innhold i planen. Og så er det veldig viktig å begynne med kartlegging først. Å få oversikt over hva de har gjort før og hva som er drømmen. Det blir en del fokus på tester i norsk, og målene handler for eksempel om å bestå bestemte nivå i norsk i løpet av de to årene. Og så må man sette opp hva den enkelte må gjøre for å nå målene. Fokuset blir gjerne på norsk, men for eksempel med en praksisplass underveis, for det å komme seg ut i arbeid er viktig. (Programrådgiver)

Selv om ansatte peker på at det er viktig å kartlegge tidligere erfaring, var det mange som ikke opplevde at det ble tatt hensyn til tidligere utdanning eller yrkeserfaring i introduksjonsprogrammet. I tillegg forteller flere at de har prøvd å søke om å få godkjent utdanning, men uten hell:

Jeg hadde en utdanning fra hjemlandet, og jeg prøvde å få godkjent papirene. Det var plan A, men det gikk ikke, så da måtte jeg ta plan B. Og det var å begynne på grunnskole 2-årig. For man får ikke jobb i Norge uten papirer. Jeg tok grunnskole, og så begynte jeg på videregående for å få fagbrev. Ikke noen mastergrad eller degree eller noe sånt – hvis jeg satser på det så blir jeg master når jeg er pensjonist. Så jeg bestemte meg bare for å ha det som mål å få fagbrevet. (Tidligere deltaker)

Vanskeligheter med å få godkjent tidligere utdanning er imidlertid et kjent problem i hele landet, og ikke særskilt for Flora. Som en av de ansatte påpeker kan det dermed bli lange løp for mange for å komme seg videre, og kravene som stilles er høye. Samtidig poengterer hun at *hvis de virkelig vil og har satt seg mål, så greier de det som oftest*. Ut fra sitatet fra deltakeren over kan det virke som en del likevel opplever at de må begrense ambisjonene sine noe.

Flere fag, mer samfunnsfag, mer innhold, flere timer

En god del av dem vi intervjuet kunne tenkt seg mer samfunnskunnskap i løpet av introduksjonsprogrammet. De kunne ønske seg mer tid til å lære om norske lover og regler, om rettigheter og plikter og om offentlige tjenester. Et typisk eksempel kan være følgende utsagn:

Jeg og familien kommer fra Afrika og vi kunne ingenting om det norske samfunnet. Vi visste ingenting om hvordan man kan integrere seg, om hva som er lover eller rettigheter. Det er veldig viktig å få informasjon om samfunnet. Men jeg synes ikke 50 timer er nok. Det er mange ting og regler man ikke kjenner til. Og det er mye å lære om boligkjøp, om hva man skal gjøre når man er arbeidsledig og sånt. Og de snakker litt fort, og det er bare litt informasjon om hver ting. Da jeg var ferdig med intro så visste jeg ikke hvem jeg skulle snakke med. Det er mange utenlandske i introprogrammet som ikke vet hvem de skal snakke med hvis de har problemer. Man må få mer informasjon om bolig, arbeidsmarked, arbeidsmiljø og om regler. (Tidligere deltaker)

Enkelte av de tidligere deltakerne synes rett og slett at opplegget i introduksjonsprogrammet var for slapt. En mener at undervisningen var for svak, mens andre opplevde at det manglet faste lærere eller at det var mange timer der det ikke var lærer til stede i det hele tatt. Både blant tidligere deltaker og de som er i programmet nå, er det ønsket om mer opplegg. I begge gruppene er det deltakere som for eksempel savner flere timer etter lunsj, framfor selvstudier. Samtidig som en del av deltakerne etterspør økt innhold og mer intensive opplegg, er det en del som allerede synes det er mer enn nok innhold i programmet, og som sliter med å henge med og holde oppe motivasjonen med de kravene som er i dag. Igjen ser man at de store nivåforskjellene blir en utfordring.

Egeninnsats og motivasjon

Blant deltakere i gruppa som etterlyser mer fag, er det også enkelte som ønsker strengere lærere og mer krav til elevene når det gjelder egeninnsats. Et par av dem vi intervjuet mener det er lite utbytte av introduksjonsprogrammet i forhold til mengden ressurser som settes inn. De mener det burde stilles høyere krav til deltakerne – og til oppfølgingen av deltakerne om resultater uteblir:

Staten betaler 12-13 000 hver måned i 24 måneder for at man skal gå på introduksjonsprogram. Og når man er ferdig – ok man trenger enda noen prosent for å bli flink i norsk. Men det er litt skummelt synes jeg når noen fremdeles trenger tolk etter to år i program. Man burde ha lært en del på 24 måneder. Ikke 100 prosent som en nordmann selvfølgelig, men man burde kunne noen prosent til å kommunisere med lege eller søke jobb eller sånn. Jeg tror ikke det er dårlige lærere. Jeg tror kommunen gjør det beste for å hjelpe oss. Men det er noen som ikke bruker noe tid på lekser. Noen går der bare for å få stønad. Det er synd å si det, men sånn er det. Staten bruker

masse penger for at man skal lære norsk – og så bruker man ikke den muligheten.
(Tidligere deltaker)

Alle deltakerne vi snakket med fortalte at de la inn en betydelig grad av egeninnsats mens de gikk på introduksjonsprogrammet. Mange av dem understreker at selv om lærerne er gode, så må man *jobbe hardt selv og bruke tida godt* for å få mest mulig ut av undervisningen. For å lære norsk må man jobbe mye selv, blir det sagt. Enkelte mener det ville være respektløst å stille på skolen uten å ha gjort leksene, og noen mener at manglende konsekvenser av at man ikke jobber med skolearbeidet er en årsak til at enkelte ikke lærer seg norsk i løpet av innføringsprogrammet. Samtidig påpekes det at det bør være en plikt for kommunen å følge opp når man ikke ser noen resultater etter en stund:

Jeg kritiserer ikke kommunen, men man må følge opp. Det kan være mange grunner til at man ikke får til å jobbe. Noen kan være syke, noen har en vanskelig situasjon, noen tenker på familie hjemme. Man må finne årsaken. Ikke bare la folk gå i to år uten vurdering eller konsekvens, og så rett på sosialen. (Tidligere deltaker)

Tilsvarende peker enkelte ansatte på at det nok er en fellesnevner for de som snakker godt norsk og som kommer seg rask videre etter programmet at de legger inn mye egeninnsats. Også deltakere med veldig lite skolegang fra før klarer seg godt hvis de jobber hardt, erfarer de. Det er dessuten mye lettere å takle det svært varierende nivået i klassene hvis alle legger inn en egeninnsats, opplever en av lærerne. Samtidig påpekes det at det er en utfordring å få elevene til å jobbe med skolearbeidet hjemme og å motivere til egeninnsats. En ansatt i kommunen sier for eksempel:

Vi er ikke så gode her i kommunen som vi tror bestandig. Og den store bøygen er å motivere folk – få dem til å stå opp på morgenen, møte opp, lære seg norsk uten at de egentlig er motivert til det. Det er kjempevanskelig. Jeg tror hele cluet er å motivere deltakerne. Få dem til å skjønne at skal de få seg en jobb eller skaffe seg et hus så må de rett og slett gjøre innsatsen selv. Veldig mange er ikke motivert og derfor har de prøvd med straffetiltak som å trekke i stønad. Men jeg har kanskje ikke helt tro på straff. De bør ha noe annet. Men hva skal vi gjøre for å motivere folk til å gjøre en innsats når store grupper er veldig lite motiverte? (Ansatt i kommunen)

Andre igjen viser til at det er slitsomt å skulle mase og «realitetsorientere» deltakerne hele tiden, og at man dessuten skal være litt forsiktig også innimellom med å dytte for hardt, uten at man vet hva elevene muligens sliter med.

Kompetanse og sensitivitet blant ansatte

Enkelte av dem vi intervjuet savnet litt mer kompetanse blant programrådgiverne, for eksempel når det gjelder muligheter for dem som allerede har en del utdanning. Flere forteller at dårlig veiledning eller manglende informasjon har kostet dem noen år med forsinkelser, slik de ser det:

Det er litt sånn at de antar at vi som kommer fra andre land, vi kan ikke lese og skrive. Introduksjonsprogrammet er basert på det. Når jeg sa at jeg ville søke på universitetet, så visste de ikke hva jeg skulle gjøre. De er veldig hyggelige folk, men de mangler mye informasjon. Jeg hadde vært i Norge i ett år og lest masse - visste mer enn rådgiverne som satt der. Det de fortalte var feil og jeg gikk i feil retning. De må forberede seg litt mer. Rådgiverne har ganske mye ansvar for vi som kommer nye til Norge vet ingenting. (Tidligere deltaker)

Andre peker på en manglende kompetanse generelt i systemet når det gjelder spesielle utfordringer innvandrere kan møte. Et eksempel på dette kan være en mann som tok fagbrev som vekter etter introduksjonsprogrammet, bare for å oppdage i ettertid at det stilles krav om 10 års botid i Norge for å kunne jobbe som vekter. Dette er informasjon om regelverket som han kunne ønske han hadde fått tidligere:

Det var litt skuffende for jeg har familie og sånn og jeg hadde gjort ferdig utdanningen, men så kunne jeg ikke jobbe som vekter. Planen var jo å få fast inntekt og bidra til fellesskapet. Det er mange utfordringer! (Tidligere deltaker)

Det er også flere som savnet en større grad av sensitivitet blant de ansatte. Flere av dem vi intervjuet mener det må tas mer hensyn til folks bakgrunn, at ting man har opplevd kan føre til stress og at man innimellom trenger tid. Enkelte følte at det var et press om å delta, ikke bare i skolesammenheng, men også i fritiden. Det ble i tillegg vanskelig når fravær ble tolket som en uvilje til å ville integrere seg:

En annen ting jeg vil nevne er at ikke alle hadde lyst til å gå på konsert eller gå på tur eller spise mat sammen. Grunnen var ikke at man ikke ville være sammen andre eller ikke ville integrere seg. Grunnen var at man innimellom ikke hadde lyst til å leve. Det hadde skjedd så mye. Vi kom fra krig og vi hadde mistet mange. Vi visste ikke om vi kom tilbake til hjemlandet noen gang. Vi visste ingenting om framtiden. Sånn var det for meg og for mange andre jeg kjenner. Vi var rett og slett opptatte av andre ting. Noen tolket det negativt at vi ikke bestandig var med. De trodde ikke vi ville integrere oss, at vi ikke ville være sosiale. De prøvde nok kanskje bare å motivere oss til å delta, men det ble ikke gjort på den beste måten. Det er lurt å gi folk litt tid. Og det er viktig å ikke tolke alt negativt. (Tidligere deltaker)

Andre etterlyser en større grad av sensitivitet når det gjelder kultur eller religion:

De kunne kanskje lært seg litt mer om for eksempel det muslimske samfunnet. Det kunne vært hyggelig om de visste litt mer – om de visste litt mer om ramadan og om Eid, at de gratulerte oss på begynnelsen av ramadan og sånn. Da kunne kanskje kommunikasjonen blitt bedre også. Det var en lærer der som kom med matpakken sin i timen midt under ramadan når de fleste i klassen var muslimer og fastet. Det virket litt demonstrativt og det var litt ubehagelig. Man må passe på sånne små ting. Være litt

sensitiv. Man må ha kompetanse og tenke helhetlig. Og man må ha respekt for andre kulturer. (Tidligere deltaker)

Bokmål, nynorsk og dialekter

*Jeg er veldig glad i dialekter, men det er ikke elevene våre!
(Lærer, voksenopplæringen)*

Det er bred enighet i utvalget vårt om at det viktigste i introduksjonsprogrammet er å lære seg norsk. Mange synes dette er en vanskelig oppgave, som blir ytterligere komplisert ved at det er to ulike skriftspråkvarianter av norsk i tillegg til en mengde dialekter. Et tema som opptok mange av de tidligere deltakerne var nettopp spørsmål rundt bokmål, nynorsk og dialekter. I de fleste intervjuene ble dette nevnt på en eller annen måte, og en del benyttet kommentarfeltene i spørreskjemaet til å påpeke dette. En intervjudeltaker sier for eksempel:

Gjennom intro så får man en bra kvalifisering til arbeidslivet. Men det som mangler litt er å lære dialekt. Vi som har gått gjennom program vi kan lese norsk, skrive norsk, snakke norsk – men det er vanskelig å forstå dialekten. Det burde vært mer dialektundervisning. På skolen er det bokmål, men vi bor jo på Vestlandet. Det er fint med bokmål hvis man skal flytte til Østlandet, men nå trives jeg så godt i Florø og kommer til å bli her, så da ville jeg heller ha lært nynorsk. (Tidligere deltaker)

Problemet med å lære bokmål er at det oppleves som «ubrukelig» utenfor klasserommet. *Jeg mistet håpet fordi vi fikk opplæring i bokmål og dialekten i Florø er nynorsk, og for meg var det veldig stor forskjell mellom dialektene*, skriver en tidligere deltaker i kommentarfeltet i spørreskjemaet. Andre kommenterer at arbeidsgivere ikke tar hensyn til at det kun er bokmål man har lært eller at det er veldig vanskelig å hjelpe barna med lekser når grunnskolen opererer med nynorsk, mens det er bokmål som gjelder på voksenopplæringen.

Vi har et inntrykk av at det har vært en diskusjon om målform også blant lærerne ved Voksenopplæringen og at det har vært delte meninger om hva som er det beste for deltakerne på introduksjonsprogrammet. En del av lærerne har lenge ønsket å kunne undervise i nynorsk siden det er målformen som brukes i Flora kommune. En uttaler blant annet:

Jeg synes vi fremmedgjør elevene våre enda mer ved å lære dem bokmål. Elevene forstår ikke engang lokalavisa som er på nynorsk. For dem oppleves det som et helt annet språk enn det de lærer på skolen. (Ansatt, voksenopplæringen)

På den andre siden er det lærere som mener at overgangen fra bokmål til nynorsk går fort og at det kan være fordeler for deltakerne ved å lære bokmål fordi det er *et tydeligere språk som alle nordmenn skjønner*. Enkelte ansatte peker på at dette kanskje handler like mye om å

forstå ulike dialekter, og at *enkelte bruker dette med nynorsk og bokmål som en unnskyldning fordi det er krevende å lære norsk.*

Uansett - som en del av den lokale tilpasningen av introduksjonsprogrammet ble opplæring i nynorsk introdusert våren 2016. Tanken er at alle nye klasser som starter opp etter dette tidspunktet skal ha nynorsk, slik at undervisning i bokmål fases ut etter hvert. Mange av de tidligere deltakerne vi intervjuet syntes dette var positivt og enkelte mente det var nok et eksempel på at Flora kommune stadig tilpasser og forbedrer programmet sitt.

5. Veien videre etter introduksjonsprogrammet

Tida i introduksjonsprogrammet var veldig bra, men etter hvert måtte vi bli selvstendige og det var litt vanskeligere... (Tidligere deltaker)

Overganger etter introduksjonsprogrammet

Som sitatet over beskriver så var det mange av dem vi intervjuet som opplevde veien videre fra introduksjonsprogram til jobb eller videre skolegang som utfordrende i større eller mindre grad. Også blant ansatte i kommunen pekes det på at introduksjonsprogrammet har blitt stadig bedre, men at det likevel er begrenset med muligheter for deltakerne etter at de er ferdige i program.

Vi vil i dette kapitlet se på hva deltakerne gjorde etter introduksjonsprogrammet og på hva de og ansatte i kommunen beskriver som de største utfordringene. Det pekes blant annet på manglende verktøy og tiltak for en videre kvalifisering av flyktningene etter intro. Vi vil også peke på tilbud i kommunen som beskrives som spesielt vellykkede, som EGF¹²-klassen og helsefagarbeiderklassen. Tilsvarende funnene i breddeundersøkelsen viser også intervjuene at manglende muligheter på arbeidsmarkedet ser ut til å være hovedgrunnen til at en del velger å flytte fra kommunen, mens trygghet og trivsel med det sosiale miljøet oppgis som hovedgrunn til å bli i Flora.

Overgang til grunnskole og EGF-klassen

Det er ikke mange som går over til arbeid etter to år på intro. Det ser ut til at politikerne tror det men... (Ansatt, voksenopplæringen)

Et gjennomgående spørsmål, blant både deltakere og ansatte, er i hvilken grad deltakerne egentlig er klare for å gå rett ut i arbeid etter introduksjonsprogrammet. Det vises til et stadig strammere arbeidsmarked som setter høye krav til kompetanse. En ansatt peker på at det er et ensidig fokus på resultatene etter to år, uten at det diskuteres om det er realistisk at deltakere kan gå rett over til arbeid eller videre utdanning etter to år i introduksjonsprogram. Inntrykket er at relativt mange i Flora går over til grunnskole etter at de er ferdige med

¹² EGF står for eksamensrettet grunnskolefag.

introduksjonsprogrammet, noe som kan gi dårlig måloppnåelse. En del ansatte mener imidlertid at overgang til grunnskole ikke nødvendigvis er dårlig:

Mange går over til grunnskole så de kommer ikke på resultatlisten. Men jeg synes vi er flinke til å ha et mål for dem framover. Vi tenker at de noen år etter avsluttet introduksjonsprogram skal ha kommet seg over til videregående og etter hvert en utdanning. Grunnskole er en nødvendig begynnelse på videre kvalifisering for mange, og jeg mener det kunne vært regnet med som et godt resultat. Mange er videre i jobb eller utdanning allerede ett år etterpå. Og vi har en del som kommer som analfabeter, som har vært i Florø bare i noen år, og som nå går ut av grunnskolen. Det synes jeg er ganske fantastisk. Det er veldig bra. Det er synd det ikke blir målt, for det er en kvalifisering det også å gå på grunnskole. Det er en del av et løp for mange. (Ansatt ved innvandrersenteret)

I tillegg til ordinært tilbud om grunnskole gjennom voksenopplæringen, gikk Sogn og Fjordane fylkeskommune og Flora kommune i 2002 sammen om å lage en såkalt EGF-klasse¹³ for ungdom (EGF står for eksamensrettet grunnskolefag). Flere av de tidligere deltakerne vi intervjuet nevnte denne klassen som eksempel på hva som er spesielt bra i Flora kommune. Også blant ansatte beskrives denne klassen som en vellykket satsning som letter overgangen til videregående skole for mange. Det var Flora videregående som initierte samarbeidet mellom kommunen og fylkeskommunen fordi de så at en stadig større andel av minoritetselvene hadde behov for mer kompetanse før de var klare for videregående opplæring. Samarbeidet er et spleiselag der den kommunale voksenopplæringen har ansvar for norsk og samfunnsfag, mens Flora videregående skole har ansvaret for undervisning i matematikk, engelsk og naturfag. Det tette samarbeidet med videregående skole fører for eksempel til at lærerne kjenner elevene godt før de begynner og skolen er dermed godt forberedt, sies det. Grunnskoleopplæringen i EGF går over ett år og klassen med plass til 12 elever har 30 undervisningstimer i uka. Dette er et intensivt opplegg som stiller store krav til elevene. Samtidig gir det status å gå i denne klassen, noe som virker motiverende. Tidligere var denne klassen lokalisert til den videregående skolen, noe som ga en del fordeler for eksempel ved at elevene i større grad kom i kontakt med norske ungdommer. Ideelt sett bør klassen flyttes fra voksenopplæringen og tilbake til den videregående skolen når det blir plass, mener flere vi intervjuet.

En god del av de tidligere deltakerne forteller at de gikk over til grunnskole eller EGF etter at de var ferdige på introduksjonsprogrammet. For mange var dette en nødvendig kvalifisering for å gå videre til videregående opplæring. Samtidig er det en del av deltakerne som hadde høyere utdanning fra før som også forteller at de gikk via grunnskole eller EGF-klassen før de fortsatte videre. Et eksempel:

¹³ Beskrivelsen av EGF-klassen tar utgangspunkt i intervjuer med lærere ved Voksenopplæringen i Flora og ved Flora videregående skole. I tillegg har vi hentet informasjon fra hjemmesidene til Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) som presenterer EGF-klassen og Innvandrersenteret i Flora på: <http://nafo.hioa.no/grunnskole/nettverk/fokusvirksomheter/kf-innvandrarsenteret-i-flora/>

Jeg hadde en bachelor fra før og jeg hadde lært meg norsk på mottaket. I tillegg kunne jeg engelsk. Planen var å studere videre forttest mulig. Men så sa de «OK, du kan begynne på grunnskole». Jeg ville studere, men de sa jeg måtte ta grunnskole og videregående først. De hadde ingenting annet å tilby meg. Ingen kurs for meg. Jeg ble med på å ta grunnskolefag, for jeg tenkte at det kunne hjelpe meg til å lære enda mer norsk. Jeg husker ikke hvor lenge jeg gikk der, men etter kanskje et halvt år så sa jeg at dette går ikke og så flyttet jeg. Jeg kunne ikke bo der lenger og kaste bort tida. (Tidligere deltaker)

Også andre forteller lignende historier. Vi stiller oss litt undrende til hvorfor så mange sendes videre til grunnskole, selv om det kan virke som de er kvalifisert til et høyere nivå. I EGF-klassen er det stor rift om plassene, samtidig som enkelte av de som allerede har grunnskole får oppta plass der. Flere i kommunen sammenligner denne EGF-klassen med kombinasjonsklasser som er startet opp andre steder i landet, ofte kjent som Thor Heyerdal-modellen. Det er imidlertid en del viktige forskjeller mellom EGF og modellen de har utviklet ved Thor Heyerdal i Larvik. Sistnevnte er en kombinasjonsmodell der elevene kan velge fag både fra grunnskole og videregående nivå. Etter endringer i opplæringsloven, der grensene mellom grunnskole og videregående ble myket opp, er det nå åpnet for at alle kan innføre en tilsvarende modell. Vi vil i neste kapittel diskutere videre hvordan vi mener Flora kan være foregangskommune når det gjelder å utnytte denne nye loven, gitt at kommunen allerede har et etablert samarbeid med fylkeskommunen. En utvidet modell vil også kunne gi utvidete muligheter for deltakerne etter avsluttet introduksjonsprogram.

Overgang til videregående

Flere av dem vi intervjuet var i gang med eller hadde gjennomført videregående opplæring etter introduksjonsprogrammet. De fleste hadde valgt yrkesfaglige retninger. Det ble imidlertid pekt på at det er en del utfordringer når det gjelder overgangen til videregående skole. Det første problemet er at mange ikke rekker overgangen mens de fremdeles har ungdomsretten¹⁴ til videregående opplæring. Flere forteller at de måtte velge andre fag enn det de i utgangspunktet ønsket, fordi de måtte ta til takke med det som var ledig etter ordinært opptak. Ulempen i noen tilfeller blir da at man ikke får mulighet til å bygge videre på interesser, kunnskap og ressurser folk har:

Jeg jobbet som sykepleier i hjemlandet og ville derfor helst ta fagbrev i helsefag, men på grunn av min alder sto jeg langt nede på venteliste. Jeg var etter ungdomsrett. Så det eneste som var tilgjengelig var service og samferdsel. I stedet for å vente et år eller to på helsefag, så tok jeg samferdsel. (Tidligere deltaker)

¹⁴ Ungdom som har gjennomgått grunnskole eller tilsvarende opplæring, har lovfestet rett til tre års videregående opplæring, såkalt ungdomsrett. Hele retten må brukes innen utgangen av det året man fyller 24 år.

Flere av de tidligere deltakerne synes det er problematisk at det ikke finnes voksenopplæring på videregående nivå i Florø. Enkelte ansatte oppfatter uansett dette skoleslaget som uegnet for denne gruppa:

Det er jo sånn at de som er over 25 år og som har behov for videregående – deres vei videre er å gå på voksenopplæringen som er basert på samlinger og masse selvstudier som er den vanskeligste måten å lære noe på. Opplegget er jo sydd sammen for norske som er over 25 år. Og dette er det eneste vi har å tilby hele denne store gruppa. Den gruppa som kanskje har minst forutsetninger for å klare det, er den gruppa som i størst grad bruker dette tilbudet. Det er helt klart at vi trenger langt flere spesialtilpassede opplegg. Klasser der man kan være tett på og følge opp for eksempel. (Ansatt, kommunen)

Over pekte vi på at enkelte havner i grunnskoleløp til tross for at de allerede har en del utdanning fra hjemlandet. I andre tilfeller kan det virke negativt inn på flyktingene at tidligere skolegang blir registrert. Tidligere skolegang kan rett og slett fungere som et hinder for vider kvalifisering:

Et problem er de elevene som går ut fra introduksjonsprogrammet og som har grunnskole og videregående fra hjemlandet. Vi har ingen tilbud til dem. Ikke har de rett til videregående og ikke kvalifiserer papirene de har til å ta høyere utdanning. De har ingen rett til skole, og de får veldig sjelden jobb for de snakker for dårlig norsk. Så da må de over til NAV-systemet. De havner mellom alt. Det ene slår det andre i hjel. (Ansatt, innvandrersenteret)

Eksempelene over illustrerer hvordan ulike deler av lovverket, som i utgangspunktet er utarbeidet for majoritetsbefolkningen, kan gi negative utslag for flyktinggruppa. En god del av dem vi intervjuet mener at et strammere arbeidsmarked med økte krav om kompetanse og fagbrev er en viktig forklaring på hvorfor mange flyktinger ikke får jobb. Samtidig ser vi ut fra eksemplene over at det ikke alltid er så lett for denne gruppa å få innpass i videregående for å ta et fagbrev. I tillegg er det flere i vårt utvalg som forteller at de ikke fikk fullført fagbrevet sitt fordi de etter to år på skole ikke fikk praksisplass i Flora. Enkelte flyttet derfor, andre ga opp fagbrevet. Dette understreker hvorfor tilbudet om helsefagarbeiderutdanning har vært viktig for flyktinger i Florø, og hvorfor det etterspørres flere tilsvarende tilbud.

Helsefagarbeiderklasse

Både deltakere og ansatte trekker fram muligheten til å ta fagbrev gjennom helsefagarbeiderklassen som et spesielt positivt tilbud i kommunen. Helsefagarbeiderklassen i Flora er et samarbeidsprosjekt mellom NAV, Flora kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune. Prosjektet er i tillegg støttet med midler fra IMDis Jobbsjansen. Opplegget er basert på at fylkeskommunen tilbyr et utvidet opplæringsløp for minoritetsspråklige, mens

kommunen garanterer for praksis- og lærlingplasser. Det er en tett oppfølging av deltakerne hele veien.¹⁵ Det pekes på at ordningen har gitt gode resultater:

Helsefagarbeider på videregående er eksempel på noe bra som er satt i gang. De fleste vil jobbe, men det er kjempevanskelig å finne jobb til dem. Men det å kvalifisere folk, sånn som vi har gjort nå med bevilgning fra IMDi hvor vi har startet opp helsearbeiderklasse, det er en veldig god historie. Vi er ferdig med den første klassen nå som har gått to år. Alle er ute nå som lærlinger. Og vi er i gang med klasse to. Jeg har tro på dette, for det kvalifiserer folk. De er faktisk på samme nivå som de andre de jobber sammen med. De er ikke bare ute i språkpraksis eller arbeidspraksis – de som er ute nå er snart ferdig utdannede helsefagarbeidere. De får lønn på lik linje med andre. De er på lik linje og har gått gjennom den samme utdanningen som de norske. (Ansatt i kommunen)

Det vises videre til at dette har vært en suksess fordi man har rettet seg inn mot en bransje der det vil være jobber framover. Det pekes på at det er en del menn også på helsefag, men at det samtidig er et ønske om å kunne starte opp tilsvarende klasser innenfor andre fagområder. Håndverksfag eller sjåførutdanning blir nevnt som mulige alternativer.

Overgang til arbeid

Jobb – eller snarere vanskene med å få jobb – var det temaet som det ble snakket mest om i intervjuene med tidligere deltakere. Dette var uten tvil det temaet intervjudeltakerne var mest opptatt av. Både i kommentarfeltene i spørreskjemaene og i intervju med deltakerne er det ofte mangel på jobbmuligheter som oppgis som det mest negative med Flora kommune.

Mange av dem vi snakket med har erfart at det er vanskelig å få innpass på arbeidsmarkedet i Flora. Tilsvarende opplever også arbeidsmarkedsbedrifter i kommunen at det er et mindretall av flyktningene tilknyttet dem som ender opp med å få ordinært arbeid. Enkelte mener dette kan skyldes at det stadig stilles høyere krav til kompetanse på arbeidsmarkedet, og at det selv innen bransjer som renhold etterspørres fagbrev i dag. Det vises til at det er høye lønninger i Norge og dyr arbeidskraft, og at det derfor også stilles høye krav til ansatte om effektivitet, kompetanse og omstillingsevne. I tillegg har det vært nedskjæringer og permitteringer innen for eksempel fiskeindustrien i Flora, en næring som tradisjonelt har kunnet tilby arbeid til ufaglærte. Det er også en utfordring at mye arbeid formildes gjennom nettverk. En tidligere deltaker mener at *fordi personalsjefene ikke kjenner flyktningene, så får flyktningene heller ikke jobb.*

Flere sier de syntes introduksjonsprogrammet var veldig bra, men at det i ettertid var lite oppfølging. En av de tidligere deltakerne som har flyttet fra Flora sa for eksempel:

¹⁵ Beskrivelsene av Helsefagarbeider klassen er basert på informasjon fra ansatte ved innvandrersenteret i tillegg til rapporten *Samarbeid mellom fylkeskommunen og NAV om videregående opplæring for voksne arbeidssøkere*. Proba-rapport 2015 – 04.

Jeg vil gjerne stille et spørsmål tilbake til Florø: Hvordan ser de for seg framtida til flyktingene de bosetter? Er planen å gi dem 2 år på introduksjonsprogram og at de så flytter? Eller ser de for seg at de skal bli der? Hva er målet til kommunen? De bosetter mange og de gir oss skole, men hva skal skje etterpå? Hva skal flyktingene leve av videre? Man må utnytte ressursene bedre og plassere folk i jobb så de kan bidra og betale skatt. Man kan ikke bare planlegge for 2-3 år. Kommunen får penger fra regjeringen de første årene, men de må ha en plan for etterpå også. (Tidligere deltaker)

Og selv om man får jobb er det ikke sikkert man blir selvforsørget

I intervjuutvalget vårt er det en del som har jobb eller som har hatt jobb i perioden etter introduksjonsprogrammet. Noen få av dem vi snakket med har fast 100 prosent stilling i dag, mens flere har deltidsstillinger eller vikariater. Blant dem med jobb i Flora er det et flertall som har arbeid tilknyttet bosetting av flyktinger, for eksempel stilling ved innvandrersenteret, språkassistent på skole eller miljøarbeider for enslig mindreårige. Barnehage og butikk nevnes også. Når det gjelder de som hadde flyttet og som hadde jobb, så arbeidet flertallet innen renhold. Tolk og pizzabud er også jobber som nevnes i denne gruppa. Det pekes på at selv om en del er sysselsatt, så er de ikke nødvendigvis selvforsørget. En ansatt ved NAV opplever at det ofte er vanskelig for flyktingene å få ordinært arbeid, og at *når det dukker opp noe så er det gjerne en jobb med løs tilknytning i form av deltid eller tilkalling*. Hovedinntrykket hennes etter å ha jobbet i feltet i mange år er at jobbene flyktingene får ikke gir inntekter nok til å kunne leve av. En del trenger for eksempel supplerende for å dekke opp husleia. I tillegg til lav inntekt kan løse ansettelsesforhold ha andre ulemper også, slik denne tidligere deltakeren beskriver:

Jeg fikk en renholdsjobb gjennom et vikarbyrå. Det var ikke så mye jobb, bare to dager i uka kanskje, men jeg tok det for å vise at jeg kan jobbe. Men det er veldig slitsomt å gå i vikariat. Man vet først hver fredag om man har jobb uka etter. Det handler bare om å overleve – ikke om å leve. Man blir sliten. (Tidligere deltaker)

En tidligere deltaker forteller at han har ektefelle og barn bosatt i et annet land, men at han håper på å kunne samle familien i Norge etterhvert. Det stilles imidlertid høye krav til inntekt for å kunne søke om familiegjenforening. For ham, og andre i lignende situasjon, får arbeid og stabil inntekt dermed en enda større betydning.

Føler seg forbigått av arbeidsinnvandrere

I tillegg til at en del av de tidligere deltakerne sier de synes det er *dårlig av kommunen å ikke gi flyktinger jobb*, er det flere av dem som legger til at det er spesielt dårlig og urettferdig når de samtidig ser at østeuropeere som ikke kan norsk får arbeid. En sa for eksempel:

Jeg vil si noe som handler om arbeidsmarkedet. Det er mange fordommer. Innvandrere mangler referanser og erfaring. Og det er ofte sånn at man må ha venner og kontakter for å få jobb, ikke bare kvalifikasjoner. Kommunene og arbeidsgiverne må jobbe sammen, sånn at NAV som arbeidsbyrå ikke bare tilbyr språkpraksis og arbeidspraksis, men reelle jobber. Og man må jobbe med bedriftene. Mange østeuropeere kommer og jobber. De blir importert, mens veldig mange flyktninger ikke har jobb. Kommunen bør tenke på hvem som skal ha førsteprioritet. Er det innvandrere og norske som sitter hjemme og mottar sosialhjelp eller er det folk fra Øst-Europa? Enkelte påstår at østeuropeerne er ingeniører og sånn, men når bedriftene ansetter 100 stykker så er det ikke sånn at de alle har en utdanning.
(Tidligere deltaker)

I vår forrige studie i Flora (Svendsen og Berg 2012) anbefalte vi kommunen å forsøke å «selge inn» flyktningene som arbeidskraft i større grad til næringslivet. Denne gangen har vi intervjuet representanter fra næringslivet i Flora for å høre med dem hvorfor de tilsynelatende foretrekker å hente arbeidskraft utenfra når det samtidig er en betydelig ledighet blant flyktningene i kommunen. I første omgang forklares dette ut fra behovet for *spesialisert* arbeidskraft i en del av industrien i kommunen. Det er med andre ord ikke ufaglært arbeidskraft man har behov for, men spesialister man henter inn. For store deler av verftsindustrien for eksempel vil de fleste flyktningene derfor ikke være kvalifiserte for å få jobb uten at de tar en utdanning. Samtidig har nok deltakeren i sitatet over rett i at østeuropeere også «tar» en del ufaglærte jobber i andre deler av næringslivet i kommunen. En ansatt fra innvandrersenteret viser til at det finnes *arbeidssteder som tidligere var veldig ok for våre, men nå er det bare øst-europeere som jobber der*. Hun sier videre at *vi kjemper ofte om de samme arbeidsplassene, men trekker veldig ofte det korteste strået*. En arbeidsgiver innrømmet at deres bedrift nok ikke hadde tatt nok ansvar når det gjaldt å prioritere flyktningene i kommunen, men at de i framtiden kom til å være mer bevisst dette og i større grad samarbeide med kommunen med hensyn til arbeidskraftbehovet de har til en hver tid. En ansatt i en arbeidsmarkedsbedrift i kommunen peker på fordeler med å rekruttere personer fra flyktninggruppa:

Vi har mange ulike grupper av folk som trenger hjelp til å komme seg ut i arbeidslivet, men flyktningene skiller seg ofte positivt ut i den forstand at de ofte har lite sosiale problem sånn som for eksempel rusproblemer. I tillegg har de en helt annen motivasjon enn for eksempel norske ungdom som har droppet ut fra videregående. Det er en litt annen profil på flyktningene og flere og flere arbeidsgivere blir positive til gruppa. Så lenge flyktningene klarer å knekke arbeidslivskoden så går det ofte greit.
(Ansatt i kommunen)

I tillegg er det flere som understreker at flyktninger, som har vært gjennom introduksjonsprogrammet, har den fordel framfor østeuropeere at de snakker norsk. En større grad av bevissthet rundt ressursene som finnes i flyktninggruppa bør brukes aktivt for å få flere flyktninger i arbeid i kommunen.

Tiltak og praksisplasser

Som pekt på tidligere i dette kapittelet var det mange som så det som urealistisk å gå direkte til arbeid etter introduksjonsprogrammet. Mange vil ha behov for videre kvalifisering etter endt introduksjonsprogram. Noen få av dem vi intervjuet hadde gått mer eller mindre direkte over til arbeid etter introduksjonsprogrammet. Dette var folk som hadde flyttet til større byer og fått seg arbeid der. Det er imidlertid langt flere av dem vi snakket med som gikk over til ulike former for arbeidsmarkedstiltak etter endt program. Også ved innvandrersenteret ser de at det gjerne ikke er fast jobb deltakerne går over til, men snarere NAV-støttete tiltak.

Som nevnt i forrige kapittel er både språkpraksis og arbeidspraksis mye brukte tiltak som del av introduksjonsprogrammet, noe deltakerne stort sett så som et positivt innslag. Mange forteller også om praksisperioder etter at de var ferdige i program. Inntrykket er imidlertid at deltakerne har høyere forventninger til hva disse praksisperiodene skal føre til av videre arbeid, og en del blir skuffet når dette ikke skjer. Mange opplever at praksis ikke nødvendigvis fører dem noe nærmere arbeidslivet, men like gjerne etterfølges av nye praksisperioder. Også NAV ser at dette fort kan bli tiltak som avløser tiltak framfor at tiltakene fører til jobb:

Det vi vanligvis har å tilby er praksisplass. Vi har også lønnstilskudd hvor vi kan gå inn og for eksempel betale halve lønna, men da vil vi gjerne vite at det er muligheter for mer arbeid i forlengelsen. Men det vil ikke arbeidsgiverne gå inn på og love på forhånd når de ikke kjenner personen eller hvordan personen jobber. Så som regel må vi starte med en arbeidspraksis. Men med denne gruppa som vi snakker om nå så blir det veldig sjeldent aktuelt med noe lønnstilskudd etterpå. Så da har vi dem gående og så tyner vi det gjerne så langt som vi kan når det gjelder tid i praksis. Men så blir praksis slutt og så blir de gående litt igjen, kanskje på sosialen, det blir det ofte over en periode, og så er de tilbake igjen. Og så er spørsmålet hva gjør vi nå. En ny type praksis eller... (Ansatt, NAV)

Flyktingene opplever at selv om man gjør sitt beste, så fører ikke praksis til videre ansettelse, selv om man på forhånd kanskje var forespeilet den muligheten. *Arbeidsplassen var veldig fornøyd med meg og jobben jeg gjorde, men de tilbød meg ikke noen jobb videre,* forteller en vi intervjuet. Andre opplever at praksisen de blir tilbudt er helt irrelevant med hensyn til hva de kan eller ønsker å jobbe med. En av de tidligere deltakerne som har høyere utdanning innen økonomi, stilte seg for eksempel litt spørrende til praksisplassen han fikk som rørlegger. Praksis som ikke fører til annet enn en ny praksis tar etter hvert motivasjonen fra folk. Tilsvarende kan man finne en slitasje blant arbeidsgivere som stiller opp og gir praksisplasser:

Innvandrersenteret har nok hele tiden et større behov enn det vi klarer å ta unna. Men man må huske at vi også skal gi plass til dropout-elevne som trenger praksis og folk fra Origod for eksempel. Det er mange som kjemper om det samme beinet. Så kanskje burde de sette seg sammen for å se på hva som er det samlede behovet. Se om det er

noen arenaer som enkelte har for seg selv og om det er noen alle kjemper om. Man bør få den oversikten. De siste årene har jeg tatt i mot elever både fra ungdomsskole og videregående, i tillegg til studenter. Da har man nok. Da kan vi ikke ta i mot noen på språkpraksis. Man kan ikke knekke folk med velvilje heller. Vi må porsjonere ut de mulighetene vi har til å hjelpe samfunnet. Og vi håper jo på vinn-vinn situasjoner.
(Ansatt, barnehage)

Samtidig som en del av de tidligere deltakerne klager over at det *fort bare blir praksis, praksis, praksis*, så understrekes det at praksis tross alt er mye bedre enn ingen tilbud. Andre viser til at uansett om praksis ikke fører til videre arbeid, så gir det noe positivt på CV'en. En ansatt fra NAV peker på at arbeidsgivere generelt er ganske positive og stiller opp og gir praksisplasser. Når overgangen fra praksis til fast arbeid er vanskeligere, så burde kanskje NAV bli flinkere til å spørre om *hvorfor* de ikke får videre ansettelse, mener hun. *Kanskje vi burde kartlegge bedre hva det er arbeidsgiverne mener at de mangler. Det kan jo bare være snakk om enkle ting som et kurs for eksempel*, sier hun videre.

Vi har så langt pekt på det vi ser som mulig «overbruk» både av grunnskole og praksis som videre tilbud etter introduksjonsprogrammet. En av de tidligere deltakerne skriver i spørreskjemaet:

Går man til NAV fordi man ikke får seg jobb etter introduksjonsprogrammet blir man oftest sendt på for eksempel språkpraksis og arbeidspraksis. Altfor sjeldent får de folk ut i jobb. Man blir gående fra det ene tiltaket til det andre uten å få tilstrekkelig kunnskap og erfaring som man faktisk kan bruke til å konkurrere på det norske arbeidsmarked. Så jeg anbefaler kommunen å satse på å styrke flyktningers kvalifikasjoner. (Tidligere deltaker)

Under skal vi se at en del av de ansatte i kommunen er helt enig med denne deltakeren; de skulle *gjerne* ha kunnet styrke flyktningers kvalifikasjoner, men opplever å mangle verktøyene som skal til. Manglende mulighet til å gi gode individuelle kvalifiseringsløp er nok en av årsakene til «overbruket» av noen få typer tilbud.

Manglende tiltaksvifte

Dette er en av de største manglene vi har – ulike måter å kvalifisere dem på. Jeg tror det på dette området er store forskjeller mellom mindre plasser og storbyer. (Ansatt, kommunen)

Tidligere i kapitlet viste vi til at enkelte i kommunen opplevde skoletilbudet til flyktninger, spesielt på videregående nivå, som mangelfullt og lite tilpasset behovene i gruppa. Både ansatte og tidligere deltakere savner mer yrkesrettede kurs eller mulighet til å ta fagbrev. Tilsvarende helsefagarbeiderkurset det nå er tilbud om i kommunen, sier ansatte de kunne ønske de hadde flere slike skreddersydde og tilpassede opplegg å tilby:

En ting som er vanskelig er dette med å få dem videre. Utdanningssystemet passer ikke for dem. Det er så vanskelig å få det til! Det er så mange ting som setter stoppere for dem og det de har lyst til. Vi trenger mange flere kurs som er fagrettet, kurs som er sydd sammen spesielt for denne gruppa, som er fagrettet og med forsterket norsk. Vi trenger sånne opplegg. Ellers blir de fort bare gående. (Ansatt, kommunen)

Flere mener det burde vært flere tilskudd fra IMDi til skreddersydde opplegg og at kommunen selv burde investere mer i dette fordi det vil spare penger på lengre sikt. Flere etterlyser mer langsiktige planer for kvalifisering av flyktingene enn det de opplever i dag. Som vi skal se senere kunne mer tilpassede opplegg bidratt til å hindre noe av den uønskede flyttingen fra kommunen.

En del av de tidligere deltakerne sier de savner flere kurs. Siden det ikke er mulighet til å ta høyere utdanning i kommunen, mener enkelte at for eksempel nettbaserte studier kunne vært en løsning:

Jeg kunne ønske det var mer kurs her. Jeg ønsker for eksempel å lære meg engelsk på et høyere nivå. Jeg snakket med NAV, men de har ikke noen kurs i engelsk verken her eller i Førde. Så jeg har snakket med NAV om mulighet til å ta kurs på nettet, men da må jeg selv betale nesten 10 000 kroner. Så da måtte jeg stoppe å lære på nettet. Alle kurs er i storbyen. Mange ender opp med å bare sitte hjemme. Og vi kan ikke lære noe mer for det er ingen kurs her eller høyere utdanning. Det blir fort kjedelig. (Tidligere deltaker)

Det vises videre til at man har hatt noen småprosjekter i kommunen som ikke har gitt særlige resultater og at man har gitt opp trua på at 2-3 måneders kurs skal føre noen vei. Ingenting løser seg med en rekke korte kurs, blir det sagt. Det pekes videre på at litt av problemet også er at en del ikke skjønner at de må legge inn en betydelig egeninnsats selv. De tror at kommunen skal kunne ordne alt og nesten utrette mirakler. Men egeninnsats er det avgjørende. Det er de som må lære seg språket og som til syvende og sist må gjøre jobben. Det å motivere deltakerne er altså også en utfordring, opplever enkelte.

Det pekes på at en del av flyktningene i kommunen *står ganske langt fra arbeidslivet*. Det vises til at de som er minst kvalifisert egentlig ikke passer inn i NAV-systemet i det hele tatt, fordi det er veldig begrenset hvilke virkemidler NAV har. *NAV-systemet er laget for dem som trenger en liten dytt eller den siste prikken over i'en for å komme seg ut i arbeidslivet*, sier en av de ansatte. En annen sier:

Jeg er litt skremt noen ganger over nivået på de som kommer ut etter to år på introduksjonsprogram Enkelte klarer ikke å snakke i fem minutter på norsk etter 2 år på intro. Da er overgangen til NAV litt plutselig, for her skal vi jobbe med arbeid og aktivitet. Det er føringene vi har fått - at det nå skal være fokus på aktivitet og ikke på ytelser. Men hvis man ikke klarer å føre en liten samtale på et NAV-kontor engang, hvilken bedrift vil ta dem inn på praksis da? Jeg kan jo ikke selge dem inn da til de arbeidsgiverne jeg kjenner, for hva skulle jeg si? At de skal få en som trenger tolk hele tiden? (Ansatt, kommunen)

Mange mener NAV-systemet ikke er tilpasset personer med behov for omfattende kvalifisering. Tilsvarende opplever arbeidsmarkedsbedrifter som Origod og Nærtenesten at det er vanskelig å hjelpe de gruppene som står lengst fra arbeidslivet. En av de ansatte i kommunen går så langt som å kalle manglende muligheter for de svakeste en *systemsvikt*:

Jeg opplever en systemsvikt overfor enkelte av innvandrerne, for den tilnærmingen vi møter de svakeste av dem med er helt håpløs. Det er et hav mellom det arbeidslivet de er vant til og det arbeidslivet de møter her. Vi forsøker å minske dette gapet litt, men virkemiddelapparatet er ikke tilpasset denne brukergruppa. De står for langt fra det vi kan kalle et ordinært arbeidsliv. En del er funksjonelle analfabeter. Da er det behov for gode individuelle planer. Men like viktig er finansieringen som skal sørge for at planene kan følges opp. For hvis vi mener det – hvis vi mener at vi vil ha dem inn i arbeid – så må man satse. Hvis vi ikke mener det så er det like greit å sette dem utenfor med en brukbar trygd med en gang. Da er det ingen vits i å plage dem med tiltak eller å bruke ressurser. Da er det bedre å enten gi en trygd eller tenke seg varig tilrettelagt arbeid med en gang. (Ansatt, kommunen)

Også andre spør seg om det er nødvendig å tenke ulike trinn eller ulike mål for ulike grupper:

Men det er ikke så stuerent å si det høyt. Fast jobb og selvstendighet skal jo være ambisjonen og målet for alle. Men kanskje hadde det for noen vært like greit å bare utbetale penger hver måned, og så sysselsette dem med noen småoppgaver. Man får trygd og så klipper man noe gress for eksempel eller gjør andre driftsoppgaver. For tiltak på tiltak slik det er nå fører ingensteds hen. Og er ikke en god måte å bruke pengene på. (Ansatt, kommunen)

En ansatt viser til at det er lite snakk om denne vanskeligste gruppa i media. Det er mest snakk om hurtigløp og hvordan man skal tilpasse slik at de ressurssterke kommer seg raskt ut i arbeid. Hun savner en diskusjon om tiltak for de svakeste.

Å havne helt på utsiden

Jobb er helt avgjørende. Jeg tar hvilken som helst jobb framfor å gå på sosialen. Når man kommer seg ut blant folk så føler man at man lever. (Tidligere deltaker)

I offentlig debatt hører man ofte at innvandrere i Norge må *ønske å jobbe*. Inntrykket etter denne undersøkelsen, som i en rekke andre undersøkelser¹⁶, er imidlertid at det svært sjelden er manglende vilje hos innvandrere til å delta som er det største problemet. En del mister nok gradvis motivasjon fordi de opplever for høye barrierer i arbeidslivet eller i samfunnet for øvrig. Men utgangspunktet for alle vi snakket med var at de ønsket en jobb. *Alt er bedre enn ingenting*, sier flere. For mange av dem vi snakket med er det å havne på «sosialen» det verste som kan skje. Følgende uttalelse fra en tidligere deltaker er illustrerende:

Jeg har endelig fått et vikariat og det er veldig heldig for det er veldig viktig å kunne tjene sine egne penger. Det er noen som tror at innvandrere ikke vil jobbe, at de bare vil sitte og ta penger fra staten. Men, nei. Det er bare dumme mennesker som vil sitte sånn. For det er vanskelig og ydmykende. Alle har lyst til å jobbe. Jeg har selv vært uten jobb og det er veldig kjedelig å bare sitte hjemme. Det ødelegger deg. Hvis jeg ikke får forlenget kontrakten jeg har nå så må jeg til NAV igjen. Det vil jeg ikke! (Tidligere deltaker)

En ansatt vi intervjuet i kommunen sier at han ser at enkelte, spesielt enkelte kvinner, kan havne i en *innelåst situasjon*. De kan i utgangspunktet lite språk, og så havner de på sidelinja og glemmer det lille de kunne av norsk. En av de tidligere deltakerne vi intervjuet er selv veldig aktiv, men sier hun ser at det er et problem i Flora at enkelte kvinner havner utenfor, for eksempel i forbindelse med barnefødsler. Det er ikke mer enn et år i fødselspermisjon som skal til før enkelte glemmer språket og havner utenfor, erfarer hun. Dette er en gruppe kommunen tilsynelatende har glemt, men som de må ta tak i, mener hun.

Tre av kvinnene vi intervjuet måtte ha tolk. Alle tre hadde bodd i Norge mange år, og alle tre fortalte at de var veldig fornøyde med introduksjonsprogrammet, og at de hadde kunnet en del norsk på det tidspunktet de avsluttet programmet. Av ulike grunner hadde de i ettertid havnet på sidelinjen og glemt det de kunne av språk. En av dem hadde gått direkte ut i fødselspermisjon etter introduksjonsprogrammet, vært mye alene og dermed glemt norsken. En annen av kvinnene forteller:

¹⁶ Se for eksempel Thorshaug og Valenta (2012): *Et arbeidsmarked for alle? Innvandreres innpass og stilling på det norske arbeidsmarkedet* eller Berg, Thorshaug, Garvik, Svendsen og Øiaas (2012): *Hvorfor mangfold? En studie av ulike forståelser og praktiseringer av mangfold*.

Jeg fikk en praksisplass etter introduksjonsprogrammet og det var veldig fint. Men etter en stund så sa de bare at jeg var ferdig. Jeg har ikke hatt kontakt med noen etter det, ingen har spurt hvordan det har gått på mange år. Og nå har jeg glemt norsken. Jeg savner at kommunen spør om hva vi gjør, hva vi trenger og sånn. Det er to år intensivt med introduksjonsprogram, men når man er ferdig med introduksjonsprogrammet så blir man bare sittende hjemme. Jeg kjenner flere som har fått depresjoner. Alle som jeg jobbet sammen med var fornøyde med meg, men likevel så ble jeg etterpå helt avhengig av sosialpenger. Man blir på en måte lam. Jeg kan ikke bare sitte. Jeg ønsker å jobbe, men får ikke den hjelpen jeg trenger. Kommunen vet ikke hvor jeg er. Når man går ut fra intro så venter de at man skal klare seg selv. Da er de bare opptatt av de nye som kommer. Det må bli bedre oppfølging. (Tidligere deltaker)

Flere av disse kvinnene fortalte at motivasjonen til å møte til intervju med oss var å endelig få snakke med noen. Inntrykket er at hverdagen deres er relativt ensom. En av kvinnene sier hun holder på å miste hjernen fordi hun sitter inne alene hele tiden. I breddeundersøkelsen skrev en av respondentene en kommentar på et språk vi ikke forsto. Vi måtte derfor få det oversatt. Ifølge tolken sto det følgende:

Jeg har deltatt på introduksjonsprogrammet, men ikke fått noe nytte av det. Jeg har blitt en som bare sitter og venter uten å yte. Introduksjonsprogrammet førte ikke til noen forbedringer for meg. (Tidligere deltaker)

Tolken kommenterte at det som var skrevet var trist og at det handlet om ensomhet og isolasjon, men at dette var en type beskrivelse han stadig vekk kom over. Han sa videre at han var glad for at dette var et tema vi skulle ha med i rapporten vår, for *dette er et av de store problemene for innvandrere som jeg hører om som tolk, men som nordmenn ikke vet noe om.* Han ser at konsekvensen av ikke å få jobb blir passivitet for mange, med manglende språk, depresjon, demotivasjon og isolasjon som resultat.

Ingen av de tre kvinnene vi intervjuet som hadde havnet på utsiden beskriver en *valgt* situasjon. Alle tre sier at de ønsker å være aktive deltakere i samfunnet. Vi vet at arbeidsledighet fort fører til passivitet. Hvis man da i tillegg mangler nettverk og sliter med å følge med i samfunnet rundt seg på grunn av språkproblemer, havner man lett i en marginalisert posisjon på utsiden av det meste. En av dem vi intervjuet beskriver passiviteten slik:

Det er ikke noe kjekt å legge seg på sofaen for å slappe av når du har sittet på den hele dagen i stedet for å ha vært på jobb. Jeg kommer til å bli like død som den kommoden der om jeg skal fortsette å bare sitte inne. (Tidligere deltaker)

Bli eller flytte?

Flora kommune bosetter mange flyktninger, men samtidig er det en tendens til at mange flytter. I intervjuene forsøkte vi å få tak i de tidligere deltakernes syn på dette. Hva var årsakene til at enkelte hadde flyttet, og hva var grunnene til at mange hadde valgt å bli? I diskusjonene rundt sekundærflytting er utgangspunktet ofte at det er negativt at folk flytter. Når vi ser hva intervjupersonene våre sier om flytting, så ser vi imidlertid at det er flere sider ved denne saken, og at flytting ikke nødvendigvis betyr at man ikke trives i Flora. På samme måte betyr ikke det at man ikke flytter alltid at man trives. Følgende figur kan stå som en illustrasjon på dette:

Figur 12. Tenkte kategorier ut fra dimensjonen «bli i kommunen eller flyttet» kombinert med dimensjonen «ønsket situasjon eller ikke ønsket situasjon»

	Ønsket situasjon	Ikke ønsket situasjon
Bor i Flora	Kategori 1	Kategori 2
Flyttet fra Flora	Kategori 3	Kategori 4

Figuren viser at når man sorterer og analyserer det kvalitative materiale om flytting, så kan uttalelsene plasseres i ulike kategorier. Det kan handle om en ønsket situasjon for de som enten har flyttet eller blitt (kategori 1 og 3) – eller det kan handle om at man har flyttet eller blitt mot sin vilje (kategori 2 og 4). Vi vil i det følgende si litt mer om de fire kategoriene og vise hvordan kategori 1 gjerne handler om suksessfaktorer i bosettingsarbeidet som man bør ta med seg videre, kategori 3 representerer «naturlige» forklaringer på flytting som man kanskje ikke rår over og som man heller kanskje ikke trenger å bekymre seg for, mens kategoriene 2 og 4 viser mer problematiske situasjoner som man bør prøve å unngå.

Kategori 1 skiller seg ut fordi årsakene som oppgis for å bli i kommunen henger tett sammen med vellykket integreringsarbeid generelt. Det er derfor brukt mest plass på denne første kategorien. De tre øvrige kategoriene henger i stor grad sammen med utfordringer på arbeidsmarkedet, et tema som drøftes også andre steder i kapittelet. Disse kategoriene får derfor mindre plass her.

Kategori 1: Bor i Flora og trives med det

I breddeundersøkelsen kom det fram at flere oppga godt sosialt miljø som årsak til at de ville bli i Flora enn at de hadde fått seg jobb i kommunen. I intervjuene er det enkelte som sier at de ønsker å bo i Florø fordi de har arbeid eller de har en skoleplass der, men tilsvarende det vi så i breddeundersøkelsen så forteller flere at trivsel med det sosiale miljøet er hovedgrunnen

til å bli. For som vi har sett tidligere i rapporten, så er det mange av de tidligere deltakerne som trives godt i Florø. Det framheves at byen oppleves som trygg og god, og at kommunen har en evne og vilje til stadig å utvikle og forbedre seg. Også ansatte i kommunen mener å se en positiv utvikling:

Jeg synes jeg merker en forskjell. Nå er det ikke bare snakk om Oslo, Bergen eller Sandnes – nå snakker de også om Florø og om at de har lyst til å være her. Det er veldig få som snakker om at de har lyst til å flytte. Så noe har skjedd. Og jeg tror at vi har vært veldig flinke, hvis jeg får skryte litt. For vi har hatt et veldig godt samarbeid på tvers i kommunen. Vi ser alle som våre borgere – de er kommunens borgere, ikke Heros borgere eller mottakets borgere eller på utsiden av oss andre. (Ansatt, kommunen)

Godt samarbeid som suksessfaktor

Blant ansatte blir et godt samarbeid innad i kommunen blir trukket fram som en suksessfaktor i integreringsarbeidet. Det vises ikke bare til et godt samarbeid innad på innvandrersenteret, men også til andre tjenester i kommunen. Det pekes på at samarbeidet har vært tett og godt lenge, og at det i tillegg har vært jobbet med å styrke samarbeid som kanskje ikke har fungert optimalt tidligere. Det er flere som nå opplever et mye bedre samarbeid mellom innvandrersenteret og NAV. Det pekes på hvordan godt samarbeid kan styrke trykghetsfølelsen og opplevelsen av tilhørighet blant innbyggerne i kommunen:

Vi har for eksempel veldig lite kriminalitet, og det er en aha-opplevelse, for mange andre steder er det blitt et problem. Vi har ikke fått noe økt kriminalitet. Så det er et eller annet med det samfunnet vi har her som gjør at de føler tilhørighet og som gjør det vanskeligere å begå kriminalitet, tenker jeg. Så noe bra har skjedd. Og det at vi samarbeider godt alle etatene, det tror jeg er nøkkelen. Hvis det er noen problemer så kan jeg for eksempel samarbeide med de på Innvandrersenteret. Vi kan finne en vei sånn at vi kommer fram til målet sammen. Og dette er noe jeg synes vi har blitt mye flinkere til. (Ansatt, kommunen)

Videre fortelles det om et godt samarbeid mellom for eksempel barnevernet og ulike innvandrersorganisasjoner, i kjølvannet av at det gikk rykter om at enkelte familier flyttet fra kommunen i redsel for barnevernet. Da var kommunen raskt på banen med dialogmøter med ulike foreninger der de informerte om barnevernets arbeid og der innvandrere kunne fortelle om sin kultur og sitt syn på barneoppdragelse. *Det handler om kommunikasjonen mellom oss og dem. Det er det som er nøkkelen framover, sier en ansatt. Helsestasjonen opplever tilsvarende å ha et godt samarbeid med innvandrersgruppene, noe som har resultert i at innvandrere bruker tjenesten i like stor grad som resten av befolkningen. Det er jo en trend rundt omkring andre steder at de ikke møter opp til det ene eller det andre, men ikke her for de liker å komme hit, blir det sagt.*

Det gode samarbeidet blir lagt merke til blant flyktningene i kommunen også. En av de tidligere deltakerne som har flyttet viser til at mange nok kan oppleve Flora som en veldig liten by, men at størrelsen har noen fordeler når det gjelder samarbeid og smidighet mellom tjenester:

Vi kom til Florø midt på vinteren, og det jeg husker best er sjokket jeg fikk da jeg så hvor liten flyplassen var. Men så ble vi tatt veldig godt i mot av en fra Innvandrertjenesten, som senere ble en venn av familien. Og i Florø kan man gå til kommunen og be om hjelp og så skjer det noe med en gang. Man kan bare be om det muntlig og så får man. Jeg har aldri sett den samme typen godt arbeid her i [byen hun har flyttet til]. Jeg har truffen en del innvandrere her, og mange av dem syns det er veldig tungt og vanskelig. Her er det masse papirer og rutiner og byråkrati. (Tidligere deltaker)

Når det gjelder styrking av samarbeidet så er det flere som nevner at kommunen har startet opp igjen sitt flyktningfaglige forum, der alle som har samarbeidsavtaler med eller får støtte fra innvandrersenteret er representert. Forumet har gjort flyktningarbeidet i kommunen mer profesjonelt, blir det sagt. Et par av de tidligere deltakerne vi intervjuet opplever et styrket samarbeid mellom kommunen og innvandrersenteret ved at de er inkludert i ulike sammenhenger som for eksempel det flyktningfaglige forumet.

Ansatte i ulike tjenester i kommunen opplever de økonomiske rammene fra innvandrersenteret som veldig rause. Som eksempler nevnes det at innvandrersenteret bruker mye penger for å sikre bolig til flyktningene og at det aldri stilles spørsmål rundt bruk av tolk. Det vises også til at det har blitt satt inn nye stillinger på ulike områder de siste årene. En ansatt mener at det tidligere stadig var mangel på penger, men at rammene er blitt bedre for sjefen forstår mer nå – koster det, så koster det.

Spredt bosetting og «normalisering» som suksessfaktor

Mange av dem vi intervjuet sier at de ønsker å bo i Flora av hensyn til barna sine. Det er lett å bli kjent med folk på et lite sted, sier flere. Kommunen har et godt og trygt oppvekstmiljø med lite rasisme og diskriminering, sier andre. Det pekes fra flere hold på at en aktiv boligpolitikk har vært en suksessfaktor i kommunen når det gjelder å forebygge rasisme og fremmedfrykt. Man har jobbet for å unngå å bosette innvandrere for tett sammen:

Det at vi ikke har fått rasismedebatten her – ikke engang i leserinnlegg – det tror jeg skyldes at vi har unngått gettofisering. Vi har en spredt bosetting og det er nok et sterkere virkemiddel enn man er klar over. (Ansatt, kommunen)

Andre ting som nevnes i denne sammenhengen er at innvandrersenteret er med på å betale for barnehageplasser, noe som har ført til at det er like høy søkning om barnehageplass blant innvandrersforeldre som blant nordmenn. Det er blitt *normalt* blant innvandrersforeldrene at

man sender barna i barnehage, også i de familiene der mødrene er hjemmeværende. Dette blir, sammen med den spredte bosettingen, framhevet som en suksessfaktor av flere. Tanken om en normalisering framfor særordninger finner vi også igjen i måten man tenker å organisere skoletilbudet i kommunen framover:

Når det gjelder skole så har vi hatt innføringsklasse på barnetrinnet ved en av skolene helt siden 1998, der de har gått rundt ett år før de har blitt overført til nærskolen. Men dette er under diskusjon nå. Etter hvert som vi nærmer oss 15-20 prosent flerspråklige elever ved skolene så bør vi tenke på en normalisering rundt innføring sånn at alle skolene må ha kompetanse slik at de kan ta imot disse elevene på lik linje med andre. I tillegg handler det om at elevene skal få komme til nærskolen sin med en gang og bli koblet på et sosialt miljø. Dette er en diskusjon vi må ta nå. Dette er en svær diskusjon innen skolen Når så mange elever er flerspråklige så må flere begynne å ta ansvar. Alle skolene må ansvarliggjøres. Minoritetsspråklige har blitt en del av normaliteten. Men så lenge vi har en egen innføringsklasse så er det nesten som et hinder for den forståelsen. (Ansatt, kommunen)

Det vises videre til at Flora ungdomsskole har laget en modell der minoritetselvene har en tilhørighet til de ordinære klassene når det gjelder alle aktiviteter og praktisk-estetiske fag – fag som ikke krever så mye språk. I de skriftlige fagene går de i en innføringsklasse. De har dermed en slags kombinasjonsmodell der de har tilhørighet til en vanlig klasse og samtidig en egen undervisning i norsk, matematikk, engelsk og så videre. Også når det gjelder fritid finner vi igjen den samme tanken om *normalisering*:

Det er tenkt slik at de skal ut til det som allerede eksisterer. Og det er en nøkkel i alt vi gjør. De skal være der andre folk er. Det skal ikke være parallelle fotballag og parallelle kor eller parallelle alt mulig. De skal inn i det som eksisterer. Det er det vi har tenkt. De skal inn der alle andre er. (Ansatt, kommunen)

Integreringen har blitt en toveis prosess

En god del av dem vi intervjuet sier de opplever at det har vært en endring i Flora de siste årene når det gjelder integreringen av innvandrere. Det blir for eksempel pekt på at det tidligere var vanskelig å få med seg lokalbefolkningen, men at dette har blitt bedre. Følgende utsagn fra en ansatt ved innvandrersenteret er illustrerende:

I begynnelsen var det vanskelig å få med nordmenn på for eksempel språkkafe. Men jeg tror fokuset på syrerne har gjort noe med tankegangen til folk. Og det er sikkert ikke bare her – det er på landsbasis. Og det er bra for både oss og for flyktningene. Det gjør jobben vår lettere at lokalsamfunnet engasjerer seg mer, og det er noe som har begynt å røre seg nå. For før så ble alt som gjaldt innvandrere sendt hit. (Ansatt, innvandrersenteret)

Mange snakker om at de opplever at flere nå føler et ansvar for integreringen av innvandrere i kommunen. Noen mener det skyldes den økte oppmerksomheten rundt flyktninger generelt i landet, tilsvarende det som nevnes i sitatet over, mens andre peker på at den økte bosettingen av flyktninger i Flora har ført til at innvandrere har blitt *et normalt innslag i byen som folk skjønner at de må forholde seg til og gjøre det beste ut av*. Det pekes på gode integreringstiltak innen barneidretten i kommunen, som ikke bare har tjent barna som deltar, men også foreldrene deres som i større grad blir involvert i lokalsamfunnet gjennom for eksempel dugnadsarbeid for håndball- eller fotballaget. En ansatt i kommunen sier:

Mange begynner å bli så godt integrert at de er med på det samme som alle andre, og det gjør at de knytter bekjentskaper og vi får vekk en del av den fremmedfrykten som har vært – den der «vi og dem» ute i samfunnet. De er mye mer synlig nå og blitt en del av Florø. Og det kan hjelpe når det gjelder å få jobb og nettverk. Jeg tror vi vil se en effekt av det når det går en stund.(Ansatt, kommunen)

Da vi gjennomførte evalueringen i Flora kommune i 2012, var det mange av innvandrerne i kommunen som syntes det var vanskelig å bli kjent med nordmenn. De opplevde at de manglet integreringsarenaer og at det var en forventning om at det var innvandrerne som skulle *integrere seg*. Denne gangen er det imidlertid flere av innvandrerne vi har intervjuet som mener integreringen i kommunen i større grad har blitt en *toveis prosess*, i betydningen at nordmenn i større grad ser at integrering er alles ansvar, ikke bare innvandrernes. Både ansatte og tidligere deltakere vi intervjuet er veldig takknemlige for opprettelsen av frivilligsentralen. Arbeidet som gjøres der får veldig mye skryt. Det pekes blant annet på innsatsen rettet mot barn:

Frivilligsentralen gjør en utrolig bra jobb når det gjelder å få alle ut. De får masse henvendelser om fotballtrening til ungene og om kulturskole, men de tar det unna og betaler. For en gave altså. Og det blir nøkkelen framover, sånn at de sosiale forskjellene og barnefattigdommen ikke blir større enn den er. For den er tydelig her også. (Ansatt, kommunen)

Kategori 2. «Stuck» i Florø

Selv om de fleste av de vi snakket med som fremdeles bor i Flora trives godt i kommunen, møtte vi også enkelte som egentlig ønsket seg bort, men som av ulike årsaker ikke klarer å flytte. Enkelte forteller at de mistrives i kommunen, og ønsker å bo et annet sted. Noen ganger handler dette om at de voksne ønsker å flytte, men at familien for øvrig er velintegrert og trives. En annen årsak som oppgis er at en avhengighet av sosiale tjenester fører til en slags «boplikt» for flyktningene. En ansatt i kommunen forklarer dette slik:

Det er litt vanskelig når folk vil flytte før de har bodd i kommunen i fem år. En del har lyst til å prøve seg andre steder, men om de havner på NAV der for eksempel så blir de sendt rett tilbake til Florø fordi det er dit integreringstilskuddet kommer. La oss si at de har bodd her i kommunen i to-tre år, og så søker de og får en jobb i en annen kommune, og så flytter de, men så går det skeis etter noen måneder og når de da oppsøker det lokale NAV-kontoret så risikerer de å bli sendt tilbake hit. For integreringstilskuddet er ikke blitt overført fordi de skulle klare seg selv og integreringstilskuddet hører til her. Og det er kanskje ikke mulig å overføre det heller, for den nye kommunen vil kanskje ikke ha det. Så da må de flytte tilbake igjen. Så mange blir på denne måten «stuck» her i kommunen fordi de vet at det er dette de må forholde seg til. (Ansatt, kommunen)

En ansatt forteller at de kommunene som flyktningene gjerne ønsker å flytte til ofte allerede har en stor innvandrebebefolkning, og de vil derfor ikke «overta» flyktninger som andre kommuner i utgangspunktet har sagt ja til å bosette. De ønsker derfor ikke å ta i mot integreringstilskuddet for flyktninger som ønsker å komme tilflyttende fra andre kommuner fordi dette fører med seg forpliktelser. At folk føler at de «sitter fast i Florø» handler delvis om arbeid og kvalifisering. Enkelte havner i en uheldig situasjon fordi de ikke får tilbud de er tilfreds med i Flora, samtidig som de ikke uten videre kan ta sjansen på å flytte siden de da mister sosiale tjenester om de ikke får jobb. Enkelte blir dermed gående å vente på å kunne flytte:

Vi kan godt fortelle hele Norge hvor flinke vi er til å bosette, men det må være noe i den andre enden også. Vi må ha noe å tilby. Hvis ikke blir de bare gående her. De går og går og blir frustrerte og først etter 5 år vet de hva de kan gjøre – for da kan de flytte inn til det sentrale Østlandet og gå på NAV-kontoret der uten å risikere å få returbillett til Flora kommune. Og da gjør de det. (Ansatt, kommunen)

Dette vil kunne være en uheldig situasjon for kommunen, men i enda større grad uheldig for den enkelte som går passiv i påvente av flytting og ikke kommer i gang med videre kvalifisering. Videre peker en NAV-ansatt på at de jo skal tenke at man kan søke jobb hvor som helst i landet. Men siden det er kommunene som har ansvaret de fem første årene så fungerer det jo ikke helt sånn, opplever hun. Vi kan jo si til dem at de skal begynne å søke jobber i hele landet, men de har jo fremdeles den integreringsperioden de må forholde seg til, legger hun til. En tidligere deltaker som nå har flyttet, men som ikke trivdes veldig godt i Flora den tiden hun bodde der, sier:

Det er viktig å sørge for at folk ikke føler at de sitter fast på et sted. Hvis noen ikke passer inn i kommunen så må de la personen gå. Kanskje kan de ringe til en annen kommune og spørre om de kan ta imot. For dette skjer ikke så ofte, men noen ganger så må de si at vi kan ikke tilby det han eller hun trenger. Noen har god grunn og da må man gi personen en sjanse til å komme seg videre. (Tidligere deltaker)

Kategori 3. Greit å flytte videre

Flertallet av dem vi intervjuet som hadde flyttet fra Flora, beskrev valget om å reise fra kommunen som helt udramatisk. Hovedgrunnen til at mange valgte å flytte var enten at de fikk jobb et annet sted, eller at de ikke fikk jobb i Florø og derfor dro litt på lykke og fromme for å søke jobb i en annen by. Den siste gruppa besto først og fremst av unge mennesker uten familie. En del av dem forteller at de dro til en større by fordi det finnes mye mer ufaglærte småjobber der, for eksempel innen kafe, restaurant eller hotell. Noen sier de opplevde at Florø var for liten for dem og at de heller ville bo på et større sted, flere fortalte at de flyttet fordi de skulle ta høyere utdanning. En flyttet fordi barna flyttet, og hun ville følge med dem. Andre har venner eller familie de flytter til. Mange av flyttegrunnene er de samme som vi antar en del nordmenn også ville oppgi som årsak for å skifte bosted.

Mange i denne gruppa minnes tida i Flora og på introduksjonsprogrammet som positiv, men de hadde av ulike grunner likevel lyst til å flytte videre. En omtaler Flora som *en flott startkommune med et bra introduksjonsprogram, men så må man komme seg videre for å få flere muligheter*. Det kan være snakk om flere muligheter til å få jobb og utdanning – men også til å treffe folk fra samme land som en selv, kjøpe mat en er vant til fra hjemlandet, reise uten at det koster en formue og lignende. De vi intervjuet oppga mange grunner til å ville flytte.

I denne kategorien har vi plassert de som har flyttet, og som av ulike grunner er fornøyd med at de gjorde det. Enkelte mener imidlertid at en del av sekundærflyttingen kunne vært unngått om man i større grad tillot en «matching» mellom flyktninger og kommune. En tidligere deltaker opplevde seg fullstendig feilplassert i Flora fra starten av og sier at *kanskje kommunene og IMDi burde tenke gjennom bedre hvem som passer best til bosetting hvor*. Også en av de ansatte i kommunen som vi intervjuet mener tilsvarende:

Kommunene skulle fått lov til å velge innvandrere som har en bakgrunn som passer med det næringslivet som er i kommunen slik at det var lettere å få dem ut i arbeid. Hadde det vært et bedre samarbeid så tror jeg veldig mange innvandrere hadde kommet til å trives bedre, og ikke fullt så mange hadde flyttet til Oslo når de var ferdig med introduksjonsprogram. De med universitetsutdanning burde få komme til universitetsbyene og få mulighet til å utvikle evnene sine der. Og hvis man mangler elektrikere eller snekkere så får man se hvem som har en slik bakgrunn. Det er ikke en sortering, men en tilpasning som kommer innvandrerne til gode. Og kommunene som får nyttig arbeidskraft vil kanskje ta i mot flere også i stedet for å vegre seg, hvis de ser at ting fungerer etter introprogrammet er ferdig. (Ansatt, kommunen)

Kategori 4. Måtte flytte fra Florø mot sin vilje

I denne siste kategorien har vi plassert de vi møtte som hadde flyttet fra Florø, men som egentlig hadde hatt et sterkt ønske om å bli i kommunen. Igjen er det arbeid som i størst grad er årsaken til flytting. *Alle trenger en framtid der de kan jobbe eller lære videre, men hadde jeg hatt mulighet hadde jeg blitt boende i Florø, sier en.* En annen vi snakket med fortalte at hun etter tre år med jobbsøking måtte gi opp i Florø og flytte til en større by. Hun sier at det var et veldig vanskelig valg å ta for både hun og resten av familien trivdes veldig godt i Florø. Hun forteller:

Det eneste jeg fikk tilbud om i Florø var praksisplass etter praksisplass. Mannen min hadde jobb i Florø, men jeg fikk ikke jobb. Jeg synes det var veldig trist å måtte flytte. Men et er vanskelig når man ikke får jobb. For det er ikke fint å måtte være avhengige av andre eller av sosialen. Når man har barn så er det ofte sånn at man ikke vil flytte. Man vil helst få jobb og fortsette å bo i Florø. Vi hadde egentlig planer om å kjøpe hus og alt. Men til slutt ga jeg opp å få en jobb, og vi bestemte oss for å flytte. Det var ikke en enkel avgjørelse å ta når man har barn. Barna trivdes godt og hadde bodd der i 5 år. De gråt hele veien fra Florø til [den nye byen]. Det var veldig vondt. Men vi hadde ikke noe valg for det skjedde ingenting i Florø, det ble ingen forandringer. Det er viktig at man hjelper folk med å få jobb. Kommunen har et ansvar og folk har et ansvar. (Tidligere deltaker)

En oppsummering av de ulike kategoriene viser for det første at veldig mange av dem vi intervjuet er fornøyd med tingenes tilstand: mange av dem trives i Florø og bor der, mange hadde fine år i Florø før de flyttet på en helt uproblematisk måte og enkelte likte seg ikke så godt i Florø og er derfor glade for at de nå har flyttet. Kategori 1 og 3 er det dermed ikke behov å diskutere videre slik vi ser det. Det som er viktigere er å drøfte hvilke tiltak man burde ha satt inn tidligere for å unngå situasjonene i kategori 2 og 4. Kategori 2 beskriver først og fremst flyktninger som føler seg fanget og som i verste fall blir gående passive lenge i påvente av å kunne flytte. Her må det settes inn tiltak for å snu lediggangen og for å gi en motivasjon til å bli i kommunen – eller man må diskutere alternativer utenfor kommunen. I kategori 4 finner man mennesker som i utgangspunktet trivdes i Flora, og som gjerne er velintegrerte i lokalmiljøet, men som likevel ser seg nødt til å flytte. Dette er mennesker som kunne vært viktige ressurser for kommunen.

Finnes det et bosettingstak?

Både enkelte av de tidligere deltakerne og noen av de ansatte vi intervjuet mener volumet på bosettingene begynner å bli en utfordring i kommunen. Det pekes på at det så langt har fungert relativt godt, men at det muligens finnes en grense i systemet for hvor mange som kan bosettes:

Det er komplekst det vi står oppi nå. Plutselig så endrer ting seg. Og vi har det ikke spesielt krevende her, for vi har vært gode lenge. Vi har godt samarbeid og et system som er oppe og går. Alle etatene kjenner alle, og vi eier dette selv på en måte. Men nå endrer bilde seg, delvis fordi vi nå får så innmari mange. (Ansatt, kommunen)

Både ansatte i barne- og familietjenestene i kommunen og representanter fra skole og barnehage peker på at det er en ekstra utfordring at en stadig større andel av de som blir bosatt er barn. I tillegg har omtrent 30 prosent av alle nyfødte i kommunen nå innvandrerforeldre, sies det i flere av intervjuene. En sier:

Fra og med 2012 så har det vært jevnt flere, men høster 2014 og våren 2015 så fikk vi 80 nye barn på veldig kort tid. Familiegjenforeninger og flyktninger. Vi fikk veldig, veldig mange barn. Så de siste årene har vært noe helt annerledes enn det vi har sett før. Det har kommet mange små nå. Mange under skolealder. Og vi må prioritere dem. Det er en stor utfordring. Det er krevende og det er klart at det går på bekostning av noe. (Ansatt, kommunen)

Det pekes også på at det er en utfordring at kommunen har fått et mottak for enslige mindreårige som drives av en privat aktør. Det omtales som *en helt annen materie å jobbe med*, og er et eksempel på områder som nedprioriteres fordi de ikke har kapasitet. *Det er ikke et godt nok tilbud de har og det er ikke bra, for dette er noen av de mest sårbare ungene vi har. Jeg som har jobbet med dette i mange år vet at det er dårlig business.* Det pekes på at det er vanskelig å følge opp alle:

Vi får ting veldig godt i Florø, men vi som mange andre har fått prøvd oss nå når det har kommet så mange. Og til en viss grad kan man jobbe med det man har, man kan tenke nytt og være løsningsorientert. Men det går bare til et visst punkt og så renner det over. Og da blir folk utslitt. Det er en balansegang. (Ansatt, kommunen)

Ansatte fra ulike områder i kommunen nevner barne- og familietjenesten generelt, og helsestasjonen og helsesøster spesielt, som en svært viktig ressurs i arbeidet med flyktninger i kommunen. Samtidig mener flere at dette er et område som har fått for lite midler de siste årene:

Helsestasjonen møter alle foreldrene og alle ungene opp til 18 år. Det er faktisk ganske mange! Men så er det de andre delene av innvandrerarbeidet i denne kommunen som blir utbygd. Skolen blir stor. Integreringsavdelingen blir kjempestor. Andre får tre nye stillinger, eller fire for den saks skyld, mens helsestasjonen sitter igjen med det samme som før omtrent. Det henger ikke i hop. Du kan si at jobb er viktig, men ungene – det er veldig viktig også. Og spesielt hvis foreldrene ikke får en jobb – da er det viktig at det er noen som har et overblikk over hvordan det går med ungene. (Ansatt, kommunen)

Til tross for at kommunen har bosatt mange flyktninger de siste årene, og til tross for at noen få av dem vi intervjuet mener kommunen bør stoppe opp bosettingen helt, er det generelle inntrykket at ansatte i kommunen fremdeles har lyst til å *delta på dugnaden* og ta imot flyktninger fremover. Det vises for eksempel til at det i perioder med mye trykk på mottakssystemet er ekstra viktig med kommuner som tar i mot slik at folk slipper å vente unødvendig lenge på å få en bosettingskommune, men heller kan komme i gang med livet i Norge.

6. Oppsummering og anbefalinger

I dette avslutningskapitlet vil vi oppsummere hovedtrekk fra evalueringen og peke på hvor det etter vår vurdering er et forbedringspotensial. Vurderingene og anbefalingene for det videre arbeidet bygger på de kildene vi har hatt i dette evalueringsarbeidet:

- Tilgjengelig statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)
- Breddeundersøkelsen til flyktninger bosatt i Flora fra 2004 til 2015 - både de som fortsatt bor i kommunen og flyktninger som har flyttet fra kommunen
- Kvalitative intervjuer med et utvalg flyktninger – samme målgruppe som i breddeundersøkelsen
- Kvalitative intervjuer med ansatte ved innvandrersenteret og andre offentlige og private virksomheter som samarbeider på flyktningfeltet
- Innspill fra to arbeidsseminarer med deltakelse fra ansatte, brukere og samarbeidsparter

I tillegg til disse datakildene har vi trukket inn tidligere forskning på feltet, kommunale dokumenter som kan belyse situasjonen og medieoppslag. Evalueringsrapporten fra 2012 har også vært en viktig kilde – ikke for å vurdere situasjonen i dag, men for å vurdere hva som eventuelt er endret på de fem årene som er gått siden den forrige evalueringen. Selv om rapporten fra 2012 hadde fokus på hele flyktning- og innvandrerarbeidet, mens den siste evalueringen har fokus på introduksjonsprogram og integrering, er det mange overlappende tema.

Vi vurderer det samlede datamaterialet i denne evalueringen som omfattende. Vi skulle selvsagt gjerne hatt større oppslutning om spørreskjemaundersøkelsen til flyktninger som har vært bosatt i kommunen, men som vi også har understreket tidligere i rapporten: Det er ikke uvanlig at oppslutning om brukerundersøkelser blir lavere enn ønskelig. Samtidig er det viktig å understreke at gruppen som har svart er representativ for flyktninger som er bosatt i perioden. Det gjør at materialet alt i alt vurderes som godt egnet til å foreta vurderinger og trekke slutninger.

Anbefalingene fra rapporten i 2012

Evalueringsrapporten *Fra flyktning til floraværing?* (Svendsen og Berg 2012) inneholder anbefalinger for det videre arbeidet i kommunen. Mange av anbefalingene har imidlertid relevans også for det som er hovedfokus i denne rapporten. Vi vil derfor starte dette avslutningskapitlet med å gå tilbake i tid og se nærmere på hva vi sa for fem år siden og bruke

dette som et utgangspunkt for en drøfting av situasjonen i dag og for vurderinger av hvor det er forbedringspotensial.

Anbefalingene fra 2012 handler både om overordnede spørsmål og konkrete tema der vi ser behov for endringer. På et overordnet nivå pekte vi på behovet for en tydeliggjøring av sektoransvaret når det gjelder arbeid og bolig. Her understreket vi behovet for at de lokale fagmyndighetene for de to områdene i større grad måtte på banen: Boligkontor og NAV. Dette ble også understreket under anbefalingene for de ulike deltemaene. Det andre overordnede temaet vi pekte på var behovet for bedre samarbeid og flere møteplasser for ansatte som jobber med flyktningrelaterte oppgaver i kommunen. Begge de overordnede temaene berører problemstillinger som har vært i fokus også i denne rapporten. Bolig og arbeid har stor betydning for integrering, og det tverrfaglige samarbeidet bidrar til å utnytte ressurser på tvers for å bidra til best mulig integrering. I 2012-rapporten kommenteres dette på følgende måte:

Det er imidlertid viktig å understreke at ansvaret for kommunens arbeid overfor flyktninger og innvandrere er et ansvar Innvandrersenteret deler med flere – både offentlige etater, private aktører og frivillige organisasjoner – og ikke minst folkevalgte organer. Det offentlige har et ansvar for å legge til rette, men et vellykket bosettings- og integreringsarbeid forutsetter at mange ulike aktører kommer på banen. (Svendsen og Berg 2012, side 50)

Evalueringen som er gjennomført i 2016 viser at kommunen har klart å ta tak i disse utfordringene. I intervjuene med ansatte ved innvandrersenteret kommer det fram at samarbeidspartnere i kommunen i mye større grad er «på» når det gjelder det kommunale flyktningarbeidet. På de to områdene som særlig ble løftet fram i 2012, ser vi at boligkontoret i dag er en mer aktiv og tydelig aktør i bosettingsarbeidet, og vi ser at NAV tar en mer aktiv rolle når det gjelder kvalifisering og rekruttering opp mot arbeidslivet. Vi ser fortsatt at det er potensial for forbedringer, men som overordnede problemstillinger har kommunen greid å ta tak i disse utfordringene.

Når vi ser på de konkrete deltemaene, pekte rapporten fra 2012 på fem tema det var særlig behov for å jobbe videre med:

1. Arbeid
2. Bolig
3. Introduksjonsordningen
4. Økt fokus på barn og unge
5. Integreringstiltak

Av disse er det tema 3 (introduksjonsordningen) og tema 4 (integreringstiltak) som er hovedfokus i denne rapporten. I tillegg ser vi klart at tema 1 (arbeid) er sentralt fordi arbeid er et mål for det som skjer i introduksjonsprogrammet og fordi arbeid spiller en sentral rolle for integrering. Så vil selvsagt også de andre punktene ha betydning. Vi ser for eksempel at

boligspørsmålet har betydning for spørsmålet om flytting, og vi ser at barn og unges situasjon står sentralt i vurderingen av integreringsspørsmålet. Men selv om det er et sterkt element av at «alt henger sammen med alt», vil vi i fortsettelsen konsentrere oss om de temaene som i særlig grad overlapper med temaene i 2016-evalueringen: Erfaringene med introduksjonsprogrammet, deltakelse i arbeidslivet og integreringsspørsmålet. Disse temaene henger sammen – og de har betydning for om flyktningene blir boende i Flora eller om de flytter eller ønsker å flytte. Her vil også utdanning være et sentralt tema. Og: både spørsmålet om arbeid og videre utdanning har betydning for flyttespørsmålet. Dette er tema som vi vil fokusere på i denne avsluttende drøftingen.

Introduksjonsprogrammet

Flora kommune var tidlig ute med å innføre et heldags introduksjonsprogram for flyktninger. Den første gruppa startet på intro i 2003, men også før dette hadde Flora kommune tilbud med mange av elementene som nå er hjemlet i introduksjonsloven. Det er imidlertid viktig å understreke at programmet har gjennomgått endringer i løpet av årene. Noen av endringene har sammenheng med endringer i de nasjonale føringene. Andre endringer handler om de lokale tilpasningene av programmet. Et hovedinntrykk fra både breddekartleggingen, de kvalitative intervjuene og tilgjengelig statistikk er at Flora kommune tilbyr et solid introduksjonsprogram som har vært i kontinuerlig utvikling. Det har blitt flere timer og et bredere fagtilbud. Dette blir understreket av både deltakere og ansatte. Introduksjonsprogrammet som system anses som avgjørende for en god start, i tillegg vurderer deltakerne gjennomføringen i Flora som god. De er fornøyd med norskundervisningen, de synes det er et veldig godt miljø på innvandrersenteret, og de fleste opplevde at de hadde fått god oppfølging og rådgivning.

Også de ansatte mener programmet treffer bedre nå. Her trekker de blant annet fram at introduksjonsprogrammet i dag er bedre tilpasset arbeidslivet gjennom mer utstrakt og variert bruk av praksis. Dette var et av områdene 2012-rapporten pekte på som hadde et et forbedringspotensial. Det var særlig to punkter som ble løftet fram: Det ene var behovet for et større fokus på arbeidspraksis i løpet av introduksjonsperioden. Det andre handlet om behovet for et tettere samarbeid med NAV både på tiltakssiden og for å sikre kontinuitet for dem som trenger ytterligere kvalifisering etter avsluttet introduksjonsordning. På begge disse områdene har det skjedd forbedringer, men på det siste punktet tyder intervjuene med både flyktninger og ansatte på at det fortsatt er en vei å gå. Det samme gjelder et punkt fra 2012-evalueringen om kartlegging og vurdering av tidligere utdanning – på alle nivå. Her etterlyses det (særlig i intervjuene med flyktningene) et mer systematisk kartleggingsarbeid, og det pekes på at det er behov for større differensiering innenfor introduksjonsprogrammet for å ivareta de ulike behovene deltakerne har innenfor opplæringen.

Punkter som går igjen som forbedringspunkter, er følgende:

- Det er for store nivåforskjeller i klassene. Det etterlyses derfor mer differensiering. Noen mener også at opplegget er for slapt, de savner flere timer, flere fag, mer progresjon.
- Det etterspørres en større grad av individuell tilrettelegging hvor tidligere utdanning og erfaring blir vektlagt, hvor opplegget i programmet er mer tilpasset den enkeltes nivå, og hvor veiledning om veien videre etter intro er mer individualisert.
- Inntrykket er at individuelle planer kan brukes mer aktivt enn det som er tilfelle i dag. Dette settes også i sammenheng med elevenes motivasjon. Fra lærersiden pekes det på at en aktiv plan med tydelige mål vil kunne fungere motiverende.
- Det etterspørres mer kompetanse blant de ansatte, for eksempel om hvilke muligheter deltakerne har etter introduksjonsordningen.
- Enkelte etterlyser en større grad av sensitivitet og forståelse for deltakernes forhistorie og erfaringsbakgrunn.

Det er imidlertid viktig å gjenta hovedinntrykket fra vår undersøkelse: Både deltakere og ansatte mener introduksjonsprogrammet i all hovedsak fungerer bra. De punktene som trekkes fram som forbedringspunkter handler i første rekke om bedre differensiering. Tilbudet i Flora har klart å lage et introduksjonsprogram som passer for den «jevne deltakeren». Dette bekreftes også i breddeundersøkelsen. Vi får inntrykk av at de har jobbet godt for å få til opplegg for de svakeste, for eksempel Alfagrupper. Den gruppa som skiller seg ut ved å være minst fornøyd både i breddeundersøkelsen og i intervjuene, er helt klart deltakere med mest utdanning fra før. Dette er en gruppe som både innholdsmessig og med hensyn til progresjon kunne vært utfordret mer og som kunne hatt et potensial for å komme lenger i løpet av intro-perioden. Her ser vi imidlertid et dilemma. Det er allerede deltakere som sliter med å følge med på dagens program, samtidig som det altså er deltakere som etterlyser mer å strekke seg etter. Her bør det etter vår vurdering brukes mer ressurser på å nivådele for å tilpasse bedre og gjennom dette gjøre det mer effektivt for alle. Utfordringen på kort sikt kan være at en sterkere differensiering (etter nivå) innebære mindre klasser, noe som vil koste mer. På den annen side kan et mer effektivt løp for hele gruppa, bety innsparinger på litt lenger sikt gjennom at flere når et nivå som gjør dem kvalifisert for jobb eller videre utdanning. Her blir det også viktig å ha fokus på overgangen fra intro til arbeid, og overgangen fra intro til videre utdanning.

Fra intro til utdanning

Den nasjonale målsettingen for introduksjonsprogrammet er at minst 70 prosent av deltakerne skal komme i arbeid eller starte et utdanningsløp etter at de har avsluttet intro. Flora ligger under dette måltallet i dag, men ser vi dette i et lengre tidsperspektiv er bildet mer nyansert. Når det gjelder utdanning, viser statistikken at de fleste av dem som fortsetter i et utdanningsløp etter intro, begynner i videregående skole. I intervjuundersøkelsen derimot snakkes det mye om grunnskoleopplæring. Mange flykninger har, på grunn av krig og flukt, fått avbrutt sin skolegang og har derfor behov for grunnskoleopplæring gjennom

voksenopplæringen. I vårt intervjumateriale finner vi imidlertid flyktninger med svært ulik utdanningsbakgrunn – også personer med både videregående og høyere utdanning fra hjemlandet. Selv om det siste er unntaket ser vi en tendens til at «alle» som ønsker å gå videre på skole sluses over på grunnskole for voksne. Intervjumaterialet kan gi inntrykk av dette. En utfordring kan være at det er vanskelig for flyktningene å få dokumentert utdanning tatt i hjemlandet. Dette kan forklare at mange har behov for klasser i grunnskolefag for å få vurdert sitt nivå og for å kvalifisere for inntak i videregående skole. Her er det imidlertid viktig å påse at ikke elevene settes inn i grunnskoleklasser med nivå som spiker fra «nesten ingen skolegang» til de som i første rekke har behov for en vurdering av nivå før de søkes videre i utdanningssystemet.

EGF-klasse (eksamensrettet grunnskolefag) er et godt virkemiddel som Flora har brukt aktivt gjennom flere år. Her vil vi oppfordre kommunen til å videreutvikle tilbudet og også tilby såkalte kombinasjonsklasser der det gis anledning til å ta grunnskolefag samtidig som man tar videregående opplæring. Opplæringsloven åpner nå for en slik mulighet, noe som kan være aktuelt for elever som har fullført grunnskole i hjemlandet, men som likevel har «huller» eller mangler fag som kreves i det norske systemet. I Flora bør det ligge godt til rette for en slik videreutvikling siden kommunen allerede har et godt samarbeid med fylkeskommunen på utdanningsområdet. Utfordringen til Flora er derfor å ta i bruk et større spekter av tiltak, slik det åpnes for i opplæringsloven: EGF-klasse, innføringsklasse og kombinasjonsklasse. Dette vil svare på noe av det som kommer fram i intervjuene med tidligere deltakere på intro, som savner et mer tilpasset utdanningstilbud etter avsluttet introduksjonsprogram.

Deltakelse på arbeidsmarkedet – en viktig integreringsfaktor

Evalueringen i 2012 understreket betydningen av arbeid og utdanning for integreringen av flyktninger i Flora. Det pekes også på at dette har betydning for om flyktninger og innvandrere ønsker å bli i Flora eller ikke. Både i 2012 og i 2016 er utfordringer knyttet til arbeid og sysselsetting et sentralt punkt. Det pekes på at arbeidsinnvandrere utgjør en konkurransefaktor innenfor flere sektorer. Mange arbeidsplasser prioriterer arbeidsinnvandrere framfor flyktninger når de skal rekruttere nye arbeidstakere. Dette kommer tydelig fram i intervjuene med flyktningene, og det bekreftes langt på vei i intervjuene med NAV og representanter for lokalt næringsliv.

Som forklaring på at arbeidsinnvandrere ofte foretrekkes, blir det trukket fram at mange av dem har en spisskompetanse som det lokale næringslivet trenger – en spisskompetanse mange flyktninger mangler. Vårt materiale bekrefter delvis dette, men bare delvis. Arbeidsinnvandrere ansettes i ulike deler av arbeidsmarkedet – både som faglært og ufaglært arbeidskraft. Det bør med andre ord være et potensial for å ansette flyktninger som allerede bor i kommunen i noen av disse jobbene. Det bør løftes fram som et konkurransefortrinn at flyktninger har gjennomført et toårig introduksjonsprogram, med fokus på både norskopplæring og kunnskaper om det norske samfunnet. I tillegg er flyktningene etablert i kommunen, noe som øker sannsynligheten for at de blir boende dersom de får en tilknytning

til arbeidslivet. Dette bekreftes helt klart av spørreskjemaundersøkelsen og av intervjuene vi har gjort med flyktingene.

I intervjuene vi har hatt med representanter for ulike deler av det lokale arbeidslivet, ble de utfordret på dette punktet. Hvorfor ansetter de ikke flyktinger som allerede bor i kommunen? Her kommer det fram at enkelte har reflektert lite over dette. Rekruttering til mange av stillingene innenfor privat sektor skjer via nettverk og i form av kontraktarbeid. Det betyr i praksis at det lokalt kan være liten kontroll med tilsettingsprosessen, noe som kan gå ut over grupper som ikke allerede er «innenfor».

Også NAV ser at det kan være behov for et mer målrettet rekrutteringsarbeid der flyktingenes fortrinn blir løftet fram. De understreker imidlertid at det også bør satses mer på å gjøre flyktinger med konkurransedyktige gjennom å satse på utdanning som kvalifiserer for yrker der det er et arbeidskraftbehov. Dette ble også tatt opp i rapporten fra 2012, selv om fokus den gang i større grad var på arbeidsmarkedstiltak – ikke formell utdanning. Et økende krav om faglært arbeidskraft innenfor alle sektorer og på alle nivå, gjør at en systematisk satsing på fagopplæring kan være et viktig tiltak for å kunne konkurrere om jobber innenfor sektorer med et stort arbeidskraftbehov. For jobber som krever utdanning på høgskole- og universitetsnivå, er det vanskelig å få dette i Flora, men innenfor fylket vil det være mulig å utdanne seg til yrker innenfor for eksempel helse- og omsorgssektoren, skole- og barnehage og innenfor yrker som krever ingeniørfag.

Rapporten fra 2012 understreker behovet for en kartlegging av hvem de arbeidsledige er, hva slags erfaringsbakgrunn de har og hvordan det kan legges gode kvalifiseringsplaner. Ut fra undersøkelsen i 2016 er det vanskelig å se at dette er fulgt opp systematisk. Manglende tiltak for å kvalifisere flyktingene er fremdeles en utfordring mange av de ansatte snakker om. Arbeidsledighetstallene indikerer også at dette er et punkt det bør jobbes videre med – både på et individuelt og et strukturelt nivå. Det individuelle handler om den enkelte flyktings kvalifiseringsløp for å bli mer konkurransedyktig på arbeidsmarkedet. På et strukturelt nivå handler det å lage gode systemer for å fange opp behov og tilby relevant kvalifisering. I tillegg handler det selvsagt også om å ha et særskilt fokus på flyktingene i rekrutteringsprosessen. Her vil NAV spille en nøkkelrolle i samarbeid med innvandrersenteret.

De nasjonale evalueringene av introduksjonsordningen peker på at overgangen mellom introduksjonsprogram og arbeidsliv er en akilleshæl. Å sikre gode systemer for å fange opp deltakerne, blir løftet fram som et generelt råd. Flora har langt på vei slike systemer i dag, men evalueringen tyder på at det må jobbes mer med oppfølgingen og at det i de individuelle planene må legges mer vekt på å øke flyktingene formalkompetanse. Her etterlyses det et sterkere fokus på fagopplæring som kvalifiserer til arbeid innenfor sektorer der kommunen har et behov for faglært arbeidskraft. Som en av de ansatte sa, så må vi *satse* hvis vi mener alvor med at flest mulig skal ut i jobb og bli økonomisk selvstendig. For mange er det ikke nok med et tiltak, et kurs eller en praksisplass. For mange vil det være mer omfattende og kostbare kvalifiseringsløp det er snakk om.

Vi har kalt denne rapporten *Fra arbeid til intro*. Flere av de ansatte vi har snakket med i kommunen spør seg imidlertid om arbeid er et realistisk mål for alle. Som en del av økt individuell tilrettelegging bør målsettingene også vurderes individuelt ut fra den enkeltes forutsetninger. Et siste punkt som har betydning for sysselsettingen av flyktninger er knyttet til holdninger. Både det lokale arbeidslivet, NAV, innvandrersenteret og den enkelte flyktning må ha et aktivt forhold til arbeidets betydning for både integrering, levekår og inntektssikring. Dette er også noe det pekes på i en rekke forskningsrapporter. Det må stilles krav – både til individ, næringsliv og det offentlige apparatet som jobber med integreringen av flyktninger.

Integrering

Integrering var et sentralt tema også i evalueringsrapporten fra 2012. Her blir det understreket at deltakelse på arbeidsmarkedet er sentralt når det gjelder den langsiktige integreringen. I tillegg etterlyses det flere møteplasser i kommunen der flyktninger kan møte andre i lokalbefolkningen. Det understrekes at aktiviteter og tiltak må ha et brukerperspektiv, og at det er viktig å skape inkludering i naturlige nettverk. Evalueringen i 2016 viser at Flora har lyktes på flere av disse punktene. I det store og hele er flyktningene som har deltatt i undersøkelsen fornøyd med Flora – de trives i kommunen og understreker at de har fått mye og god hjelp fra innvandrersenteret. Det fokuseres mye på integrering, noe både ansatte og flyktninger bekrefter. Flyktningene peker på at det har blitt flere arenaer i kommunen der man naturlig får kontakt med lokalbefolkningen, som språkkafe og fritidsaktiviteter. Frivilligsentralen nevnes som en viktig støttespiller i integreringsarbeidet.

Trivsel og god integrering henger tett sammen med spørsmålet om å flytte eller bli i kommunen. I intervjuundersøkelsen er det mange som sier at de opplever Flora som et trygt og godt sted å bo. I breddeundersøkelsen er *hensyn til barn og familie* oppgitt som hovedgrunnen til at respondentene ønsker å bli i Florø. Samtidig ser vi at manglende integrering på arbeidsmarkedet synes å være hovedgrunnen til at mange flytter fra kommunen. I diskusjonen rundt flytting delte vi opp erfaringene til de tidligere deltakerne ut fra om de hadde blitt eller flyttet, og ut fra om valgene ble gjort ut fra egne ønsker eller ikke. Denne oppdelingen viste for det første at Flora har lyktes med å skape et godt nærmiljø som mange ønsker å bli i. Vi pekte på godt samarbeid i kommunen, spredt bosetting og generelt godt inkluderingsarbeid som suksessfaktorer i denne sammenhengen. Vi pekte også på at en del flyktninger ønsket å flytte fra Flora etter en tid, uten at denne sekundærflyttingen nødvendigvis er problematisk eller uønsket.

En del av dem vi intervjuet hadde hatt gode år i Flora, men ønsket likevel å flytte etter en stund. Mange i denne gruppa flyttet for å få seg jobb et annet sted, noen skulle studere, og noen flyttet til venner eller familie. På den annen side viser materialet at det var to grupper som ikke hadde havnet i like ønskede situasjoner. Vi så at en gruppe opplever manglende sosial eller arbeidsmessig integrering i Flora, de ønsket å flytte, men hadde ikke lyktes med det. En annen gruppe er de som i utgangspunktet trivdes veldig godt i Flora, men som

opplever at de *måtte* flytte fra kommunen. Når man i kommunen snakker om å forebygge sekundærflytting, tenker vi at det i første rekke er disse to sistnevnte gruppene man bør snakke om. I den første av disse gruppene finner vi flyktninger som opplever ensomhet og marginalisering og som har stort behov for oppfølging– i den andre gruppa finner vi gjerne folk som er velintegrert sosialt sett, men som i tillegg må få en tilknytning til arbeidsmarkedet.

Anbefalinger

I rapporten fra 2012 formulerte vi avslutningsvis konkrete anbefalinger på fem områder: Arbeid, bolig, introduksjonsordningen, barn og unge og integreringstiltak. Som vi har understreket flere steder i denne rapporten har Flora tatt tak i disse anbefalingene og er på god vei på de fleste av områdene. Fokus i denne rapporten har vært på introduksjonsprogrammet og overgangen fra program til arbeid og utdanning. I forlengelsen av dette har vi også sett på den langsiktige integreringen av flyktninger i Flora, og vi har også sett nærmere på spørsmålet om sekundærflytting. Dette er tema som kommunen selv har ønsket fokus på fordi dette har stor betydning for den langsiktige integreringen, men kanskje også fordi dette er områder der Flora kommune selv ser at de har utfordringer. Vi er enig i at kommunen på disse områdene har et forbedringspotensial og vil peke på følgende tiltak for å møte disse utfordringene:

- Større differensiering innenfor introduksjonsprogrammet. Sikre at både elever med lite og mye skolebakgrunn får tilpasset opplæring som gjør at de får utnyttet sine ressurser og forutsetninger.
- Videreutvikle tilbud som allerede eksisterer og fungerer godt: Eksamensretta grunn-skolefag (EGF) og fagopplæringstilbudet innenfor helse- og velferdsfag
- Utvikle flere fagopplæringstilbud for å gjøre flere voksne flyktninger mer konkurransedyktige på arbeidsmarkedet. Bruke integreringstilskuddet til en målrettet satsing – i samarbeid med fylkeskommunen og lokalt arbeidsliv.
- Mer fokus på overgangen intro-arbeid. Videreutvikle samarbeidet med NAV om både videre kvalifiseringsløp og rekruttering til arbeid.
- Kartlegge utdanningsbehov og -muligheter for flyktninger som ikke fåe jobb etter avsluttet introduksjonsprogram. Vektlegge formell utdanning – ikke korte kvalifiserings-tiltak.
- Utfordre både lokalt næringsliv og offentlig sektor når det gjelder rekruttering av flyktninger til lokale jobber. Lage en forpliktende plan for å markedsføre flyktninger som framtidig arbeidskraft.
- Kartlegge flytteårsaker blant flyktninger som flytter fra Flora. Bruke kartleggingen til å bli bedre i stand til å forebygge flytting som kan oppleves som «unødvendig», men også til å legge til rette for flytting som er begrunnet i arbeid eller utdanning.
- Fortsatt innsats for å integrere flyktninger i Flora-samfunnet. Fravær av diskriminering er ikke det samme som inkludering. Utvikling av møteplasser må skje i et samarbeid mellom kommunen, frivillig sektor og flyktningene selv.

Samtlige av disse anbefalingene handler om å bedre integreringsforutsetningene for flyktninger som bosettes i Flora. Sentrale stikkord er differensiering og skreddersøm, mer målretting og en mer systematisk bruk av individuelle planer (opplæringsplaner, kvalifiseringsplaner). Fokus på arbeid er sentralt både i nasjonale og kommunale planer. Samtidig er det viktig å se at veien til arbeid i mange tilfeller går via ulike former for formell kvalifisering. Her er kommunen på god vei, men vi ser fortsatt at det er behov for å videreutvikle tilbudene for at flere kan oppnå fagbrev eller få studiekompetanse. Dette er en oppgave som forutsetter samarbeid mellom kommunen og fylkeskommunen på utdanningssiden, og med NAV og lokalt næringsliv på rekrutteringssiden. Det forutsetter også at ulike offentlige og private aktører jobber tettere sammen – med et fokus på den langsiktige integreringen. Her må også lokalsamfunnet mobiliseres for skape forutsetninger for aktiv deltakelse og inkludering. Sist med ikke minst må det legges til rette for at flyktningene selv får en aktiv rolle i sin egen integreringsprosess. I denne evalueringen er flyktninger fra Flora invitert til å dele erfaringer. I det daglige arbeidet kan lignende metoder brukes for å skape større treffsikkerhet i arbeidet og bidra til å ansvarliggjøre den enkelte.

Referanser

- Berg, B. og M. Thorseth (1995). *Kommunalt flyktningarbeid i endring*. Trondheim: SINTEF.
- Berg, Thorshaug, Garvik, Svendsen og Øiaas (2012): *Hvorfor mangfold? En studie av ulike forståelser og praktiseringer av mangfold*. NTNU Samfunnsforskning.
- Djuve, A. B. og H. C. Kavli (2015). *Ti års erfaringer. En kunnskapsstatus om introduksjonsprogram og norskopplæring for innvandrere*. Fafo-rapport 2015:26.
- Lillegård, M. og A. Seierstad (2013). *Introduksjonsordningen i kommunene. En sammenligning av kommunenes resultater*. SSB, rapporter 55/2013
- Proba samfunnsanalyse (2015). *Samarbeid mellom fylkeskommunen og NAV om videregående opplæring for voksne arbeidssøkere*. Proba-rapport 2015 – 04.
- Svendsen, Stina og Berit Berg (2012) *Fra flyktning til floraværing? Evaluering av flyktning- og innvandrerearbeidet i Flora kommune*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Thorshaug og Valenta (2012): *Et arbeidsmarked for alle? Innvandreres innpass og stilling på det norske arbeidsmarkedet*. NTNU Samfunnsforskning.
- Valenta, Marko. (2008a) *Finding friends after resettlement. Social networks and everyday life of Immigrants in Norway*. NTNU. Trondheim.
- Valenta, Marko. (2008b) Hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet. *Søkelys på arbeidslivet*. vol. 25 (3).
- Valenta, Marko. (2007) The daily life and social integration of immigrants in the city and the small town – evidence from Norway. *International Journal on Multicultural Societies*. vol. 9 (2)

Vedlegg

- Informasjonsskriv intervjuundersøkelse
- Intervjuguide til tidligere deltakere
- Intervjuguide til ansatte
- Informasjonsskriv, spørreskjemaundersøkelse (norsk)
- Informasjonsskriv, spørreskjemaundersøkelse (eksempel på oversettelse: tigrinja)
- Veileder til spørreskjema (norsk)
- Veileder til spørreskjema (eksempel på oversettelse: tigrinja)
- Spørreskjema
- Godkjenning fra NSD

Intervju om introduksjonsprogrammet og flyktningarbeidet i Florø

Flora kommune har siden 2004 hatt 350 deltakere i sitt introduksjonsprogram. Nå ønsker kommunen å undersøke hvordan det har gått med deltakerne og hva dere syns om introduksjonsprogrammet. Alle 350 deltakere vil derfor i løpet av sommeren få et spørreskjema i posten som vi håper dere kan fylle ut. I tillegg ønsker vi at 30 deltakere kan stille til eget intervju.

Siden du har gått i introduksjonsprogrammet i Florø spør vi deg om du har lyst til å være med på intervju. Vi håper du kan tenke deg det, og en forsker fra NTNU Samfunnsforskning vil da snakke med deg i ca. 1 time. Spørsmålene vil for eksempel handle om:

- Hva gjorde dere i introduksjonsprogrammet?
- Likte du introduksjonsprogrammet?
- Var det nyttig?
- Hva kunne vært bedre?
- Hva har du gjort etter at du var ferdig?
- Hva gjør du nå?
- Hva er bra med å være flyktning i Florø? Hva er dårlig?

Du bestemmer hvor du og forskeren skal møtes (hun/han kan komme hjem til deg, dere kan møtes på KF Innvandrarsenteret eller et annet sted i byen). Hvis du vil bruke tolk i intervjuet så gi beskjed. Det er helt frivillig å være med. Alle opplysningene du gir vil bli anonymisert. Det betyr at forskeren ikke har lov til å si hvem som har sagt hva til kommunen eller i en skriftlig rapport. Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du kontakter oss via e-post eller telefon (eventuelt SMS). Ta gjerne kontakt om du har noen spørsmål også.

Vennlig hilsen,

Stina Svendsen og Silje Jansen Nybø

Stina Svendsen
NTNU Samfunnsforskning
Tlf: 73 59 68 36
Mobil: 975 33 461
E-post: stina.svendsen@samfunn.ntnu.no

Intervjuguide – deltakere i introduksjonsprogrammet

Kartlegge litt bakgrunnsinformasjon;

- Nasjonalitet, alder, familiesituasjon, botid i Norge, utdannings-/arbeidssituasjon
- Når var du på intro – hvor lenge
- Bodd på mottak/andre steder i Norge – ønsket selv bosetting i Florø?

Beskrivelser av innholdet i intro:

- Hvilke fag hadde du? Omfang/antall timer?
- Likte du fagene?
- Likte opplegget generelt?
- Nivå på undervisningen?

Hvordan fungerte introduksjonsprogrammet for å:

- lære norsk
- Innføring om det norske samfunnet
- som arena for å møte folk
- komme seg videre

Hva var mest nyttig?

Hva var minst nyttig?

Hva burde det vært mer – mindre av?

I hvilken grad ble programmet individuelt tilpasset?

Grad av brukermedvirkning?

Individuell tilrettelegging ut fra behov - ønsker? (ut fra familiesituasjon, helse, alder osv)

Ble det tatt hensyn til tidligere erfaringer/utdanning?

Ble det utviklet en individuell plan

- Ble den brukt aktivt
- Hvem formulerte målene
- Ble målene nådd – hvorfor/hvorfor ikke
- Syns du det er viktig med en IP?

Hvordan var innvandrersenteret/lærerne/skolemiljø o.l.?

- Kontakt med ansatte?
- I hvilken grad fikk man informasjon?
- Var det tett oppfølging?

Egeninnsats

- Hva gjorde du selv for å nå målene?
- Ville du lagt det opp annerledes i dag? Lagt inn mer innsats for eksempel?
- Brukt mye tid på lekser?

Oppsummert:

- Ditt generelle inntrykk av introduksjonsprogrammet i Flora?
- Hva var spesielt bra?
- Hva burde vært annerledes?

Hvordan vil du beskrive tida etter introduksjonsprogrammet?

- Hva gjorde du rett etter at du var ferdig?
- I hvilken grad hadde programmet gitt kvalifisering?
- Behov for videre kvalifisering?
- Hva gjør du nå?
 - Hva slags type jobb/utdanning?
 - Relevant ut fra tidligere kompetanse?

Hvilken tilknytning til samfunnslivet for øvrig har de tidligere deltakerne?

Hvilke erfaringer har brukerne gjort seg i ettertid som kan bidra til å gjøre programmet mer relevant og treffsikre?

Hva har vært utfordringene i ettertid?

Flytte/bo

Hvorfor valgte du å flytte/bli i kommunen etter endt program?

Kunne kommunen gjort noe sånn at du heller hadde valgt å bli boende?

- Hva er bra med å være flyktning i Florø? Hva er dårlig?
- Hva bør kommunen gjøre?

Ellers noe du vil si?

Intervjuguide – ansatte/sentrale aktører i arbeidet med introduksjonsordningen

- Informantens arbeidsoppgaver /erfaring med flyktningarbeid
- Rolle i introduksjonsprogrammet – og i flyktningarbeidet generelt

- Hva fungerer godt i introduksjonsordningen pr i dag?
- Hva fungerer ikke så godt?
- Hva er de største utfordringene?
- Hva burde vært gjort annerledes?

- Oppfølging av deltakere i introduksjonsprogrammet?
- Samarbeid med andre aktører i kommunen?
- Hva er innholdet i introduksjonsprogrammet pr i dag?
- Endringer over tid når det gjelder innholdet i programmet?

- Opplevelse av hva som skjer med deltakerne etter endt introduksjonsprogram
- I hvilken grad blir deltakerne kvalifisert for videre arbeid/utdanning?
- Videre arbeids-/utdanningskarriere for deltakerne?
- Hvordan fungerer overgangen fra introduksjonsprogrammet til arbeid/utdanning?
- Endringer over tid når det gjelder resultater fra introduksjonsprogrammet?
- Tanker om årsaker til eventuelle endringer?

- Integrering i lokalsamfunnet?
- Tanker om hvorfor mange flytter?
- Konkrete tiltak for å få flyktninger til å ønske å forbli i kommunen?
- Konkrete tiltak for bedre inkludering?

Undersøkelse om introduksjonsprogrammet og flyktingarbeidet i Flora kommune

Flora kommune har siden 2004 hatt 350 deltakere i sitt introduksjonsprogram. Nå ønsker kommunen å undersøke hvordan det har gått med deltakerne og kartlegge hva de mener om programmet.

Målet med undersøkelsen er å evaluere introduksjonsprogrammet og kommunen sitt integreringsarbeid for å gjøre forbedringer. **Alle dere som har deltatt i introduksjonsprogrammet i Flora får derfor nå et spørreskjema i posten som vi håper dere vil fylle ut.**

Spørreskjemaet inneholder spørsmål om situasjonen din per i dag, og om dine erfaringer med introduksjonsprogrammet i Flora. Vi vil gjerne høre hva du opplevde som positive og negative sider ved programmet, og i hvilken grad det har hatt relevans for det du har gjort videre.

Det er helt frivillig å delta i undersøkelsen. Det du svarer i spørreskjemaet behandles **konfidensielt**, noe som betyr at ingen får vite hva du som enkeltperson har svart. Undersøkelsen gjennomføres av NTNU Samfunnsforskning i Trondheim, og det er forskere der som vil lese de utfylte skjemaene. Alle data som viderefremmes til Flora kommune eller i den skriftlige rapporten vil være **anonymisert**. Du kan trekke deg fra undersøkelsen når som helst om du ønsker det, også etter at du har svart på spørreskjemaet.

Vedlagt finner du spørreskjemaet der du skal svare. Det er en fordel om du svarer på så mange spørsmål som mulig, men vi vil gjerne ha skjemaet ditt selv om du ikke svarer på alle spørsmålene. Om du vil si mer enn det er plass til i skjemaet så legg gjerne ved et eget ark.

Vi ber om at du besvarer spørreundersøkelsen så snart som mulig, og senest innen 14 dager etter at du mottok den.

Alle som besvarer skjemaet og returnerer det til oss er med i trekningen om en iPad Air 2, 64 GB.

Hvis du har noen spørsmål eller trenger tolk eller annen hjelp til utfyllingen så ta kontakt med Stina Svendsen på tlf 975 33 461 eller på e-post: stina.svendsen@samfunn.ntnu.no

Vi håper du vil delta i undersøkelsen. Det er veldig viktig for oss å få vite hva dere som har deltatt i introduksjonsprogrammet mener.

Med vennlig hilsen

Berit Berg, Marko Valenta og Stina Svendsen

NTNU Samfunnsforskning, Trondheim

ቅየሳ ብዛዕባ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራምን ስራሕ ስደተኛታትን ኣብ ፍሉራ ኮሙነ

ፍሉራ ኮሙነ ካብ 2004 ኣትሒዙ 350 ተሳተፍቲ ኣብ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ኔሮሞ። ሕጂ ከኣ ኮሙነ ከጻፊ ደልዩ ኣሎ እዞም ተሳተፍቲ ከመይ ከምዘኹዱ፣ ንሳቶም ከኣ ብዘዕባ እቲ ፕሮግራም እንታይ ከምዘብሉ። እዚ ቅየሳ ዕላማኡ ንኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ምግጋምን ከምኡውን ኮሙነ ዘካየዱ ስራሕ ስደተኛታትን፣ ምእንታን ምምሕያሻት ክግበረሉ። ስለዚ ኩላትኩም ተሳተፍቲ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ኣብ ፍሉራ ሕጂ ናይ ሕቶታት ፎርም ከወሃቡም እዩ ብፖስታ ዝሰደደልኩም፣ ተስፋ ንገብር ክትመልእዎ።

እዚ ፎርም ብዛዕባ ህሉው ኩነታት ኣብዚ እዋን እዚ፣ ከምኡውን ኣብ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ኣብ ፍሉራ ዝደለብካዮ ተመኩሮታት ዝትንክፍ ሕቶታት ዝሓዘለ እዩ። ንሕና ከኣ ኣብዚ ፕሮግራም ብናትካ ኣረኣእያ ኣወንታዊን ኣሉታዊን ሸነኻቱ እንታይ ኔሩ ከምትብልን፣ ከምኡውን ነቲ ድሕሪኡ ዝቐጸልካዮ ክሳብ ማዕረ ከንደይ ተዛማድነት ከምዘነበረ ከንሰምዕ ንደሊ።

ኣብዚ ቅየሳ እዚ ምስታፍ ምሉእ ብምሉእ ወለንታዊ እዩ። እቲ ኣብ ፎርም ትምልሶ ሕቶታት ብምስጢር ዝተሓዘ ስለዝኾነ፣ ዝኾነ ሰብ ንስኻ ከም ውልቀ ሰብ እንታይ ከምዘመለስካ ክፈልጥ ኣይክእልን እዩ ማለት እዩ። እዚ ቅየሳ እዚ ብ ክፍሊ መጽናዕቲ ሕብረተሰብ NTNU ኣብ ትሮንድህይም እዩ ዝካየድ፣ መርመርቲ እዮም ድማ ነዚ መልሶታት ፎርም ዘንብብዎ። ኩሉ ሓበሬታ ናብ ፍሉራ ኮሙነ ዝመሓላለፍ ወይ ኣብ ጽሑፋዊ ጽብጽብ ዝሰፍር መንነቱ ብምስጢር እዩ ዝተሓዘ። እንተደሊኻ ኣብ ዝኾነ ግዜ ካብዚ ቅየሳ ከተንሳሕብ ትኽእል ኢኻ፣ ዋላ ድሕሪ ፎርም ምምላሳካ ውን ከተንሳሕብ ትኽእል ኢኻ።

መምርሒ ወረቐት ኣተሓሕዝና ኣለና ምስዚ ወረቐት ንፎርም መምልኢ ዝኾነካ፣ ከምኡውን እቲ ትምልሶሉ ፎርም ንግዕሉ ውን። ብዝተኻእለካ መጠን ብዙሕ ሕቶታት እንተመለሰካ ሓጋዚ እዩ፣ ግን ዋላ ኳ ኩሉ ሕቶታት ኣይትመልሶ ፎርምካ ንደልዩ ኢና። እቲ ዘሎ ቦታ እንተይኣኺሉካ ከይተሰከፍካ ተወሳኺ ወረቐት ብምጥቃም ጽሑፍካ ኣተሓሕዞ።

እዚ ቅየሳ ሕቶታት ብዘተኻእለካ መጠን ኣብ ውሽጢ ዝሓጸረ ግዜ ክትምልሶ ንሓተካ፣ ካብቲ ዝተቐበልካሉ ከኣ ደንግዩ ተባሂሉ ካብ 14 መዓልታት ዘይሓልፍ።

ኩሎም ነዚ ፎርም መሊሶም ዝመልሱልና ከኣ ኣብ ዕጫ iPad Air 2, 64 GB ተሳተፍቲ ይኹኑ።

NTNU Samfunnsforskning, Trondheim

ዝኾነ ሕቶ ምስ ዝህልወካ ወይ ኣተርጓሚ ምስ ዘድልዩካ ወይ ካልእ ሓገዝ ንምምላእ እንተድልዩካ ምስ ስቲና ስቨንድሰን ብተሌፎን 97533461 ወይ ብ ኢሜይል stina.svendsen@samfunn.ntnu.no ተወክሰና።

ተስፋ ንገብር ኣብዚ ቅየሳ ክትሳተፍ። ንዓና ብጣዕሚ ኣገዳሲ እዩ ክንፈልጥ እቶም ኣብ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ትሳተፉ እንታይ ከምትብሉ ክንፈልጥ።

ምስ ምውቕ ሰላምታ

በሪት ቦርግ፣ ማርኮ ቫለንታን ስቲና ስቨንድሰን

NTNU መጽናዕቲ ሕብረተሰብ ትሮንድህይም ‘

Veileder til spørreskjema - norsk versjon:

UNDERSØKELSE OM INTRODUKSJONSPROGRAMMET OG FLYKTNINGARBEIDET I FLORA KOMMUNE

Denne veilederen er kun ment som en hjelp til å forstå spørsmålene i spørreskjemaet. Du skal ikke skrive noe på dette arket.

For å svare på spørsmålene bruker du spørreskjemaet på norsk.

På de åpne spørsmålene med bokser der man selv skriver tekst kan du velge om du vil skrive på norsk eller på et annet språk.

Tusen takk for at du er med på undersøkelsen og lykke til med utfyllingen!

A. Bakgrunnsspørsmål.

1: Kjønn

2: Alder

3: Hvor lenge har du bodd i Norge? Antall år.

4: Bodde du på asylmottak før du ble bosatt i Flora kommune?

5: Ønsket du å bli bosatt i Flora kommune?

6: Hvor er du fra? Velg en verdensdel.

7: Hvem bor du sammen med? (Bor du alene, sammen ektefelle/samboer, sammen med barn eller annet)

8: Hvilken utdanning hadde du før du kom til Norge?

Kryss av for det høyeste nivået du har tatt.

9: Hvilken utdanning har du nå?

Kryss av for det høyeste nivået du har tatt.

10: Når gikk du på introduksjonsprogram i Flora? Årstall fra – til.

B. Innholdet på introduksjonsprogrammet.

Innholdet på introduksjonsprogrammet har endret seg over tid og er lagt opp litt ulikt for hver deltaker.

1: Her vil vi at du krysser av for *alle* de fagene du hadde på introduksjonsprogrammet.

2: Hvor mange timer hver dag hadde du norskundervisning på introduksjonsprogrammet? Oppgi antall timer.

3: Var du fornøyd med norskundervisningen? Svaralternativene er «Veldig fornøyd», «litt fornøyd» og «ikke fornøyd»

4: Hvor mange timer undervisning hadde du *totalt* per dag på introduksjonsprogrammet? Oppgi antall timer.

C. Vurdering av introduksjonsprogrammet.

1: Fungerte introduksjonsprogrammet i Flora kommune godt for deg? Kryss av for om du er «enig» eller «uenig» i påstandene:

1. Introduksjonsprogrammet var viktig for å komme i arbeid
2. Introduksjonsprogrammet ga mulighet for videre utdanning
3. Introduksjonsprogrammet var viktig for å lære norsk
4. Introduksjonsprogrammet var viktig for å lære om det norske samfunnet
5. Introduksjonsprogrammet ga mulighet for å bli kjent med folk/få nettverk

2: Hvor fornøyd er du samlet sett med introduksjonsprogrammet du fikk i Flora kommune? (alternativer er «veldig fornøyd», «ganske fornøyd», «verken fornøyd eller misfornøyd», «litt misfornøyd» og «veldig misfornøyd»).

3: Her vil vi gjerne at du skriver litt om hva du mener var mest nyttig og minst nyttig på introduksjonsprogrammet, og hva du mener er viktigst med et introduksjonsprogram.

D. Brukermedvirkning og individuell plan.

1: Vi har satt opp noen utsagn/synspunkter om brukermedvirkning på introduksjonsprogrammet som vi vil at du skal vurdere ved å svare ja eller nei (eventuelt vet ikke/ikke relevant).

1. Det ble tatt hensyn til mine individuelle behov/min situasjon
2. Timeplanen ble tilpasset mitt faglige nivå
3. Det var god kontakt med de ansatte på KF Innvandrersenteret
4. Det var god oppfølging fra de ansatte på KF Innvandrersenteret

Alle deltakere i introduksjonsprogram skal ha en individuell plan som handler om hva opplæringen eller programmet skal inneholde for dem. Den skrives ofte sammen med en programrådgiver, og er en plan med mål for framtiden, mål for nivå i norsk og lignende.

2: Ble det laget en individuell plan for deg på introduksjonsprogrammet?

3: Hvis du hadde en individuell plan vil vi gjerne at du svarer svar ja eller nei (eller vet ikke/ikke relevant) på følgende påstander:

1. Den individuelle planen ble brukt aktivt
2. Jeg nådde målene i planen
3. Jeg bestemte selv hva som skulle være målene i planen
4. Den individuelle planen tok utgangspunkt i den utdanningen eller arbeidserfaringen jeg hadde fra før
5. Jeg mener den individuelle planen var nyttig

4: Hvor mye tid brukte du vanligvis på lekser da du gikk på introduksjonsprogrammet? Kryss av for antallet timer pr dag.

E. Tida etter introduksjonsprogrammet.

1: Hvordan vil du vurdere dine norskkunnskaper? Vi ønsker å vite hvordan du vurderer kunnskapsnivået ditt på 3 ulike tidspunkt:

- Før du startet på introduksjonsprogrammet
- Rett etter at du var ferdig med introduksjonsprogrammet
- Nå i dag

Kryss av for om kunnskapen din var/er «ingen», «litt», «ganske mye» og «veldig mye»

2: Hva gjorde du rett etter at du var ferdig med introduksjonsprogrammet? Her vil vi vite hva som var det første du gikk over til etter at du avsluttet introduksjonsprogrammet. Alternativene er:

- Arbeidsledig
- Jeg fikk jobb
- Jeg begynte på tiltak gjennom NAV
- Jeg begynte på grunnskole
- Jeg begynte på videregående skole
- Jeg begynte på høyere utdanning (høgskole/universitet)
- Jeg ble sykmeldt/trygdet
- Annet

3: Hva gjør du nå?

- Jobber
- Går grunnskole/videregående skole
- Tar høyere utdanning (høgskole/universitet)
- Er i tiltak/arbeidspraksis gjennom NAV
- Er arbeidsledig
- Er trygdet/sykmeldt
- Annet

Spørsmål E 4, 5 og 6 er om jobb. Hvis du ikke jobber per i dag så kan du hoppe rett til spørsmål F1.

4: Hvilken jobb har du? Her vil vi vite hva slags yrke du har/innen hvilken bransje du jobber.

5: Hvor mange timer jobber du vanligvis per uke?

6: Passer jobben din med din kompetanse? Her vil vi vite om du har et yrke/en stilling som tilsvarer utdanningsnivået ditt eller arbeidserfaringen din.

F. Handler om flytting.

1: Bor du fortsatt i Flora?

Hvis du har flyttet fra Flora: svar på spørsmål F2 – F5

Hvis du bor i Flora: svar på spørsmål F6 – F7

2: Når flyttet du fra Flora? Oppgi årstall.

3: Hva slags sted flyttet du til?

Alternativene er:

- Storby (som Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Drammen)
- Mellomstor by
- Tettsted
- Lite tettsted/bygd

4: Hvorfor flyttet du fra Flora? Kryss av for alle de grunnene som passer for deg. Flere kryss er mulig.

Alternativene er:

1. Jeg fikk jobb i en annen kommune
2. Det var vanskelig å få jobb i Flora
3. Det var vanskelig å finne bolig i Flora
4. Det var vanskelig å få venner/bli integrert i Flora
5. Jeg flyttet til familie/venner
6. Jeg ønsket å ta utdanning
7. Jeg ønsket å bo i en større by

5: Var det andre grunner til at du flyttet?

Hvis du vil si mer om hvorfor du flyttet eller om hva kommunen eventuelt kunne ha gjort slik at du hadde blitt boende så bruk kommentarfeltet her.

6: Hvorfor har du blitt boende i Flora? Kryss av for de grunnene som passer for deg. Flere kryss er mulig. Alternativene er:

1. Fikk jobb i Flora
2. Har venner/nettverk i Flora
3. Trives i bolig og lokalmiljø
4. Av hensyn til barn/familie
5. For å ta/fortsette skole eller utdanning i Flora
6. Det er vanskelig å flytte

7: Nevn gjerne flere grunner til at du har blitt i Flora.

G. Bosettings- og integreringsarbeidet i Flora kommune

Spørsmål G1 og G2 handler om dine erfaringer med integrering og flyktningarbeid i Flora kommune. Vi vil gjerne at du svarer på dette spørsmålet uavhengig av om du bor i Flora nå eller har flyttet.

1: I hvilken grad mener du at Flora kommune har hjulpet deg med følgende?

1. Finne bolig
2. Kvalifisering til arbeidslivet
3. Informasjon om offentlige tjenester

4. Informasjon om skole/utdanning
5. Bli kjent med folk/skape nettverk
6. Legge til rette for fritidsaktiviteter

Alternativene her er «I stor grad», «I liten grad» og «Vet ikke/ikke aktuelt». Kryss av for det du mener passer best i hver linje.

2: Hva mener du Flora kommune er god eller dårlig på når det gjelder mottak og integrering av flyktninger? Har du forslag til hva kommunen kan gjøre annerledes?

Til slutt vil vi gjerne vite litt om opplevelsen din av integrering generelt. Her svarer du ut fra bostedet ditt i dag, uavhengig av om du bor i Flora eller en annen kommune.

3: Hvordan trives du der du bor nå? Kryss av for om du er «enig» eller uenig i påstandene (eventuelt «vet ikke/ikke aktuelt»).

1. Jeg har god kontakt med naboene mine
2. Jeg kjenner mange i nærmiljøet
3. Jeg er sammen med norske venner i fritiden
4. Jeg er mest sammen med andre innvandrere i fritiden
5. Jeg deltar i fritidsaktiviteter
6. Jeg føler meg ofte ensom
7. Jeg er fornøyd med boligen min
8. Jeg føler meg godt integrert i det norske samfunnet

Takk for deltakelsen!

መምርሒ ንኣብ ፎርም ዝምለስ ሕቶታት

ቅየሳ ብዛዕባ ኢንትራዳክሽን ፕሮግራምን ስራሕ ስደተኛታትን ኣብ ፍሉራ ኮሙነ

እዚ መምርሒ እዚ ኣብ ፎርም ዘሎ ሕቶታት ንክትርድኡ ንክትገብኩኩ ጥራሕ እዩ ዕላማኡ። ኣብዚ ወረቓት ኣይትጽሕፍን ኢኹ።

ሕቶታት ንምምላስ ነቲ ብኖርሽክ ተጻሒፉ ዘሎ ፎርም ሕቶታት ኢኹ ትጥቀሙ።

ኣብቲ ስራሕ ሕቶታት ሳጹን ዘለዎ ባዕልኹ ጽሑፍ ትጽሕፉሉ፣ እንተደሊኩ ብኖርሽክ ወይ ብካልእ ቋንቋ ከም ምርጫኹ ክትጽሕፍ ትክእል።

ኣብዚ ቅየሳ ክትሳተፍ ፍቓደኛ ብምዃን ነመስግን፣ ክትመልኡ ከለኹ ጽቡቕ ዕድል ንምክፍልኩ!

A. ሕቶታት ብዛዕባ ድሕረባይታ.

- 1:** ጾታ
- 2:** ዕድመ
- 3:** ኣብ ኖርወይ ንክንደይ ዝኸውን ግዜ ተቐሚጥኩ ኣለኹ? ብዝሒ ዓመታት.
- 4:** ኣብ ፍሉራ ኮሙነ ቅድሚ ምምዳብኩ ኣብ ናይ ዑቕባ ካምፕ ዲኹ ትቐመጥ ኔርኩ?
- 5:** ኣብ ፍሉራ ኮሙነ ክትምደብ ድሌትኩ ድዩ ኔሩ?
- 6:** ካበይ መጺኹ? ሓንቲ ክፍሊ-ዓለም ምረጽ።
- 7:** ምስ መን ትቐመጥ? (በይንኹ ትቐመጥ ምስ በዓልትቤትኩ/መቐምጥኹ፣ ምስ ቆልዓ ወይ ካልእ)
- 8:** ናርወይ ቅድሚ ምምጻእኹ ደረጃ ትምህርትኹ ክንደይ ኔሩ? ዝለዓለ ዝበጸሕኩዎ ደረጃ ኣክስ ሓንጥጠሉ።
- 9:** ሕጂ ኹ ደረጃ ትምህርትኹ ክንደይ እዩ? ዝለዓለ ዝተማሃርኩዎ ደረጃ ኣክስ ሓንጥጠሉ
- 10:** ኣብ ፍሉራ መዓስ ኢኹ ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም ተማሂርኩ፣ ዓመተ ምሕረት ካብ-ናብ።

B. ትሕዝቶ ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም

ትሕዝቶ ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም ምስ ግዜ እንዳተቐየረ እዩ ከይዱ፣ ካብ ተሳታፊ ናብ ተሳታፊ ከኣ ኣቃውምኡ ቅሩብ ዝተፈላለየ እዩ።

- 1:** ኣብዚ ከኣ ኩለን እተን ኣብ ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም ዝወሰድኩየን ሳብጀክታት ኣክስ ሓንጥጠለን።
- 2:** ኣብ ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም መዓልታዊ ክንደይ ፕሮግራም ትምህርቲ ኖርሽክ ኔሩኩ፣ ቁጽሪ ፕሮግራም ጥቕስ፣
- 3:** በቲ ትምህርቲ ኖርሽክ ዕጉብ ኔርኩ ዶ፣ ክትመርጹ ትክ እል መልስታት፣ “ብጣዕሚ ዕጉብ”፣ “ቅሩብ ዕጉብ” “ዘይዕጉብ” እዩ።
- 4:** ብጠቕላላ ክንደይ ፕሮግራም ኔሩኩ መዓልታዊ ኣብ ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም፣ ቁጽሪ ፕሮግራም ብዝሒ ጥቕስ፣

C. ገምጋም ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም

1: ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም ኣብ ፍሉራ ኮሙነ ጽቡቕ ከይዱልኩ ዶ፣ : ነዘን ዝስዕባ ብሂላት ትሰማመዓለን ወይ ዘይትሰማመዓለን እንተኮይንኩ ኣክስ ሓንጥጠለን፣

- 1. ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም ስራሕ ንክረክብ ሓጋዚ ኔሩ
- 2. ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም ትምህርቲ ንክቐጽል ዕድላት ሂቡኒ
- 3. ኢንትራዳክሽን ፕሮግራም ኖርሽክ ንምምሃር ኣገዳሲ ኔሩ

4. ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ብዛዕባ ሕብረተሰብ ኖርወይ ከትመሃር አገዳሲ እዩ።
5. ኢንትሮዳክሽን ምስ ሰብ ኸፋለጥ/ማሕበራዊ መርበብ ከስፍሕ ሓጊዙኒ

2: ብቲ ኣብ ፍሉጵ ኮሙነ ዝተሞህበካ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ብውህሉል ክሳብ ማዕረ ክንደይ ዕጉብ ኢኻ፤ (አማራጺታት «ብጣዕሚ ዕጉብ»፣ «ዕጉብ»፣ «ዕጉብ ኣይኮንኩን ወይ ዘይዕጉብ ኣይኮንኩን»፣ «ቅሩብ ዘይዕጉብ» ድማ «ብጣዕሚ ዘይዕጉብ»)።

3: ኣብዚ ቅሩብ ከትጽሕፈልና ንደሊ ኣብ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም እንታይ ዝበዝሐ ረብሓ ኔሩዎ ትብል፤ ከምኡውን ዝወሓደ ረብሓ እንታይ ኔሩዎ ትብል፤ ከምኡ ድማ ኣብ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም እንታይ እዩ ቀንዲ አገዳሲ ትብል።

D. ጽልዎ ተጠቓሚን ውልቃዊ መደብን

1: ብዛዕባ ተጠቓሚ ዘኸድሮ ጽልዎ ገለ ነጥብታትን/ኣረኣኣይታትን ሰሪዕና ኣለና፤ ነዚ ገምጊምካ እወ ወይ ኣይፋል መልስ (ኣይፈለጥኩን/ተዛማድነት የብሉን ኢልካ ውን ከትምልስ ትኸእል)

1. ንዓይ ብውልቁ ዘድልየኒ ነገራትን/ኩነታታይን ኣብ ግምት የእትዮምለይ።
2. ናይ ፕሮፕድ መደብ ምስቲ ናተይ ፍልጠታዊ ደረጃ ብዝሰማማዕ መገዲ ተሓንጺጹ
3. ምስቶም ሰራሕተኛታት ኣብ KF Invandriersenteret ጽቡቕ ርክብ ኔሩ።
4. ሰራሕተኛታት ኣብ KF Invandriersenteret ጽቡቕ ምክትታል ይገብሩልና ኔሮም።

ኩሎም ተሳተፍቲ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ውልቃዊ መደብ ክህልዎም ኣለዎ እቲ ትምህርቲ ወይ ፕሮግራም ንዕኡም እንታይ ከም ዘጠቓልል ዘርኢ። መብዛሕትኡ ግዜ እቲ ውልቃዊ መደብ ምስ ኣማኻሪ ፕሮግራም ብሓደ ይጸሓፍ፤ እዚ መደብ እዚ ከኣ ናይ መጻኢ ዕላማ፣ ዕላማ ደረጃ ኖርቨክን ተመሳሳልን ዘለዎ እዩ።

2: ኣብ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ንዓኻ ውልቃዊ መደብ ተጻሒፋልካ ዶ፤

3: እንተደኣ ናትካ ውልቃዊ መደብ ኔሩካ ኮይኑ እወ ወይ ኣይፋል ኢልካ ከትምልስልና ንደሊ (ወይ ኣይፈለጥኩን/ ተዛማድነት የብሉን ኢልካ) ነዚ ዝስዕብ ብሂላት

1. እቲ ውልቃዊ መደብ ብንጥፈት ኣብ ግብሪ ይውዕል ኔሩ
2. ኣብቲ መደብ ዘለዎ ዕላምታት ወቐዐዮ።
3. ኣብቲ መደብ ክህሉ ዘለዎ ዕላማታት ባዕለይ ወሲነዮ
4. እቲ ውልቃዊ መደብ ኣብ ናይ ቅድም ዝነበረኒ ትምህርቲ ወይ ናይ ስራሕ ተመኩሮ ዝተሞርኮሰ እዩ ኔሩ
5. ኣነ እቲ ውልቃዊ መደብ ኣርባሒ ኔሩ በሃሊ እዩ

4: ኣብ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ከትሳተፍ ክለኻ መብዛሕትኡ ግዜ መዓልታዊ ኣብ ዕዮ ገዛ ክንደይ ግዜ ትጥቀም ኔርካ፤ ብዝሒ ቁጽሪ ሰዓታት ኣክስ ሓንጥጠሉ

E. ድሕሪ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ዝሓለፈ ግዜ

1: ኣፍልጦ ኖርቨካኻ ከመይ እዩ ኢልካ ትግምግም፤ ኣብ ሰለሰተ ዝተፈላለዩ እዋናት ደረጃ ኣፍልጦኻ ከትግምግም ንደሊ፤

- ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ቅድሚ ምጅማርካ
- ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ውድእ ምስ ኣበልካ
- ሕጂ ኣብዚ እዋን እዚ

ኣፍልጦኻ ኣክስ ሓንጥጠሉ እንታይ ከምዝነበረ፤ «ዋላኣደ»፣ «ቅሩብ»፣ «ብዙሕ»፣ «ብጣዕሚ ብዙሕ»

2: ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ድሕሪ ምውዳእካ እንታይ ጌርካ፤ ኢንትሮዳክሽን ፕሮግራም ውድእ ምስ አበልካ ናበይ ከምዝሰገርካ ከንፈልጥ ንደሊ፤ አማራጺታት እዚ ዝስዕብ እዩ

- ስራሕ አልቦ
- ስራሕ ረቲቦ
- ብመገዲ ናብ ኣብ መደባት ከሳተፍ ጀሚረ
- ኣብ ግሩንስኮላ ጀሚረ (ማእከላይ ደረጃ ትምህርቲ)
- ኣብ ካልኣይ ደረጃ ቤት ትምህርቲ ጀሚረ
- ኣብ ልዑል ደረጃ ቤት ትምህርቲ ጀሚረ (ኮለጅ/ዩኒቨርሲቲ)
- ሓሚመ ፍቓድ ተዋሂቡኒ/ ሓገዝ መንግስታዊ ድሕንነት ተገሩላይ
- ካልእ

3: ሕጂ እንታይ ትገብር ኣለኻ፤

- ይሰርሕ
- skole ማእከላይ ደረጃ/ካልኣይ ደረጃ ቤት ትምህርቲ ይመሃር
- ልዑል ደረጃ ትምህርቲ ይወስድ (ኮለጅ/ዩኒቨርሲቲ)
- ብመገዲ ናብ ኣብ መደባት/ልምምድ ስራሕ ይኸይድ ኣለኹ
- ስራሕ አልቦ እዩ
- ሓገዝ መንግስታዊ ድሕንነት ይወህበኒ/ ብፍቓድ ሓኪም ሓሚመ ኣለኹ
- ካልእ

ሕቶታት E4, 5ን 6ን ብዛዕባ ስራሕ እዩ። ኣብዚ እዋን እዚ ዘይትሰርሕ እንተዳሃሊኻ ኮይንካ ናብ ሕቶ F1 ከትሰግር ትኸእል።

4: ስራሕካ እንታይ እዩ፤ ኣብዚ ሕቶ ኣበዮናይ ሞያ/ ዓውዲ ትሰርሕ ከምዘለኻ ኢና ከንፈልጥ ንደሊ።

5: ሰሙናዊ መብዛሕትኡ ግዜ ከንደይ ሰዓታት ትሰርሕ፤

6: ስራሕካ ምስ ክእለትካ ዝኸይድ ድዩ፤ ኣብዚ ሕቶ እዚ እቲ ዘለካ ሞያ/ ስራሕ ምስ ደረጃ ትምህርትካ ወይ ሞያዊ ተመኩሮኻ ዝኸይድ ድዩ፤

F. ብዛዕባ ምግባዝ እዩ

1: ጌና ኣብ ፍሉራ ዲኻ ትቕመጥ ዘለኻ፤

ካብ ፍሉራ ግዲዝካ እንተደኣ ኮይንካ፤ ሕቶታት F2-F5 መልሰ

ኣብ ፍሉራ ትቕመጥ እንተደኣ ሃሊኻ ኮይንካ ድማ፤ ሕቶ F6-F7 መልሰ

2: ናብ ፍሉራ መዓስ ግዲዝካ፤ ዓመተ ምሕረት ጥቕስ

3: ናብ ከመይ ዓይነት ቦታ ግዲዝካ፤

እቲ አማራጺታት እዚ ዝስዕብ እዩ

- ዓቢ ከተማ(ከም ኦስሎ፣ትሮንድሀይም፣ስታቫንገርን ድራመንን እዩ)
- ማእከላይ ዝዕብዮቱ ከተማ
- ሓውሲ ከተማ
- ንእሽተይ ሓውሲ ከተማ/ገጠር

4: ካብ ፍሉራ ንምንታይ ግዲዝካ፤ እተን ምሳኻ ዝዘመዳ ምኽንያታት ኣክስ ሓንጥጠለን። ካብ ሓደ ኣማራጺ ንላዕሊ ምሕንጣጥ ይከኣል እዩ።

1. ኣብ ካልእ ኮሙነ ስራሕ ረኺብ
2. ኣብ ፍሉራ ስራሕ ምርካብ ኣጸጋሚ ኮይኑ
3. ኣብ ፍሉራ ዝዛ ምርካብ ኣጸጋሚ ኔሩ
4. ኣብ ፍሉራ መሓዘት ምርካብ/ ምስቲ ሕብረተሰብ ምውህሃድ ኣጸጋሚ ኔሩ
5. ናብ ኣዝማድን/መሓዘትን ግዲዘ
6. ትምህርቲ ክመሃር ደልዩ
7. ኣብ ዕብይ ዝበለ ከተማ ክቕመጥ ደልዩ

5: ካልእ ዘግዳዘካ ምኽንያታት ኔሩ ዶ፤

. ብዛዕባ ዘግዳዘካ ምኽንያት ብተወሳኺ ክትገልጽ እንተደሊኻ ወይ ድማ እቲ ኮሙነ ገለ ነገራት እንተዝገብር ኔሩ ምጻናሕኩ ኔረ ዘብለካ እንተሎ ኣብዚ ሳጺን ርእይቶ ጸሓፍ።

6: ኣብ ፍሉራ ንምንታይ ምቕማጥ ቀጺልካ፤ እተን ምሳኻ ዝዘመዳ ምኽንያታት ኣክስ ሓንጥጠለን። ካብ ሓደ ኣማራጺ ንላዕሊ ምሕንጣጥ ይከኣል እዩ። እቲ ኣማራጺታት እዚ ዝስዕብ እዩ

1. ኣብ ፍሉራ ስራሕ ረኺብ
2. ኣብ ፍሉራ መሓዘት/ ማሕበራዊ መርበብ ኣለኒ
3. ዘለኹዎ ዝዛን ኣክባቢን ፈትየዮ ኣለኹ
4. ንቆልዑን/ኣባላት ስድራቤትን ኣብ ግምት የእተዎ
5. ኣብ ፍሉራ ትምህርቲ ንክቕጽል/ንክመሃር
6. ምግዳዝ ኣጸጋሚ እዩ

7: ኣብ ፍሉራ ምቕማጥ ዘቕጸለካ ምኽንያታት ጥቕስ

G. ምውዛዕ ኮሙነን ንምውህሃድ ሕብረተሰብን ዝምልከት ዝተካየደ ስራሓት ኣብ ፍሉራ ኮሙነ

ሕቶ G1ን G2ን ብዛዕባ ናትካ ተመኩሮታት ኣብ ምውህሃድ ሕብረተሰብን ኣብ ፍሉራ ኮሙነ ንዝካየድ ስራሕ ስደተኛታትን እዩ። ነዚ ሕቶ ኣብ ፍሉራ ሕጂ ትቕመጥ ዘለኻ ወይ ዝገዳዝካ ብዘየገድስ ክትምልሶ ንደሊ

1: ነዚ ዝስዕብ ፍሉራ ኮሙነ ክሳብ ማዕረ ክንደይ ሓጺዙኒ ትብል

1. ዝዛ ምርካብ
2. ኣብ ስራሕ ዓለም ንምእታው ብቕዓት ምድላብ
3. ሓበሬታ ብዛዕባ መንግስታዊ ኣገልግሎታት
4. ሓበሬታ ብዛዕባ ትምህርቲ
5. ምስ ሰብ ምልላይን/ ማሕበራዊ መርበብ ምስፋሕን
6. ባይታ ምጥጣሕ ንንጥፊታት ግዜ ዕረፍቲ

እቲ ኣማራጺታት፤ «ብዙሕ»፤«ውሑድ» «ኣይፈለጥኩን/ተዛማዲ ኣይኮነን»። ኣብ ነፍስ ወከፍ መስመር እቲ ብዝበለጸ ይዛመድ እዩ ትብሎ ኣክስ ሓንጥጠሉ

2: ንምቕባልን ምውህሃድን ስደተኛታትን ዝምልከት ፍሉራ ኮሙነ መንፍዓቱን ድኽመታቱን እንታይ እዩ ይብል፤ ዝኾነ እማመ ኣለካ ዶ እዚ ኮሙነ እንታይ ለውጥታት ከተኣታቱ ከምዝኸእል፤

ኣብ መወዳእታ ከኣ ሓፈሻዊ ምውህሃድ ሕብረተሰብ ከመይ ከምዝተሞርካዮን ከምትርእዮን ቅሩብ ከንፈልጥ ንደሊ። ነዚ ሕቶ ኣብዚ ሕጂ ትቕመጠሉ ዘለኻዮ ቦታ ተሞርኪሶካ ኢኻ ትምልሶ፣ ብዘየገድሶ ኣብ ፍሉጊ ወይ ኣብ ካልእ ኮሙነ ተቐመጥ።

3: ኣብቲ ሕጂ ትቕመጠ ዘለኻ ቦታ ከመይ ፈቲኻዮ ኣለኻ፣ ነዚ ብሂላት ይሰማማዕ ወይ ኣይሰማማዕን እክስ ሓንጥጠሉ (እዚ እንተዘይኮይኑ ከኣ ኣይፈለጥኩን/ተዛማድነት የብሉን)

1. ምስ ጎረባብተይ ጽቡቕ ርክብ ኣለኒ
2. ኣብ ከባብየይ ብዙሓይ ይፈልጎ
3. ኣብ ግዜ ዕረፍቲ ምስ ኖርወጃውያን መሓዙት ግዜ የሕልፍ
4. ኣብ ግዜ ዕረፍቲይ መብዛሕትኡ ግዜ ምስ ካልኣት ወጻኢተኛታት የሕልፍ
5. ኣብ ንጥፊታት ግዜ ዕረፍቲ ይሳተፍ እየ
6. ብዙሕ ግዜ ጽምዋ ይስምዓኒ
7. ብገዛይ ዕጉብ እየ
8. ኣብ ሕብረተሰብ ኖርወይ ጽቡቕ ጌረ ዝተወሃሃድኩ ኮይኑ ይስምዓኒ

ብተሳትፎኻ ነመስግነካ!

2. Hvor fornøyd er du samlet sett med introduksjonsprogrammet du fikk i Flora kommune? ⇨
- | Veldig fornøyd
1 | Ganske fornøyd
2 | Verken /eller
3 | Ganske misfornøyd
4 | Veldig misfornøyd
5 |
|--------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

3. Utdyp gjerne litt mer om hva du mener du var mest/minst nyttig i introduksjonsprogrammet, og hva du mener er viktigst ved et introduksjonsprogram.

D. BRUKERMEDVIRKNING OG INDIVIDUELL PLAN

1. Ble det tatt hensyn til dine egne behov, og var oppfølgingen god?
- | | Ja
1 | Nei
2 | Vet ikke
3 |
|--|--------------------------|--------------------------|--------------------------|
| 1. Det ble tatt hensyn til mine individuelle behov/min situasjon | ☐ | ☐ | ☐ |
| 2. Timeplanen ble tilpasset mitt faglige nivå | ☐ | ☐ | ☐ |
| 3. Jeg hadde god kontakt med de ansatte på Innvandrersenteret..... | ☐ | ☐ | ☐ |
| 4. Det var god oppfølging fra de ansatte på Innvandrersenteret | ☐ | ☐ | ☐ |

Alle deltakere i introduksjonsprogram skal ha en individuell plan, som handler om hva opplæringen eller programmet skal inneholde for dem. Den skrives oftest sammen med en programrådgiver, og er en plan med mål for framtiden, mål for nivå i norsk o.l.

2. Ble det laget en individuell plan for deg på introduksjonsprogrammet? ⇨
- | | Ja
1 | Nei
2 | Vet ikke
3 |
|--|--------------------------|--------------------------|--------------------------|
| | ☐ | ☐ | ☐ |

G. BOSETTINGS- OG INTEGRERINGSARBEID I FLORA KOMMUNE

Disse spørsmålene handler om dine erfaringer med integrering og flyktingarbeid i Flora kommune. Vennligst svar på dette uavhengig av om du bor i Flora nå eller har flyttet.

- | 1. I hvilken grad mener du at Flora kommune har hjulpet deg med følgende? | I stor grad
1 | I liten grad
2 | Vet ikke / uaktuelt
3 |
|---|--------------------------|--------------------------|--------------------------|
| 1. Finne bolig | ☐ | ☐ | ☐ |
| 2. Kvalifisering til arbeidslivet..... | ☐ | ☐ | ☐ |
| 3. Informasjon om offentlige tjenester..... | ☐ | ☐ | ☐ |
| 4. Informasjon om skole/utdanning..... | ☐ | ☐ | ☐ |
| 5. Bli kjent med folk/skape nettverk | ☐ | ☐ | ☐ |
| 6. Legge til rette for fritidsaktiviteter..... | ☐ | ☐ | ☐ |

2. Hva mener du Flora kommune er god eller dårlig på når det gjelder mottak og integrering av flyktinger? Har du forslag til hva kommunen kan gjøre annerledes?

3. Hvordan trives du der du bor nå?

- | | Enig
1 | Uenig
2 | Vet ikke /
uaktuelt
3 |
|--|--------------------------|--------------------------|-----------------------------|
| 1. Jeg har god kontakt med naboene mine | ☐ | ☐ | ☐ |
| 2. Jeg kjenner mange i nærmiljøet | ☐ | ☐ | ☐ |
| 3. Jeg er sammen med norske venner i fritiden..... | ☐ | ☐ | ☐ |
| 4. Jeg er mest sammen med andre innvandrere i fritiden..... | ☐ | ☐ | ☐ |
| 5. Jeg deltar i fritidsaktiviteter sammen med andre | ☐ | ☐ | ☐ |
| 6. Jeg føler meg ofte ensom | ☐ | ☐ | ☐ |
| 7. Jeg er fornøyd med boligen min | ☐ | ☐ | ☐ |
| 8. Jeg føler meg godt integrert i det norske samfunnet | ☐ | ☐ | ☐ |

Alle som deltar i denne undersøkelsen har mulighet til å delta i trekningen av en iPad Air 64 Gb. Ønsker du å delta i trekningen, skriver du telefonnummeret ditt i feltet nedenfor↓. Vil du *ikke* delta i trekningen, lar du feltet stå tomt. NB: Telefonnummeret vil bare bli brukt i trekningen, og det vil ikke bli avlest maskinelt.

Takk for at du ville svare på spørsmålene!

Berit Berg
NTNU Samfunnsforskning AS
Dragvoll Allé 38 B
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 21.04.2016

Vår ref: 47824 / 3 / ASF

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 07.03.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>47824</i>	<i>Forskningsprosjekt om flyktninger i Flora kommune</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>NTNU Samfunnsforskning AS, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Berit Berg</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.10.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Amalie Statland Fantoft

Kontaktperson: Amalie Statland Fantoft tlf: 55 58 36 41

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

FORMÅL

Forskergruppen skal, på oppdrag fra KF Innvandrarsenteret i Flora kommune, evaluere introduksjonsprogrammet og kommunen sitt integreringsarbeid, for å få et faktabasert grunnlag til å gjøre forbedringer. Det skal gjennomføres spørreskjemaundersøkelse og intervjuer. Det skal ikke innhentes sensitive opplysninger som for eksempel om etnisk bakgrunn og helseforhold.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

I følge meldeskjemaet skal deltakerne i studien informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykke til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

UTVALG

Utvalget vil bestå av tidligere og nåværende deltakere i introduksjonsprogrammet i Flora kommune, samt ansatte i kommunen og andre relevante aktører i det kommunale flyktingarbeidet.

REKRUTTERING

Samtlige tidligere og nåværende deltakere i introduksjonsprogrammet i Flora kommune vil bli forespurt om deltakelse i spørreskjemaundersøkelsen. Det er kommunen som sender ut spørreskjemaene. Av disse 350 skal det velges et utvalg på ca 30 personer til intervjuundersøkelse. Utvelgelse av disse skjer både gjennom selvrekruttering i etterkant av spørreskjemaundersøkelsen, samt utvalg foretatt av ansatte ved Innvandrartjenesten. Forskergruppen får ikke tilgang på navn til tidligere deltakere som ikke tar kontakt med dem.

TAUHETSPLIKT

Dere har krysset av for at dere skal behandle enkelte opplysninger om tredjepersoner. Tredjepersoner vil, i følge meldeskjemaet, være tidligere deltakere som ansatte eventuelt omtaler med navn. Vi minner om at de ansatte har taushetsplikt, og at de ikke kan oppgi personopplysninger om tidligere deltakere med mindre de aktuelle personene samtykker eksplisitt til det. Dette vil si at dere ikke kan registrere identifiserende opplysninger om de tidligere deltakerne ettersom slike er taushetsbelagt. Vi anbefaler at dere minner informantene om dette i forbindelse med intervjuene.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at dere behandler alle data og personopplysninger i tråd med NTNU Samfunnsforskning AS sine retningslinjer for innsamling og videre behandling av forskningsdata og personopplysninger.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

I meldeskjemaet har dere informert om at forventet prosjektslutt er 31.10.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal

dere da anonymisere innsamlede opplysninger. Anonymisering innebærer at dere bearbeider datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjør dere ved å slette direkte personopplysninger, slette eller omskrive indirekte personopplysninger og slette digitale lydopptak

Grafisk utforming og produksjon: NTNU Grafisk senter

ISBN 978-82-7570-479-3 (trykk)

ISBN 978-82-7570-480-9 (web)

NTNU Samfunnsforskning

Dragvoll Allé 38 B

7491 Trondheim, Norway

Tel: 73 59 63 00

E-post: kontakt@samfunn.ntnu.no

Web: www.samforsk.no